

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta
Ta Hellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Coloniæ, 1685

Origenis Commentariorum In Evangelium Secundum Johannem Tomus
Trigesimus Secundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79869](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79869)

neque defatigati ob nostram infirmitatem, sed conantes incedere per vestigia columnæ veritatis. Utrum autem velit Deus mentem nostram perficere Scripturæ totius Evangelii à Johanne traditi explanationibus, an non, ipse novit. Tantum domi existentes in corpore, & ab ipso peregrinantes, ut præfentes adimus apud Dominum, extra Evangelium non eamus, ut operibus, sermonibusque beatitudines ferentibus, in Paradiso deliciarum Dei fruamur. *Et cæna facta, cum Diabolus jam immisisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ, ut proderet eum, sciens Iesus, omnia dedisse sibi Patrem in manus, seque à Deo exiisse, & ad Deum abire, surgit à cæna, & ponit vestimenta; cumque accepisset lineum, recinxit se, deinde misit aquam in pelvim, & cepit lavare pedes Discipulorum, & extergere lineo, quo pracinctus erat.* In Homiliis, quas in Lucam edidimus, parabolis inter se collatis inquisivimus quid in divinis Scripturis significaret prandium, quidque rursus in his significet cæna. Dicitur ergo etiam nunc, quod prandium sit ille primus cibus, qui iis qui introducuntur, convenit, atque etiam antequam finiatur dies spiritus, qui in hac vita obtingit; cænam vero esse ultimum illum cibum qui rationabiliter apponitur his qui plus profecerunt. Nisi dicat etiam aliquis prandium esse intelligentiam literarum antiquarum, cænam vero mysteria, quæ in Novo Testamento sunt recondita. Hæc autem in præcæmio dicta mihi fuere exquirenti, quomodo facta cæna surgit Iesus, & missa aqua in pelvim cepit lavare pedes Discipulorum. Arbitror enim ego eos qui cum Iesu cenant, cibum cum ipso percipientes in ultimo hujus vitæ die, purificatione quidem aliqua opus habere; cum tamen non opus habeant, ut primæ partes corporis animæ (ut ita loquar) illorum laventur; sed, ut aliquis diceret, illa illis tantum lavanda sint quæ sunt ultima & extrema, & quæ in terra necessario versantur, hancque purificationem primum quidem à nullo præterquam à solo Jesu fieri posse; deinde vero etiam à Discipulis suis, quibus dixit: *De-*

2 Cor. 5. 6.

Job. 13. 2. & 19.

Job. 13. 14. & 15.

Α ἀλλ' ἐκβιαζόμενοι κατ' ἰσχυρὴν εἰσὶν τῆς ἀληθείας· πότερον ἢ ἐβλέψον τὸν ἡμῶν νῦν τελευτήσαν διὰ τῆν ὑποκαταστάσεων τῶν ὁδοπορευόντων ὅλε κτ' τὸν ἰωαννῶν διαγγελίαν γραφῆς, εἰ μὴ, αὐτὸς αὐτὸ εἰδείν ὁ θεὸς· μόνον κτ' ἐδημιῶντες ἐν τῷ σώματι, καὶ ἐδημιῶντες αὐτὰ, ἐπὶ τῷ ἐδημιῶσαι πρὸς τὸν κύριον, ἐξω δὲ διαγγελίαν μὴ εἰσιν οὐκ, ἵνα ἐπὶ τῶν τῶν μακαριστῶν φερόντων ἔργων, ἐ λόγων ἐν τῷ σώματι εἰσαγωγῆς τρυφῆς δὲ θεῶν δπολαύσωμεν· καὶ δειπνῶν γομῶμεν, δ διαβολῆς ἢ βεβληκῶς εἰς τὴν καρδίαν, ἵνα σώσῃ αὐτὸν ἰσάδας ἀμωμῶς ἰσκαριώτης, εἰδὼς ὅτι πῆλα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι διὰ θεῶν ἐξήληθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ δειπνῶν, κτ' ἴσθαι τὰ ἱμάτια. κτ' λαβὼν λεπτὸν διέζωσεν ἑαυτὸν. εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νεφέριον, κτ' ἔξαστο νεψεν τῶν πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσει τὸν λεπτὸν ὅτι ἡν δισσομένον· ἐν τῶν εἰς τὸ κτ' λεκτῶ ὀμιλίαν σιωπῆσαν· ἀλλήλας τὰς ἀδαβόλας, κτ' ἐξήσαντο πὶ μὴ σημαίν τὸν κτ' τῶν τῶν γραφῶν ἀεισον. πὶ δὲ παρῆσαι τὸν κατ' αὐτὰς δειπνῶν· ἐ νῦν τῶν τελεχῶν ὅτι ἀεισον μὴ ἐσιν ἡ πρῶτον, καὶ πρὸς τῶν σιωπῆσαι τῶν ἐν τῷ βίῳ τῶν ἡμερῶν πνοματικῆς τοῖς εἰσαγομῶν ἀεμόεσα τρυφῆ. δειπνῶν ἢ τελευτῶν * * * φῶσα πρὸς ἀπεμῶν κτ' λόγον· ἐ ἀλλῶς δειπνῶν * ἀεισον μὴ ἔσιν τὸν νῦν τῶν παλαιῶν γραμμάτων. δειπνῶν δὲ τὰ ὀνομακεκεμμένα τῆ κατῆ διαθήκη μυστήρια· τῶν τῶν καὶ ἐν πρῶτον μὴ τελεχῶν ἐξήσαντο πρὸς γομῶν δειπνῶν ἐγείρεται ὁ ἰσάδας ἐκ δειπνῶν, κτ' βαλὼν ὕδωρ εἰς τὸν νεφέριον ἀεχέσαι τῶν μαθητῶν νεψεν πόδας· οἰμα γρ ὅτι οἱ μὴ δειπνῶν δειπνῶντες, ἐ ἐν τῆ ἐπὶ τῶν τῶν τῶν ἡμερῶν μεταλαμβάνοντες σιωπῶν τρυφῆς, δέουσαι μὴ καθαρίσαι πνός· εἰ μὴ περὶ τῶν πρῶτον τῶν τῶν ψυχῆς, ἢ ἔως ὀνομασῶ, σώματος, ἀλλ' ὡς αὐτὸν πρὸς τῶν δποπλωάσαι τὰ τελευτῶν ἐ τὰ ἔσιν αὐτὰ, κτ' τῆ γῆ ἀναγκῶς ὀμιλοῦντα· ἐ τῶν τῶν καθαρίσαι πρῶτον μὴ ἵνα ἔσιν ἢ δειπνῶν μόνον χρεῶσαι δωάσαι, δειπνῶν δὲ ἐ τῶν ἵνα τῶν μαθητῶν αὐτῶν, πρὸς εἰς εἶπε, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε τῶν πόδας ἀλλήλων νεψεν· ἵνα δειπνῶν γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε· κτ' ὁ διαγγελίαν γρ ἐν τοῖς μοι δοκεῖ διεγείρων ἡμῶν τὸν νοῦν ἐπὶ τὸν νοητὸν τῶν κτ' τὸν τόπον, μὴ τεληκῶν μὴ * * * σωμα-

Job. 13. 14.

σωματικῶν αὐτῶν ἔνι νύκτα πλὴν ἀκολοῦ-
 θῆσαν, * ὅτε αὐτῶν ἔδειπνε, ἔτις ἐπὶ τὸ
 δεῖπνόν αὐακλισεως οἱ δαίμονες ἔνι νύκτα
 τοὺς πόδας νύκτωρ. ὑπεῖσας δὲ τὸν κερῶν
 ἐκείνον τῷ λόγῳ ἤδη ἀνακλιθέντα τὸν ἰησοῦν
 ἐπὶ τὸ δεῖπνόν ἐγγεγεῖναι ἐν τῷ δεῖπνῳ, ἵνα
 δεῖπνῶσαντων ἀρξήσθαι νύκτωρ τὰς πόδας ἢ μα-
 θητῶν ὁ διδάσκαλος * ἢ ὃν κύριος. αὐτῶν μὲν
 γὰρ ἔδειπνε ἦσαν λευκοὶ, ἔτι χυμεῖοι
 ὅλοι καθαροί, ἢ τὸ λασαδε, καθαροί χυμεῖοι,
 ἀφέτετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν κα-
 τὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν, ἔτι ἐξῆς. μὲν
 ἢ τὸ λατρεῖν ἐκείνο ἐδήθησαν δυνάτερος ὕδατος,
 εἰς μόνους τοὺς πόδας τρεῖς τὰ καταστάτα ἔ-
 σσάμενος. ἀδιώκων γὰρ ὁμαί μὲν ἐν ῥυτωθῆ-
 ναι τῆς ψυχῆς, μὲν τὰ τελευτήα, καὶ τὰ
 κατωτάτω αὐτῆς. κὰν ὡς ἐν ἀνθρώποις τελείος
 πᾶς εἶναι δοκῆ. οἱ μὲν ὅμως πολλοὶ καὶ μὲν τὸ
 λατρεῖν κοινοῦ τῶν ἀμαρτημάτων πηροῦ-
 ται, ἔτι πλὴν κεφαλῆν ἢ ὀλίγα τῶν κα-
 τὰ τῶν ὀφθαλμῶν. οἱ ἢ γνησίως τὰ ἰησοῦ μαθητεύοντες,
 ὡς ὁσάσαι ἔτι τὸ σινδεῖπνόν αὐτῶν μόνους
 τὰς πόδας δευτέρως ἔχει τῆς δὲ τῶν λόγῳ
 νύκτωρ. ὁμοῦν ἢ διαφορῶν ἀμαρτημάτων,
 ἢ καλῶσιν τὰ, ὡς μὲν αὐτῶν τὸ ἀκρίβεις. ἔ-
 το * ἐράφῃρον ἔτι λόγῳ, ἀμαρτημάτων, αὐτῶν
 * ἐδὲν * μὲν ὁμοῦν εἶναι ἀμαρ-
 τημάτων, ὅτι τῶν εἶναι, ἐφ' οἷς δεύονται οἱ
 πόδες ἔνι νύκτα δὲ τῶν ἰησοῦ. καὶ εἰπε
 διαβά ἐπὶ τὰ καὶ τοὺς πόδας μολυσματά, ἢ
 ποτισμῶν δι' ἡμῶν ἐπὶ τὸ μὲν ἔτι ἰησοῦ
 δεῖπνον ὀφθαλμῶν, μὲν τὸν πόδας μόνους
 μολυσμῶν; λέγοντος ἰησοῦ τῷ μὴ εἶδον
 τότε πέτρα, ἀλλὰ γνωστοῦ μὲν τῶν τὰ τὸ
 μυστηρίου τῆς νύκτωρ τῶν ἰησοῦ καθαρι-
 σμῶν ποδῶν τῶν. εἰ μὴ ἴδω σε, εἰ μὴ ἔ-
 χεις μέρος μετ' ἐμῶν, ὅτις ζήσεις πᾶσι
 ποτῶν ὅτι ἐδ' ὅλως ἔχεις μέρος, εἰ μὴ νύ-
 κτωρ σε ἀγαθόν, ἢ ἔ μετ' ἐμῶν μὲν τῶν διδα-
 σκαλῶν ἔτι κύριος, μὲν τῶν ἐλατῶν δὲ με, ἐν
 οἷς εἶσιν οἱ μὲν τὸ λασαδα μίτε δεῖπνῶσαν-
 τες τὸ μετ' ἐμῶν δεῖπνον, μίτε νύκτωρ ἰη-
 σοῦ τοὺς πόδας, ἢ δεῖπνῶσαντες μὲν, ἢ νύκ-
 τωρ δὲ. ἐγὼ ἐρήσῃμι διὰ τὸ. ἰδοὺ ἐγὼ ἐρη-
 κα θῆναι τῶν ἰησοῦ, ἔτι κέρως. εἰ μὴ πᾶσι ἀνέξῃ
 μοι πλὴν ἰησοῦ, εἰσελθίσσομαι αὐτῶν, ἔτι
 δεῖπνῶ μετ' αὐτῶν, ἔτι αὐτῶν μετ' ἐμῶν, μὴ-
 ποτε ὁ ἰησοῦς ἔτι δόξῃ μετὰ τῶν, ἢ γὰρ δεῖ-
 ται εἰσαγωγῆς, ἢ πρώτων μαθημάτων, ἔτι
 δόξῃ πᾶσι μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ὁ μετ' αὐτῶν ἐδὲν

A hoc in loco corporalem lavandi con-
 sequentiam, & ordinem; quando-
 quidem qui opus habent lavari ante
 cenam, antequam cenam accubuerint, pe-
 des lavent; sed id temporis cum ser-
 mone consumpsisset, scripsit Jesum,
 qui jam accubuerat cenandi causa, a
 cena surrexisse, ut Discipulorum, qui
 jam cenarant magister, & Dominus
 inciperet pedes lavare: namque ante
 cenam loti erant, & facti mundi toti,
 propter illud: *Lavamini, mundi estote,*
auserte vitia ab animabus vestris, coram
oculis vestris, & quae sequuntur; post
 quod lavacrum secunda etiam aqua
 egcebant ad solos pedes, hoc est ad eas
 solas partes quae infimae sunt. Nam
 alioquin facile factu non est, ut ani-
 ma nihil sordium contrahat, ne in
 extremis quidem partibus, & quae in-
 fimae sunt; etiam si quoad homines
 perfectus quis esse videatur, atque multi
 quidem etiam post Baptismum peccato-
 rum pulvere caput replent, vel etiam
 quae hoc sunt paulo inferiora; qui
 vero germane ipsius Jesu discipuli fue-
 rint, adeo ut eo perveniant, ut etiam
 cum eo ipso exant, solos pedes habent,
 qui egeant lavari κατὰ τὸν λόγον,
 [hoc est à filio Dei, & ratione:] Et
 certe qui videt diversitates peccato-
 rum, quique peccata considerat, quan-
 tum ad accuratam, & constantem rationem,
 quae nec peccata existimantur esse apud multos, is visurus est, quae
 nam sint illa, ob quae opus habeant
 pedes lavari à Jesu. Sin vero talia sunt
 pedum inquinamenta, quid facturi si-
 mus nos qui nunquam ad cenandum
 cum Jesu pervenimus, quique non pe-
 des tantum habemus inquinatos? di-
 cente Jesu Petro tum nescienti, sed
 agnituro postea mysterium lavationis
 pedum qui à Jesu mundantur: *Nisi la-*
vero te, non habebis partem mecum: quod
 quem sensum habeat, inquires, utrum-
 que hunc: nisi laverò te, nullam omni-
 no bonam partem habiturus es; an il-
 lum: ne mecum quidem Praeceptore,
 ac Domino habiturus es partem, nisi
 Ete laverò, sed cum me inferioribus,
 inter quos sunt ii, qui post Baptismum
 nec cenarunt mecum, nec pedes ha-
 buerunt à me lotos; vel si cenarunt,
 à me tamen loti non fuerunt. Illud au-
 tem noto: *Ego sto ad ostium, & pulso,*
si quis mihi aperuerit ostium, ingrediar ad
eum, & cenabo cum eo, & ipse mecum;
 ne forte Jesus cum ullo non prandeat:
 neque enim eget introductione, & pri-
 mis disciplinis, neque prandet aliquis
 cum eo, sed qui cum illo comedit,
 tantum

Es. 1. 16

1oh. 13. 8.

Apo. 3. 20.

vissimus hostis aboleatur mors: quod profecto cum hoc dicto: *Omnia dedit illi Pater in manus ejus*, convenit: id quod apertius exponens Paulus inquit: *Cum dicat, omnia illi subjecta esse, palam est excipiendum cum qui subjecti illi omnia*. Sin vero omnia subjecta fuere prater eum qui subjecit illi omnia, perspicuum est quod & is de quo scriptum est: *Coram Domino omnipotente collum fregit*, erit ex his qui subduntur illi; victus ut cedat Sermoni Filio Dei, & ut subdatur imagini Dei, & sic subfellium Christi pedum. Oeconomiam igitur aspiciens ad bonum finem jam tendentem, propter illud: *Cum jam immisisset Diabolus in cor Iudae Simonis Iscariotis, ut cum proderet, noverat omnia sibi Patrem dedisse*, dedisseque in manus omnia capientes, ut omnia essent illi mancipia: vel omnia dedisse sibi Patrem in manus noverat, hoc est in actiones suas, & recte facta, nam *Pater*, inquit, *meus ad hoc usq. temporis operatur, & ego operor*. Ceterum propter illa quae a DEO exierant, facta extra Deum, & extra eum qui voluisset principaliter exire a Patre, exivit a Deo Iesus, ut quae exierant, venirent in manus via, & ordine Iesu, & disponderentur ad Deum ire sequentia Iesum, & quia sequerentur Iesum futura apud Deum, ex quo dictum est Petro: *Quo ego vado, nō potes me nunc sequi, sequeris autem postea*, adhuc enim habebat Petrus, quod non permetteret illum sequi λόγος, [& Filium Dei.] An vero simile sit, an potius iuxta quandam justam analogiam, & rationem illud quod dicendum est singulis illis omnibus, quae Pater Filio dedit in ipsius manus (singulis enim omnibus dicitur illud: *Sequeris autem me postea*) considerate oportet: verum si simul non sequantur, cum dicitur: *Sequeris autem me postea*. Vox, postea, singulis qui sequuti fuerint conveniens, non ad idem tempus refertur: id quod etiam mihi, considera de his quae destruitur, siue cum destruxerit omnem Principatum, siue omnem Potestatem, siue omnem Virtutem, & generatim Donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos, atque ultimus hostis abolebitur mors. Sciens igitur Iesus omnia dedisse sibi Patrem in manus, seque a Deo exiisse, & ad Patrem abire, & sciens valde, ob quae moti sumus, ut exposuerimus in medium adducentes opinionem nostram in hoc dictum: *A Deo exiit, & ad Deum va-*

Α ἔρχεται ἔχθρος καταργεῖται ὁ θάνατος. Ἡ συν-
 ἀδοξία γε τῶ πάντων ἐδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ ἵνα
 χεῖρας αὐτῆς. ὅτι σαφές ἐστιν ἐκ τῶν προφητῶν
 ὁ ἰσχυρὸς, ὅτι δὴν ὅτι πᾶσα ὑποτάξαται
 ὁ ἰσχυρὸς, ὅτι δὴν ὅτι πᾶσα ὑποτάξαται
 εἰ ἵ ἀπάντα ὑποτάξαται, ὅτι δὴν ὅτι πᾶσα
 τῶ πάντων, καὶ ὅτι πᾶσι ἔγραψεν ἰσχυρὸν κενε
 πᾶσα καταργεῖται ἐτραχηλίᾳ, τῶ ὑποτασσο-
 μῶν αὐτῷ ἔσαι, νικητῆς ὅτι τῶ ἔσαι τῶ
 Β λόγῳ, καὶ ὑποτάξῃ τῶ ἰσχυρῷ ἔσαι, καὶ
 ἰσχυρῶς ὑποτάξῃ τῶ ἰσχυρῷ ποδῶν. τῶ
 ἰσχυρῶ ὁκονομίᾳ ἐλασπῶν ὅτι τῶ χεῖρας τέ-
 λος ὁ δὴν ἐστὶν ἡθῆ, διὰ τῶ. Ἐλασπῶν ἐλασπῶν
 κῶτ ἔσαι τῶ καρδίᾳ, ἵνα ὁ δὴν ὁ αὐτῶν ἰε-
 δας ὁκονομῶ ἰσχυρῶς, ἡ δὴν ὅτι πᾶσα ἐδω-
 κεν αὐτῷ ὁ πατήρ, ὅτι δὴν ὅτι πᾶσα ὑπο-
 τῶ πάντων χεῖρας, ἵνα ἡ τῶ πάντων αὐτῶ ὑπο-
 χεῖρας, ἡ πᾶσα ἐδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ ἔσαι τῶ
 χεῖρας, τετέστιν ἔσαι τῶ πᾶσι αὐτῶ, καὶ τῶ
 αὐτῶ ἀγαθῶν αὐτῶ ὁ πατήρ με γὰρ, φησὶν ἔσαι
 ἀπὲρ ἐργάτῳ, καὶ γὰρ ἐργάτῳ διὰ τῶ
 ἐξελθόντα ὅτι δὴν ἔσαι, ἐξῆλθεν δὴν ἔσαι,
 ἔσαι * γῶν μῶν ἔσαι, καὶ ἔσαι μὴ ἐλασπῶν
 ἀπὲρ μῶν ἐξελθόντα δὴν ἔσαι πατρός * ἐλασπῶν
 τῶ ἐξελθόντα ἔσαι τῶ χεῖρας ὁ δὴν καὶ τῶ ἔσαι
 ἔσαι, καὶ * ἀπὲρ τῶν θεῶν ὑ-
 πᾶσαν ἀκολοῦθοντα αὐτῶ, διὰ τῶ ἀκολοῦθον
 αὐτῶ ἔσαι ἀπὲρ τῶν θεῶν, πῶν μῶν ἐλασπῶν
 ταῖ ποτε ὅτι ἐγὼ ὑπάγω, ἔσαι ἀπὲρ * με * ἔσαι
 νῶν, ἀκολοῦθῶν ὅτι ἔσαι ἐπὶ γὰρ ἔσαι ἀπὲρ
 πῶν τῶ μὴ ἀπὲρ τῶν αὐτῶ ἀκολοῦθον τῶ
 λόγῳ ἡ δὴν ποτε τῶ ὁμοίον ἔσαι ἔσαι, ὅτι
 ἀλλὰ κατὰ τῶ δικαίαν ἀναλογία ἔσαι ἀπὲρ
 μῶν πῶν ἔσαι τῶ πᾶσι ὁ δὴν ὅτι ἐδωκε τῶ ὑπὸ
 πατῆρ ἔσαι χεῖρας ἔσαι μῶν γὰρ τῶ πάντων
 λεχθῶν τῶ ἀκολοῦθῶν δὴν ἔσαι μῶν ἔσαι ἀπὲρ
 εἰ μὴ ἔσαι ἀκολοῦθῶν, ἐκ τῶ ἰσχυρῶ ἔσαι ἀπὲρ
 φῶν τῶ ἔσαι τῶ ἔσαι τῶ ἀκολοῦθῶν αὐτῶ
 τῶν ἀρμόζον τῶ ἔσαι, ὅτι τῶ ἀκολοῦθῶν ὅτι
 ἔσαι καὶ ἔσαι τῶ μῶν καὶ τῶ πᾶσι τῶ κα-
 ταργεῖται μῶν, ἔσαι ὅτι καταργεῖται πᾶσι
 δὴν, ἔσαι πᾶσι ἐλασπῶν, ἔσαι πᾶσι ἔσαι
 ναμῶν, ὅτι ἀπὲρ ἀπὲρ ἔσαι ἔσαι τῶ πᾶσι τῶ
 ἐλασπῶν αὐτῶ ὑπὸ τῶ πόδας αὐτῶ, ἔσαι ἔσαι
 ἔσαι ἔσαι καταργεῖται ὁ θάνατος ἔσαι ὅτι ὅτι ὅτι
 ὅτι πᾶσι ἐδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ ἔσαι χεῖρας,
 ὅτι δὴν ἔσαι τῶ ἐλασπῶν ἔσαι πῶν ἔσαι ὑπᾶν
 ὅτι ἔσαι ὅτι ὅτι ὅτι κενή μετᾶ, ὅτι δὴν ἔσαι τῶ
 πῶν τῶ θεῶν ὑπᾶν

μετὰ * ἀπὲρ ἀπὲρ τῶ φανῶν ἡμῶν ἔσαι τῶ δὴν ἔσαι τῶ ἐξῆλθε, ἔσαι τῶ πῶν τῶ θεῶν ὑπᾶν
 πᾶσι

πάγει, ἐγείρε), Φησὶν, ἐν τοῦ δεῖ-
 πνης, ὅπως καὶ τοῦτο κατανοήσωμεν μὲν τῷ ἐ-
 ξής, καὶ ὅρα εἰ δύνασαι ἐν τούτοις λέγειν
 ὅτι ἀπεριστάως μὴ αὐτὸν ἀφραγῆν τὸ μὲν τῷ
 μαθητῷ δειπνῆν. ὡς ἀπὸ τῆς ἱερατικῆς
 διατάξεως μαθητῶν δὲ διέπνευ ἐγείρε), καὶ ἐ-
 πίποσον τοῦ δεῖπναι πᾶσι. ἕως τοῦ τῷ
 μαθητῷ καθαρίσει πόδας, ἐδωκέναι ἑ-
 γχην μετὰ αὐτῶν, καὶ μη αὐτὸς νύμφη. ἢ ἐν
 λέγει μὲν τὸ ἐγείρε) ἐν τῷ δεῖπναι, κα-
 τανοήσωμεν ἡδησιν, Φησὶν, ὡς ἰμάτια, καὶ λα-
 βῶν λένπον διεζώσατο. καὶ ἐν τούτοις ὅ ἐπιποι-
 μῶν αὐτοῖς μη βελούροις διὰ τὸ ῥητῆρ ἡνα-
 βαρῆν, καὶ νοσηρ νοσηρ τὰ ἀσθενήματα ἐν
 τοῖς τῷ ψυχῆς ἐξήματα. ἢ ἡ εὐπία ἐνδε-
 δυμῶν αὐτὸν νύμφη τὰς πόδας τῷ μαθη-
 τῷ; ἀλλὰ μή πως ἐαυτὸν ἀξίως ἔπισθ
 τὰ ἐνδύματα αὐτῶν ἀπερίκατο δειπνῶν, καὶ
 ἀφραγῆν μὲν τὸ μαθητῷ ἐνοήσωμεν π-
 νακοσμον ἀπεικῆ) ὁ γρόμῳ (ἀρξέ λογῶ
 τοῦτον ὅ ἐν πνύφασμα πλεξέων ἀρξέ λέξέε,
 ὡς φωνῶν ἀρξέ φωνῶν συνεπικῶ δισπῆ),
 καὶ γυνώτερο μὲν δελικὸ ἀρματῶ, ὅπως
 ἀρξέ) διὰ τὸ λαβῶν λένπον διεζώσατο,
 γινῆ), ἵνα ὡς μὴ πανηγυμῶν, καὶ μὲν τὸ νύ-
 ψα ἰκατωτέρω ὑφάσμα ἀπομαξή τοῦ τ
 μαθητῷ πόδας. ὡς ὅρα ἐν τούτοις πῶς ἐαυτὸν
 κρινῆν ὁ μέγας καὶ δεδωξασμένῳ
 λόγῳ γρόμῳ (ἀρξέ, ἵνα νύμφη τοῦ πόδας
 τῷ μαθητῷ, ἐάλλῃ γῶ, φησὶν, ὡς εἰς τὸν νύμφη-
 ρα ἀβραάμ μὴ ὡς ἵνα ἀναβλέψας τοῖς
 ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε, καὶ ἰδὸν ἀνδρες ἐ-
 σκησαν ἐπ' αὐτῶν. ὡς ἰδὸν ἀφραγῆν
 εἰς σωματικῶν αὐτοῖς διὰ τὸ τὸ σιη-
 νῆς. ὡς ἀπεκύνθησεν ἐπιτῶ γλώ, ὡς ἀπεκύν-
 εις εἰς ἀρα ἀρξέ χάσιν ἐναπῶν σε, μή πα-
 ἐλθῆς τὸν παῖδα σε. ὡς αὐτὸς λαμβανῆ ὑ-
 δωρ, ἐδὲ ἐπαρξέλλῆ) νύμφη τοῦ πόδας τῷ μα-
 θητῶν, ὡς ξένων ἐλθόντων ἀρξέ αὐτὸν ἀλλά
 φησὶν, ληφῆτω δὴ ὑδωρ, ὡς νύμφη τοῦ πό-
 δας ὡμῶν. ἀλλ' ἐδὲ ἰωσήφ ἵνα ἵεν ὑδωρ νύ-
 ψα τοῦ πόδας τῷ ἀδελφῶν, ἀλλ' ὁ ἐπὶ τῷ
 ὡς ἰωσήφ ἀνθρώπῳ ἐξήγαγε ἀρξέ αὐτὸς
 τὸν συμεῶν, καὶ ἵνεγκεν ὑδωρ νύψαι τοῦ πόδας
 αὐτῶν. ὡς εἰπῶν ἡλθον, ἐξ ὡς ἀνακείμε-
 νῶ, ἀλλ' ὡς ὁ διακονῶν, καὶ δικαίως λέγων
 τὸ μάτερε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πατὴρ εἰμι, ὡς ὡ-
 πῆνος τῇ καρδίᾳ, αὐτὸς ἐάλλῃ ὑδωρ εἰς τὸν
 νύμφη. ἢ δὲ γῶ ὅτι ἐδὲ εἰς ἔτω δύνα) νύψαι
 τοῦ πόδας τῷ μαθητῶν, ὡς διὰ τὸ νύψαι εἶχεν αὐτὸς τῷ μερίδα μετ' αὐτῶν,
 quem-

*Adit, surgit, inquit, à cena, quod pariter
 considerabimus cum sequentibus: & vi-
 de, an possis in his dicere, summopere
 quidem illum oblectatum fuisse cen-
 nando cum Discipulis suis, afflictim ve-
 ro, & necessario, propter Discipulos, à
 cena surgere, eatenusque à cenando
 eum cessare, quatenus pedes mundet
 Discipulorum non valentium habere
 partem secum, nisi ipse illorum pedes la-
 verit. Sed consideremus diligenter, quid
 dicatur post hæc verba: *Surgit à cena: Job. 13. 4.
 ponit vestimenta, cumq; accepisset lintecum,
 præcinxit se.* Dicamus etiam in hoc con-
 textu ad eos qui nolunt à verbis aliena
 dere, & mente considerare animæ ci-
 bos in his verbis positos. Quid obsta-
 bat, quo minus indutus ipse Discipulo-
 rum pedes lavaret? An vero nisi aliquo
 modo viderimus, ut dignum est, ipsius
 Jesu vestimenta quibus circumdabatur
 cenans cum Discipulis, se exhilarans,
 considerabimus quod ornamentum
 circa se habebat caro factus Filius Dei
 Sermo, hoc autem formatum in qua-
 dam textura, & tela dictionum ad dic-
 tiones, & vocum ad voces deponit, fit-
 que nudior cum figura servilli, quod de-
 claratur per illud: *Cum accepisset lintecum
 præcinxit se*, ut & non omnino nudus
 esset, & cum lavisset, tela ad accom-
 modatiore Discipulorum abstergeret
 pedes. Et vide in his, quomodo mag-
 nus & glorificatus Sermo factus caro
 seipsum minuat, ut lavet pedes Discipu-
 lorum, *Mittit enim, inquit, aquam in
 pelvim.* Atque Abraham equidem *cum
 respexisset oculis suis vidit, & ecce tres vi-
 ri steterunt juxta eum, quos cum vidisset,
 occurrit eis de ostio tabernaculi, & incur-
 vavit se versus terram, & dixit: Ama-
 bo Domine, si hæc gratiam à te impetra-
 re possim, ne quæso prætercas servum tuum.*
 Non ipse accipit aquam, non promittit
 se pedes eorum, qui veluti hospites ad-
 venerant, lavare, sed inquit: *Sumatur
 quæso aqua, & laventur pedes vestri.*
 Sed ne Joseph quidem aquam attulit ut
 lavaret undecim fratrum pedes, sed ho-
 mo de domo *Joseph Eduxit ad eos Sy-
 meon, & tulit aquam, ut lavaret pedes
 suos.* At vero ille, qui dixit: *Ego ve-
 ni, non tanquam qui recumbit, sed tan-
 quam qui ministrat, qui que dicebat ju-
 ste: Discite à me, quia mitis sum, & Matth. 11.
 humilis corde, ipse mittit aquam in pel-
 vim: norat enim neminem sic posse la-
 vare pedes Discipulorum, [ut quod ab-
 luerentur, ipsi cum eo partem haberent,**

quemadmodum ipse posset. Aqua au-
 tem mea quidem sententia, tale verbum
 erat, ablucens Discipulorum pedes] qui
 venerant ad pelvim appositam sibi a Je-
 su. Deinde quæro, cur tandem non scri-
 ptum sit: Lavit pedes Discipulorum, sed
 dictum fuerit: *Cæpit lavare pedes Disci-
 pulorum*; sed fortasse consuetudo talis
 est Scripturarum, juxta quam non jure,
 comparatione consuetudinis multo-
 rum, præponi videtur illud: *Cæpit quidem
 lavare pedes Discipulorum Iesus*, haud ta-
 men cessavit, cum tum lavisset illorum
 pedes, lavans etiam postea, atque complens
 ipsum lavare, quoniam inquinati
 fuerant, juxta illud: *Omnes vos offendemi
 ni causa mea nocte hac*: & juxta illud,
 quod Petro est dictum: *Non cantabit gal-
 lus, donec ter abnegaris me*. Cum enim
 hæc peccata commissa fuerunt, tunc o-
 pus habuerunt Discipulorum pedes in-
 quinati, ut rursus lavarentur: quos la-
 vare cæpit, quando surgit à cæna, ac la-
 vare complevit, cum eos mundasset non
 amplius inquinandos. Hunc etiam in-
 modum cæpit extergere pedes Disci-
 pulorum; illos complens abstergere,
 cum compleret etiam lavare. *Venit ergo
 ad Simonem Petrum, & dicit ei ille: Domi-
 ne tu mihi lavas pedes? Respondit Iesus, &
 dixit ei: Quod ego facio, tu nunc nescis, scies
 autem postea. Dicit ei Petrus: Nequaquam
 laveris pedes meos in æternum. Respondit ei
 Iesus: Si non laveris te, non habes partem
 mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine non
 tantum pedes meos, sed & manus, & caput.
 Dicit ei Iesus: Qui lotus est, nihil opus habet,
 præterquam pedes lavare, sed est mundus
 totus, & vos mundi estis, sed non omnes
 sciebat enim, quisnam esset proditor ipsius:
 [propterea dixit: Non estis mundi omnes.]
 His quæ nunc à Petro sunt dicta, oppor-
 tune utemur, exempli causa, sicubi opus
 fuerit, propterea quod facile factu sit,
 ut aliquis propter imprudentiam opti-
 mo proposito dicat quæ sibi minime sint
 utilia. Nam si Petro utile erat ad ha-
 bendam partem cum Iesu, ut sui pedes
 lavarentur ab ipso, & Petrus nesciens
 utile hoc esse, prius quidem illud, vel-
 uti addubitans, dixit verecunde: *Do-
 mine tu mihi lavas pedes?* ac denuo:
Non lavabis mihi pedes in æternum, &
 quæ Petrus dicebat, prohibebant Je-
 sum eo cum evehere, ut haberet partem
 secum, perspicuum est, etiam si sano
 proposito, & venerando ad præcepto-
 rem hoc dixerit, nocenter sibi dixisse.
 Itaque hæc specie peccatorum vita co-*

ως αὐτός τ' ἵδωσθε κατ' ἐμὲ τοῖς δεξιῶσι
 ἵππων τοὺς πόδας τ' μαθητῶν ἐλθόντας
 ἵππων τὸν ἴσθον ἕξασθε ἀπέμεινον αὐτοῖς νι-
 πησαί. Εἶτα ζήτησθε πῶς δὴ ποτε ἐγράψατο μὴ
 τ' ἐν ἵππο τοὺς πόδας τ' μαθητῶν λέλειπεν ἵ-
 ππ' ἕξασθε νίπην τοὺς πόδας τ' μαθητῶν
 ἀεὶ γὰρ συνήθειά ἐστὶ τοιαύτη τ' γραφῶν καὶ
 ἡνδοκεῖ μὴ διλόγως, ὡς περὶ τὴν τ' πολλῶν
 συνήθειαν, περὶ τῶσδε αὐτῶν ἤξελετο ἢ μὴ
 ἤξελετο νίπην τοὺς πόδας τ' μαθητῶν οἰησῶς,
 ἐμὴν ἐπαύσατο ὅτε νίπας αὐτῶν τοὺς πό-
 दाς, ὅσπερ γὰρ ἐν ἵππο, καὶ ἐτέλεσε τ' νίπην, ἐ-
 πεί ἐμολυνθησάντων τ' πάντες ὑμεῖς και-
 δαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι
 περὶ πέτρον λεγομένην τ' ἐμὴ φωνὴ ἀ-
 λέκτωρ, εὐσέως ἀνδρομένη μετέπειτα τὸν γῆρο-
 μύρον τ' ἀμαρτημάτων, νίπας πάλιν ἑδέ-
 οντο οἱ μολυνθέντες τ' μαθητῶν πόδας, ὅτι ἤρ-
 ξατο νίπην, ἡνίκα ἐγειρεῖ) ἐν δὲ εἰπὴν, σιω-
 τέλεσε τ' νίπην καθαριστῶν αὐτοὺς οὕτως ἐπὶ
 C μολυνθησάντων: ἔτω δὲ τ' μὴ ἤξελετο ὁ-
 μάσθη τοὺς πόδας τ' μαθητῶν, σιωπῆς ἕνεκα
 ὁμομασθῶν, ὅτε σιωπῆς ἕνεκα νίπην ἕξει) ὁμο-
 περὶ σίμωνα πέτρον λέγει αὐτῶν, καὶ ἐμὴν με-
 νίπης πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, ὅτι εἶπεν αὐτῶν
 ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἀεὶ γὰρ ἠώσθη δὲ μὴ
 ταῦτα λέγει αὐτῶν πρὸς τ' ἵππ' ἐμὴν νίπης τοὺς
 πόδας μετ' ἐμὴν τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη ἰησοῦς
 αὐτῶν: εἰ μὴ νίπῃ σου οὐκ ἔχεις μέρος μετ'
 ἐμοῦ: λέγει αὐτῶν σίμων πρὸς τ' ἵππ' καὶ ἐπὶ τῶν
 D πόδας μετ' ἐμὴν, ἀλλὰ καὶ τῶν χειρῶν, ὅτι τὴν
 κεφαλὴν λέγει αὐτῶν ἰησοῦς: ὁ λελεχθῶν οὐκ
 ἔχει χεῖρας, εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ'
 ἐστὶ καθαρός ὅλος. ὅτι ὑμεῖς καθαροὶ ἐσθε, ἀλλ'
 ἐχίππ' ἄρῃτες: ἡ δὲ γὰρ τὸν καθαροῦ οὐκ αὐτὸν δια-
 τοῦτ' εἶπεν ἐχίππ' πάντες καθαροὶ ἐσθε τοῖς νῦν
 ἴσθον ἕξασθε λεγομένοις ἐν καιρῶν χρηστέμεθα
 ἀπὸ δειγμάτων: ἐνεκεν, εἰ περὶ οἱ, ὅτι ἐστὶ δυ-
 νατὸν πάντα καὶ περὶ τῶν ἐλεπίστω γὰρ διὰ τ'
 ἀνεπίσημον τ' μηδαμῶς ἐαυτῶν συμφέροντα
 εἰ γὰρ συμφέρον μὴ ἦν περὶ τ' ἐχίππ' μετ'
 E μὴ ἵπποδ' ἵππ' νίψασθαι τοὺς πόδας αὐτῶν
 πρὸς τ' ἵππ' μὴ ἵππ' ἀμύρῃ) ὅτι συμφέρον ἔσθ'
 ἦν περὶ τῶν μὴ εἶπεν, οἰοῖται ἐπαπορῶν ὄντων
 πηπικῶς τ' καὶ ἐμὴν σὺ μετ' ἐμὴν τοὺς πόδας;
 δὲ τῶν τ' τ' ἐμὴν νίπης μετ' ἐμὴν τοὺς πόδας;
 εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι λέγομεθα καλυπτικῶν ἡν ἔξ-
 γα ἕξασθε αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἐχίππ' τ' ἵππ'
 τῆσθε τ' μέρῃ, δὴ ἴσθον ὅτι εἰ καὶ ὑμεῖς περὶ τῶν
 τὸν διδάσκαλον ἔστο ἔλεγε, ἀπὸ βλαβῶς ἐαυτῶν ἔλεγε.
 ἔστο δὲ τοιοῦτος ἕσθ'

τῆσθε τ' μέρῃ, δὴ ἴσθον ὅτι εἰ καὶ ὑμεῖς περὶ τῶν
 τὸν διδάσκαλον ἔστο ἔλεγε, ἀπὸ βλαβῶς ἐαυτῶν ἔλεγε.
 ἔστο δὲ τοιοῦτος ἕσθ'

des; sed utile aliquid perficiens, quod expectabant in posterum cognoscendum: considerantes, ne forte hæc agerentur symbolum existens alicujus rei, solus Petrus id quod in promptu erat & apertum intuitus, nullo alio consilio adhibito, veluti honorans Jesum, non præbuit illi suos pedes lavandos, sed primum quidem tentavit illum pudore perfundere dicens: *Domine tu mihi lavas pedes?* Deinde cum debuisset parere dicenti: *Quod ego facio, tu nescis nunc; scies autem postea*, inquit: *Non mihi lavabis pedes in æternis*: alioquin etiam cum ceteri Discipuli commississent seipfos Jesu fidei, de re nulla illi contradicentes, hic ex his quæ dicit, etiamsi recte se verba facere putabar, non solum Jesum inculsat, tanquam qui sine causa Discipulorum pedes lavare inceperit, verum etiam condiscipulos. Nam si ipse, opinione sua, dum prohibere vellet, officiosum se præbuit, illis idiplum non considerantibus, etiam illos accusavit qui præter officium pedes suos lavandos Jesu præbuisent. Atque equidem si cogitasset, rei, quæ cum ratione efficitur, non contradicendum, cogitassetque rationabile esse id quod fiebat, dum lavarentur Discipulorum pedes à Jesu, haudquaquam repugnasset facto. Quamobrem apparet sine judicio cum cogitasse voluntatem Jesu de lavandis pedibus Discipulorum rationi contentancam non fuisse: quod si opus est Scripturam perscrutari usque ad ea quæ minima esse putantur, quæret aliquis cur tandem cum in numerandis Apostolis primum locum obtineat Petrus (fortassis quia cæteris honorabilior, quoniam etiam vere omnium ultimus Judas ob malum affectum in ultimum locum projectus jacet) cum Jesus inceperit lavare pedes Discipulorum, & abstergere linteo, quo erat circumcinctus, non à Petro inceperit [sed ab illo?]. Ad quod respondendum est: Ut medicus plurimis infirmis subministrans juxta artem medicinæ, initium medendi facit ab his qui urgentur, quique pejus affecti sunt: sic Discipulorum fordidos pedes lavantem, incepisse à magis fordidis; atque equidem fortassis ad Petrum postremo venit, quia minus cæteris indigeret, ut sibi lavarentur pedes: fortassis etiam status pedum suorum, qui proxime accedebat ad mundiciem, effecit ut contradicere cogitaret. Porro si examine-

1oh. 13.10.

mus quod dixit Jesus, nempe: *Qui lotus est, nihil opus habet præterquam pedes lavare, sed est mundus totus, & vos mundi*

πόδας, ἀλλὰ ἡ χηρὸν Ἰησοῦν ὁ ἀδελφὸν γινώσκοντα ὑπερῶν, ἐνοούντες μὴποτε συμβολὸν ἴν' αὐτὰ πρᾶξοιτο, μόν' ὃ ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων, καὶ ἐδύνατο ἕτερον λογισμὸν ἐκείνων ἀντιπαραστήσειν, ὡς ἐκείνων τὸν ἱσοῦν, ἐπαρείχον αὐτῶν εἰς τὸ νίψασθαι τοὺς πόδας, ἀλλὰ ἕτερον μὴ δύσσωπείν αὐτοὺς ἐπειροῦτο ἐν τῷ· κύριε σὶ με νίπεις τοὺς πόδας; μὴ δὲ τῆτο δέον αἰὼν περὶ αὐτῶν τοῦ ὄντος ποιῶν, οὐδὲ οὐδὲ ἀρετῆ, γινώσκων δὲ μὴ αὐτὰ, φησὶ τὸ· ἐ μὴ νίψεις με τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλ' ὡς τῆν λοιπῶν μαθητῶν ἐμπροσθεν αὐτῶν αὐτοὺς τῶν ἱσοῦν, ὡς ἀδελφῶν ἀπλεοντόντων αὐτῶν, * ἕτως δὲ ἰὼν λέγει, εἰ καὶ ἕτερον ἕτερον ἐδοξέε παρ' ἡμεῶν, ἐ μόνον ἕτερον κατηγόρει, ὡς ἀλόγως δόξα μὴ νίπην τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ ὡς τὸ συμφορητῶν ἐν τῷ αὐτῶν μὴ, ὡς ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν αὐτῶν ἐπέλεον ἐπιπέσειν, ἐκείνοι δὲ μὴ ὁρῶσαν αὐτὸ, κατηγόρησεν ἐκείνων πρὸς τὸ κατὰ τὸν αὐτῶν ἐαυτῶν τοὺς πόδας ἐμπροσθεν αὐτῶν τῶν ἱσοῦν, καὶ εἰ φρονεῖται τῶν ἀλόγων μὴ δὲ ἀπλεοντόντων ἀλόγων ἐνόμιζεν ἐν τῶν γινώσκοντων ἐν τῶν νίπασθαι τῶν πόδας τῶν μαθητῶν ὑπὸ τῶν ἱσοῦν, οὐκ ἀντέλεγε τῶν γινώσκοντων φαίνεσθαι αὐτῶν ἀρετῶν μὴ ἀλόγων νενομικεῖν εἶναι τὸ ἀδελφῶν νίψασθαι τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν τῶν ἱσοῦν ἐξ ἡμεῶν εἰ δὲ χηρὸν μέλει τῶν ἐλαττωμένων ἵνα νομιζομένων ἐβδυνῶν τῶν γραφῶν, (ἵπταται πρὸς αὐτὸν ὁ ἀπὸ τῶν * ἀπὸ τῶν κατηγορητῶν ἕτερον κατηγὸν εἰς τὸν δόξαν τῶν δόξων, τάχα ὡς τῶν λοιπῶν πρῶτον, ἐπεὶ καὶ ὁ ἀληθὴς πάντων ἐσχάτος ἰσθῆς * τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν διαθεσεως ἵπταται τὰ τελευτῶντα * αὐτῶν περὶ μῦθος, ὁ ἱσοῦν δόξα μὴ νίπην τῶν πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τὰ λεπτὰ ὡς ἐν διεζωμένῳ, οὐκ ἀπὸ πέτερος ἕτερον κατηγὸν κατέον πρὸς τῆτο ὅτι ὡς ἀρετῶν πρῶτον ἀρετῶν καὶ τῶν ἱατικῶν διακονητῶν, ὅσοι κατεπευγόντων καὶ χεῖρα πεπονητόντων τῶν δόξων ποιεῖται πρὸς ἀρετῶν, ἕτερον ὁ ἐρρηπώρησεν τῶν πόδας νίπην τῶν μαθητῶν, ἀρετῶν δὲ τῶν μαλλὸν ἐρρηπώρησεν, καὶ τάχα ἵπταται τῶν δόξων ἵπταται τὸν πέτερον, ὡς ἐλαττον πάντων δόξων πρὸς νίψασθαι τῶν ποδῶν. τάχα δὲ καὶ εἰς τὸ δοκεῖν ἀπλεοντόντων ἢ ἐξ ἡμεῶν καθαροῦ τῶν κατὰ τῶν πόδων αὐτῶν σιωπῶντα βασιλεῖ ὄντων ὅτι ὑπὸ τῶν ἱσοῦν εἰρημῶν τῶν ὄλων καὶ ἕτερον νίψασθαι, ἀλλ' ἐστὶ καθαροῦ ὄλων καὶ ἕτερον καθαροῦ τῶν

ἔσεσθαι ἅπαντες, ἵνα ὑποβάλῃ νῦν τοῖς
 τον, ὡς ἤδη νύμφων τοὺς πόδας ὑποβάλλει
 τῷ μαθητῷ, ὡς περὶ τῶν λελευθῶν οὐκ ἐπιχόν-
 των χεῖρας νύμφων. ἐπὶ ἧ καὶ αὐτὸς ἔπε-
 τρεσ ἠδὲ ὄντος καθαροῦ, ὡς νύμφη τοὺς πό-
 δας αὐτοῦ ἵσους· ἐάν τις περὶ ταῦτα ζη-
 τῇ πῶς ἔστιν ἐν ἑαυτῷ· ὁ λελευθῶν οὐκ ἔχει
 χεῖρας νύμφων, ἀλλ' ἐστὶν καθαρός ὅλον, μὴ
 χεῖρας ἔχοντων νύμφων τῶν μαθητῶν νύμφη
 τοὺς πόδας αὐτῶν ἵσους· λεκτέον αὐτῶν τό-
 πάντων ἔχοντων δουλοῦσιν καὶ περὶ τῶν ἵσους
 ἐπειθὲν ἔχοντες καὶ οἱ μαθηταὶ τὸ ἕνα καθα-
 ροῦ, περὶ τῶν ἵσους τῆν καθαρότητα αὐτῶν ὡς
 ἔνι πτεν αὐτῶν τὰς πόδας. ἔτε τὰς μὴ λελευ-
 θῶν νύμφων αὐτῶν, οὐ τε τοὺς μὴ ὄλους καθαρούς·
 ἀλλ' ἔτι ὡς τ' αὐτὸ εἰπεῖν περὶ τῶν ἔτι ὡς κατα-
 λῶν, καὶ γὰρ περὶ ἧ τέλει ἐν ἰσοῖς ἀνθρώπων,
 πῶς * ἵσους ἔτι ὡς ὀνομάσω, καθαροῦ
 τῶν δούλων, εἰς καθαροῦ ἐργασίαν καὶ
 ταῦτα ἵσους ἐκπέσειν ὑποπέσοντα μὴ τὸ
 ὑποκαταρθεῖν ταῦτα ἁπλοῦς, σωζόντων ἡμῶν
 καὶ τῶν ἁγίων τῶν ὑποκαταρθέντων νῦν, ὡς περὶ
 τῶν μὴ ἐλέπειν ῥυπαρότητας τοὺς πόδας τῶν
 μαθητῶν δεδιδῶν πῶς ἵσους ἵσους νύμφων,
 καὶ ὅτι διὰ τοῦτ' αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς πόδας,
 ἐπὶ ἧσιν ὡς ἐν ἀνθρώποις καθαροῦ, ἀλλ' ἔχει
 καὶ περὶ θεῶν χεῖρας γὰρ ἵσους ἔδεις περὶ θεῶν
 καθαροῦ γίνεσθαι, * ὡς αὐτὸ νομιᾶν διὰ
 τῶν ἁπλοῦς αὐτῶν καθαροῦ πεποιθῆ-
 ναι· τῶν δ' ὡς ἐν ἀνθρώποις καθαροῦ ἠδὲ γε-
 γνημῶν, καὶ καθαροῦ τὸ ἵσους ἐκπέσειν, καὶ
 ἐν ἁπλοῦς ὑπο αὐτῶν πόδας, ἐνοικεῖν
 ἐπὶ ἁγίου δυνάμει πνεύμα, ὡς ἡ ὡς ἐν δυνάμει
 ἁγίου δυνάμει ὁ μὴ οὐκ ἐπέσειν μὴ θεω-
 ρῶν τὸν λόγον ἁγίου ἵσους ἁγίου καθαροῦ
 ἵσους τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ὡς ἐκμάσσειν
 τῶν λελευθῶν, ὡς ἡ δὲ διεξωσμήν, λέγει αὐτῶν·
 κύριε σὺ μὴ νύμφη τοὺς πόδας; ἐπαπορητι-
 κῶς ὡς ἐν ὑποπητικῶς τῶν φάσκων· ὁ ἵσους
 ἀπεκείνη, ὡς εἶπεν αὐτῶν, διδάσκων ὅτι μυστή-
 ριον τοῦτο λέγω, τὸ ὅ ἐγὼ ποῖω, σὺ δὲ οὐκ οἶδας
 ἀρετῆ, γνώση ἡ μὴ ταῦτα· ἡ δὲ λέγει οἱ ἐποίη-
 σεν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν ὁ ἵσους; ἡ
 εἰργάζετο διὰ ἧ ἵσους αὐτῶν τοὺς πόδας,
 ὡς ἐκμάσσειν τῶν λελευθῶν ὡς ἡ δὲ διεξωσμήν,
 ὡς αὐτοῖς, μελλόντων αὐτῶν διαγγελίσασθαι
 ταῦτα ἀγαθὰ; ὅτε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς πόδας τῶν
 μαθητῶν ὁ ἵσους, τῶν δὲ μὴ πεπληρωμένων περὶ
 τῶν δούλων αὐτῶν περὶ τῶν εἰρημῶν·
 ὡς ἀρετοῖς οἱ πόδες τῶν διαγγελισμένων τὰ

A estis, sed non omnes, fortasse talem fuggerit intelligentiam, perinde quasi Discipuli lotos haberent pedes a Jesu, & quod non amplius opus haberent præter illam lavationem, ut lavarentur illorum pedes: quodque Petrus etiam mundus existeret, antequam illius pedes lavaret Iesus. Quod si contra hæc quærat aliquis, cur cum dixisset: *Qui lotus est, non opus habet, ut lavetur, sed est mundus totus*, lavet tamen Iesus pedes Discipulorum, quia alioquin opus non habebant fibi eos lavari; huic illud dicendum est: *Omni habenti dabitur, & adjicietur; unde habentibus Discipulis munditiam, 29.* Jesum, ut adjiceret munditiam illorum; illorum pedes etiam lavare; illos alioqui non lavaturus, ni loti fuissent, atque omnino mundi: ita tamen ut dicamus neminem ex his qui isto modo sunt mundi, etiam si perfectus sit inter homines, absente munditia (ut ita loquar) Jesu mundum reputandum esse. Et hæc quidem ultimo expono, quæ succurrerunt post priora superius dicta; servantibus nobis ordinem eorum quæ in mentem venerunt, & intelligentiam; verbi gratia, cum prius contpexerimus sordidatos pedes Discipulorum eguisse, ut à Jesu lavarentur; nunc idcirco illum illorum pedes lavasse dicimus, quia essent comparatione hominum mundi, sed non etiam apud Deum; nec enim sine Jesu aliquis fit apud Deum mundus, etiam si coram se existimetur aliquis aliqua diligentia se ipsum mundum fecisse. Jam in his qui hominum comparatione mundi sunt facti, quique loti sunt Iesu Baptismo, quique etiam ab ipso lotos pedes habent, inhabitare potest etiam Spiritus sanctus, virtusque ex alto, ceu vestimentum. Atque Petrus quidem non considerans rationem voluntatis Iesu, qui inceperat lavare pedes Discipulorum, & abstergere linteo, quod erat præcinctus, dicit illi: *Domine, tu mihi lavas pedes?* dubitative, & veluti pudore illum afficere volens, hoc dicens: *At vero Iesus respondit; & dixit illi: Job. 13. 7.* *Quod ego facio, tu nunc nescis, scies autem postea;* docens mysterium hoc esse. Sed quid erat illud, quod faciebat Iesus lavando pedes Discipulorum? An operabatur lavando ipsorum pedes, & abstergendo linteo, quo erat præcinctus; ipsos speciosos, cum futurum esset, ut Apostoli bona evangelizarent? Nam quando lavit pedes Discipulorum Iesus, tunc opinor illud propheticè dictum de Apostolis suis completum fuisse: *Quam speciosi sunt pedes Evangelii.* Esa. 62. 7.

Zanetti

zantium bona: quod si pedes Discipulo-
rum lavans, pulchros eos facit; quod
dicturi sumus ingenerari à vera pulchri-
tudine, his qui toti sunt baptizati à Jesu
Spiritu sancto, & igni? Proinde pedes
Evangelizantium bona pulchri facti
fuerant, ut loti, & mundati, & absterfi
Christi manibus, incedere possent per
sanctam viam, atque iter facere per il-
lum, qui dixit: *Ego sum via*, Solus enim,
& omnis, cujus pedes laverit Jesus, viam
perambulat hanc viventem, & ad Pa-
trem ducentem. Nec capithæc via pe-
des inquinatos, & pedes qui nondum
sunt mundi, Atque Moses quidem opus
habebat solvere calceamentum ex pe-
dibus suis, quoniam is locus ad quem
pervenerat, & in quo stabat, terra sancta
erat; similiter Jesus Nave filius. At vero
Jesu Discipuli, ut per hanc viventem,
animatamque viam perambulent, tan-
tum sunt contenti non habere calceos
in via, quia hoc illis præcepit Jesus. Sed
enim ad hanc ipsam viam conficiendam
opus habebant lavari à Jesu, qui depo-
suit vestimenta: fortassis ut mundos il-
lorum pedes existentes, mudiore faceret.
Fortassis etiam, ut immunditi-
am, quam in pedibus suis habebant Di-
scipuli, in suum ipsius reciperet corpus,
mediante linteo eo quo solo præcinctus
erat: fert ipse namque infirmitates nos-
tras. Vide igitur quod lavaturus pedes
Discipulorum nullum aliud tempus
elegerit, nisi quando jam Diabolus im-
misisset in cor Simonis Judæ Ifariotis,
ut proderet eum, & quando facienda
erat pro hominibus œconomia: ante
hanc etenim non opportunum erat Di-
scipulos habere pedes à Jesu lotos: quis
enim loturus fuerat pedum illorum for-
des intra hoc tempus usque ad passio-
nem: Sed ne tempore quidem passionis:
neque enim alius erat Jesus, qui illorum
lavaret pedes. Ac ne post œconomiam
quidem: jam enim aderat hora Spiritus
sancti ad Discipulos venturi jam factos
mundos, & lotos habentes pedes, eos-
que promptos, & pulchros ad evangeli-
zandum in Spiritu sancto bona. Tale
igitur illud est: *Quod ego facio, tu nunc
nescis, scies autem postea.* Quod ego la-
vem pedes vestros, nota est quod ani-
marum vestrarum purificentur gressus,
ut sint pulchri, evangelizaturis vobis
bona, & mundis pedibus ingressuris in
hominum animas. Hoc autem mysteriū
tu nunc nescis, quia nondum percipis

10h. 45. 6.

10h. 45. 6.

A αγαθά· εἰ δὲ πόδας μαθητῶν νίπων ὡραίας
αὐτοὺς ποιεῖ, ἢ φήσομεν ὅτι ἡ ἀληθινὴ καλ-
λῆς ἐγγίνεσθαι τοῖς ἐκ τοῦ ἱεροῦ βαπτισαμένοις
ὄλοις ἐν πιδύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ; ὡραίοι δὲ οἱ
πόδες ἐγγίνοντο τῶν διαγγελισθῆναι τὰ αγα-
θά, ἵνα νίψαμενοι, καὶ καθαρευόμενοι, & ἐκ-
μαξάρηται ἅπασαν τὴν χρεῖσιν χειρῶν ἡμετέρων
διωκῆσθαι τῆς ἀγίας ὁδοῦ, & ὁ δὲ λέγει τὸν εἰπόν-
τα ὅτι· ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς· μόνον γὰρ ὁ πᾶς ὁ
νίψαμενος τοὺς πόδας ἐκ τοῦ ἱεροῦ ὁδοῦ
τὴν ὁδὸν ταύτην τῆν ζωσαν, καὶ φέρονται ὡς
τὸν πατέρα, & ἐ χωρεῖ ἡ ὁδὸς αὐτῆς πόδας
μεμολυσμένους, καὶ τὰς ἐπιμὴ καθαρεύει· μο-
σῆς μὲν ὅμως εἶδετο ἡ πόδιμα τὸ ὑπόδημα
ἐκ τοῦ τῆν ποδῶν αὐτῆς, ἐπειπερὶ ἐφ' ὃν ἐβλάστη
ἐπον ἐν ᾧ εἰσῆκε, γῆ ἀγία ἴω· ὁμοίως δὲ ὁ ἱ-
εροῦ ἱεροῦ· οἱ δὲ μαθηταὶ ἱεροῦ ἱεροῦ ὁδοῦ ὁδοῦ
σποσπ τῆν ζωσαν & ἐμψυχον ὁδοῦ, ἐ μόνον δι-
κεῖλαι τὰ μὴ ἔχειν ὑπόδηματα ἐπὶ τῆν ὁδοῦ,
τῆτο τοῖς διποσολοῖς αὐτῆς ἐπιταλαιῶν τῆ
ἱεροῦ· ἀλλὰ γὰρ ἐφ' ὃν ὁδοῦ ὁδοῦ τῆν ὁ-
δοῦ ταύτην αὐτοῖς καὶ τὸ νίψαθαι ἐκ τοῦ ἱεροῦ
διποσπ τῆν ἱμάτια, τάχα μὲν ἵνα καθα-
ρεύει· * αὐτὸς τοὺς πόδας ποσπ καθαρεύεται, * καὶ αὐτῆ
τάχα δὲ ἵνα τὸν ἐν τοῖς ποσπ τῆν μαθητῶν
ῤυπον ἀναλάβῃ εἰς τὸ εἶναι τὸ σῶμα διὰ τὸ λε-
πίσ, ὃ μόνον ὡραῖος ὡραῖος ἴω· αὐτοῖς γὰρ τῆς
ἀδενείας ἡμῶν φέρονται ὅρα γὰρ ὅτι μελλῶν ἡπίων
τῆς πόδας τῆν μαθητῶν, εἰς ἄλλον καιρὸν ἐ-
πελέξατο, ἢ ὅτε ὁ διάβολος ἦδη βεβλήκει εἰς
τῆν καρδίαν, ἵνα ὡραῖος αὐτὸν ἵεσας σίμω-
ν ἱσκαριώτης, καὶ ἡ ὡραῖος ἀνθρώπων ἐμῆ
γίνεσθαι ὁκονομία· ὡραῖος γὰρ τῆς δικαιροῦ ἐπὶ
ἴω νίψαθαι τοὺς πόδας ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοὺς
μαθητῶν· τίς γὰρ ἀν τὸν ἐν τῆ μεταξὺ ἑως ἡ
πάτερ ῤυπον τῆ ποδῶν αὐτῶν ἀπένηεν ἀν-
ἀλλ' ἐδὲ ἐν τῆ καιρῶ τῆ πάτερ, ἀλλος γὰρ ἱεροῦ
εἰς ἴω ὁ νίπων αὐτῶν τοὺς πόδας· ἀλλ' ἐδὲ
μὲν τὴν ὁκονομίαν· ἦδη γὰρ ὡραῖος ἀγίος πιδύ-
ματῶν ὑπόδημα τῶν τοῖς μαθηταῖς ἴω ἡρο-
μῆροις καθαρεύει καὶ νίψαμενοι τῆς πόδας, &
ἦδη ἔχουσαν ἐτοιμίαν αὐτοῖς, καὶ ὡραῖος ὡραῖος τὸ
ἐν τῆ πιδύματι διαγγελισθῆναι τὰ αγαθά·
τοιῖστον ἐν ἐστὶ ὅ· ἐγὼ ποῖω, σὺ σὺ ὁδοῦ
ἀσπ, γνώση δὲ μὲν ταῦτα, σὺ σὺ ὁδοῦ ἐπὶ τὸ
νίψαθαι ἡμῶν τοὺς πόδας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, &
καθαρευόμενοι τῆς βασίς τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἵνα
ἡμῶν ὡραῖος, μελλόντων ἡμῶν διαγγελισθῆναι
τὰ αγαθά, καὶ καθαρεύει τοῖς ποσπ ὡραῖος
βαίνει ταῖς τῆ ἀνθρώπων ψυχῆς· τῆτο δὲ τὸ μυστήριον σὺ καὶ μὲν σὺ ὁδοῦ, ἀπὲ
μὲν ἐπὶ

βαίνει ταῖς τῆ ἀνθρώπων ψυχῆς· τῆτο δὲ τὸ μυστήριον σὺ καὶ μὲν σὺ ὁδοῦ, ἀπὲ μὲν ἐπὶ

μηδέπω χωρῶν τῶν γνώσων αὐτῶν δικαιοτέραν
 ἐσομένην ἐν σοί, ἐπὶ τὴν νύκτα πόδας ἀπὸ
 ἐμῶν· μὴ δὲ ταῦτα γνώσῃ ἐν τῷ τέτρω σιωπῶ-
 ναι, φωνῶντος τῆ καὶ ἐκ δυνάτα ὁμο-
 νίας καὶ ἐραχέου πρὸς γνώσῃ· ταῦτα δὲ λέ-
 γοντο τῷ πέτρῳ Ἐπιστοῦ, ὁ μαθητὴς ἀποκρί-
 νει· ὁ δὲ ἰπστημονικῶν ἀποκριθὼν, πλεῖν φαντα-
 σίαν ἔξαποπέμψαν ἔως τὸν ἰσὲν πη-
 νικῶν καὶ σεβασμῶν, φωνῶντος διεψόσμενον
 ἐπὶ δόξῃ ἐπὶ μὴ συμφέροντα ἢ τῷ πέτρῳ ἢ
 ἀποκριθὼν αὐτῶν, ὁ δὲ αὐτῶν γνώσῃ ἀλη-
 θῆ· ὁ δὲ ἰπ ἐλάβη ἀληθυσόμενα τῆ ἔλε-
 γοντο πρεπόντως ἐαυτῆς τῆ χριστοπικῶν
 ὁ ἰπ γὰρ πέτρῳ φωνῶν· ἐ μὴ νύκτα μετὰ
 πόδας εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἀπεφίνατο κερναῖον
 ἔπιστῃ νύκτα αὐτῶν πόδας τῶ μὴ νύκτα
 ἔως αὐτῶν, καὶ μὴ νύκτα εἰς τὸν
 αἰῶνα αἰῶνα· ὁ δὲ ἐλέπων λυσιτελέσων
 ἐνωτῆ ἐν τέτρω ψόσας τὸν πέτρῳ ἔ ἀλη-
 θῶσαι αὐτῶν, ἔποδεικνυτο ἐν τῷ μὴ δειν
 ἀληθῶν τῶν ἐρηκῶν λυσιτελέσων φήσας ἐαυ-
 τῶν μὴ νύκτα σε ὁ δὲ ἐχρῆς μέσῳ μετὰ ἐμῶν· ἐπὶ
 οὖν ὁ πέτρῳ ἐμελλεῖ, ἀποφινάμενος μὴ τῶ
 ἐ μὴ νύκτα μετὰ πόδας εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ ἀλη-
 θῶν ἐν τέτρω, μὴ ἐξῆν μὴ ἔπιστῃ μέσῳ,
 ἐμελλεῖ ἔχειν μέσῳ μὴ ἀληθῶν, ἐφ' ὃ
 φήσας ἐπὶ τῶν ἀπεφίνατο, τὴ ἄλλο πρὸς τῆν ἐ-
 χρῶν, ἢ μὴ ἀληθῶν, ἢ αὐτῶν ἔ ἀληθῶν, ἔ τῶ
 ποιῶσαι αὐτῶν μὴ ἐχρῆν μὴ ἔπιστῃ μέσῳ ψό-
 σῶν αὐτῶν ἀποδείξαντο, ἐν τῷ νύκτα
 τῶν πόδας αὐτῶν· γεγραπὴν γὰρ πᾶς ἀν-
 θρῶπος ψόσας· ἐνκαίρως δὲ ποτε χριστομέ-
 σα τῶ ῥητῶ ἰπ τῶν ἀπεφίνατο καὶ ἀκρίτως
 ἐπὶ οὐτῶν ποιῶσαι, ὡς περ' αὐτοῖς μὴ λυσιτελέ-
 ἐ μὴ νύκτα τῶ κακῶν κεκέρνω· ἔποδεικνυ-
 τῶν τῶ αὐτοῖς ὅτι ἐχρῆν μὴ ἔπιστῃ μέ-
 ρῶν, τῶ ἀπεφίνατο ἐν ἐπαγγελίᾳ τῶν ἰσταντες
 φωνῶν, δυνάσων· ὁ ἀπεφίνατο ἔ ἀπεφίνατο
 ἐ ἐπὶ τῶ ἐχρῆν ἀγαθῶν, ἀποφινάμενος αὐτοῖς
 ἔ ἐμὴν τῶ κακῶν κεκέρνω, καὶ μὴ ὄρ-
 κῶν δια πολλῶν ἀπεφίνατο τῶ τῶν ποτε
 γίνε· καὶ φήσων ὅτι ὡς περ' ὁ ἐπὶ τῶν πέτρῳ,
 ἐ μὴ νύκτα μετὰ πόδας εἰς τὸν αἰῶνα, κω-
 λυε· ἐμὴν τῆ ἔ λεγομένη ὁμολογία, ἵνα
 ἐχρῆ μὴ ἔπιστῃ μέρῳ· ἔ τῶν καὶ σὺ ὁ δὲ ἵνα
 ἀμαρτῶν τῶ ἀπεφίνατο, ἀκρίτως ἐπα-
 γελῶν τῶν τῶν, ἐ ἐλπονα· * ποιῶσαι μετὰ
 ἐμὴν τῶ τῶν πρὸς ἄξια ἐν λογώτερον ἀπὸ
 ἔ ἐμὴν τῶ κακῶν κερναῖον· ἰπ τῶν τῶν
 ὁ τῶ τῶ· ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ δὲ οὐκ οἶδας ἀεπῶ,
 Pars. 11.

A cognitionem ejus opportunius in te fu-
 turam, simularque ego lavero pedes
 tuos; postea cognosces, dum hoc in-
 telliges, illuminatus cognitione non
 parva, neque facile contemnenda. Ca-
 terum haec loquente Jesu Petro, Disci-
 pulis responderet responsum non peri-
 tum, sed sententiam proficiscentem
 quidem ab affectu & erga Jesum hono-
 ris, & reverentia plenam, sed tamen que
 falleretur. Quocirca quoniam ut in Pe-
 tro non erat ejus responsio, non fuit
 B eam ille veram esse, qui nocua utilitati
 dicentis, & vere eventura prohibet, pro
 sua bonitate. Atque Petrus quidem in-
 quit: *Non lavabis mihi pedes in aeternum*,
 enuntiavitque, cum Jesus illius pedes
 lavare decrevisset, nunquam futurum
 ut lavaretur ab ipso, ac ne hoc quid-
 em ullo unquam seculo futurum; sed
 ille qui videbat Petro conducibilis ef-
 se, ut hac in re mentiretur, quam ut vera
 diceret, utilitatem ostendit in eo, quod
 non opus erat, ut qui hoc dixisset, vera
 loqueretur, dicens: *Nisi lavero te,*
 C *non habebis partem mecum.* Atque equi-
 dem si Petrus, qui enuntiavit: *Non*
lavabis mihi pedes in aeternum, vera di-
 cens hac in re non habiturus erat cum
 Iesu partem (alioqui habiturus men-
 tiens) eo quod temerarie praeveniens
 locutus fuisset, quid aliud agere opus
 erat, nisi mentiri? ne hoc, quod ve-
 rum Petrus diceret, impedimento ipsi
 Petro esset, quo minus haberet partem
 cum Iesu, qui ostendit illum men-
 dacem lavando pedes ejus: scriptum
 est enim: *Omnis homo mendax.* Oppor-
 E tunc autem utemur hoc dicto ad eos qui
 audacius, ac sine delectu id se facturos
 dicunt, quod minime illis conducit,
 praesertim si desistere nolint ab eo quod
 male promiserint, ostendentes enim il-
 lis qui nullatenus habituri sint partem
 cum Iesu, si vocem temerariam in pro-
 mittendo servaverint, futurum vero ut
 bonam spem habere possint, si quod
 prius dixerant, spreverint, abducemus
 eos a persistendo in his quae male judi-
 cassent, etiam si aliquando cum jura-
 mento tale fiat, propter multam temeritatem,
 dicemusque, ut prohibetur Pe-
 trus, qui dixit: *Non lavabis mihi pedes in*
aeternum, persistere in eo quod dixerat,
 ut habeat partem cum Iesu, sic tu qui
 peccasti propter temeritatem, atque etiam
 promissisti, nullo delectu melius facturus
 sis, si desistens a permanendo in
 hoc quod male judicasti, ad hoc agen-
 dum quod magis est consentaneum
 transeas, Qui autem hoc dictum obser-
 vaverunt: *Quod ego facio, tu nunc nescis, Job. 13. 7.*
 Ccc scies

11a No.

11a No.

scies autem postea, & illud: Nisi lave-
 ro te, non habes partem mecum, no-
 lentes illud, huicque similia ad mo-
 res referre, pudefacti admittant talem
 Evangelicarum disputationum for-
 mam, vel nolentes offendant, qui con-
 sentaneum esset, si propter veneratio-
 nem (ut isti dicturi sunt) qua Jesum
 profecquebatur Petrus, dicebat: Non la-
 vabis mihi pedes in aeternum, Petrum a
 magistro audire, sic non habiturum se
 partem cum Filio Dei, perinde ac maxi-
 mo peccato obnoxium, quod sui pedes
 ab ipso loti non fuissent. Nam dice-
 re, si hoc delictum commiseris, non ha-
 debis partem mecum, locum habet, id
 quod dicitur de peccatis apertis. At
 vero dicere: Nisi lavero te, non habes par-
 tem mecum, haudquaquam est confen-
 taneum, si (quod nefas est dictu) ma-
 gister videtur respondisse, quod est
 absurdissimum, Discipulo Petro ipsum
 honoranti, praebere nolenti pedes suos
 lavandos ab eo qui statuerat lavare
 pedes ipsius manifestissime. Hanc ob
 causam praebemus pedes nostros Jesu
 etiam dum surgenti a cena, & ponenti
 vestimenta, & linteum accipienti, &
 praecingenti se, & mittenti aquam in
 pelvim, & incipienti lavare pedes nos-
 tros, non secus atque si essemus sui
 Discipuli, & extergere linteo, quo
 praecingitur nostri causa, factus in me-
 dio nostri, tanquam qui ministrat.
 Nam nisi hoc fecerimus, non habebimus
 partem cum eo, neque erunt pulchri
 pedes nostri: praesertim cum amulem-
 ur charismata meliora, volentes
 inter eos annumerari, qui bona evan-
 gelizant. Ceterum quando liberior
 est Petrus in loquendo importune ro-
 gatus pedes suos praebere Jesu, cum au-
 disset: Nisi lavero te, non habes partem
 mecum, mensuras petitionis ejus vult su-
 perare, non tantum solos pedes a Jesu
 lavandos exhibens, verum etiam man-
 us, quas non amplius Iesus lavari vo-
 lebat, cum panem comederent, despi-
 ciens eos qui dicerent: Discipuli tui
 non abluunt manus, cum panem edant.
 Exhibuit etiam, praeter manus, caput,
 quod non amplius volebat Iesus lava-
 ri: quippe quia in eo imago & gloria
 DEI jam esset: sufficit enim nobis, si
 eo pervenerimus, ut occasionem ha-
 beamus aequae. Discipuli, praebendi
 illi pedes, quos solos lavat, & abster-
 git: quod qui lotus sit, non opus ha-
 beat lavari, sed sit mundus totus: quod
 si quis non est mundus totus, is se
 non lavit. Sed querat aliquis, si lotus
 non opus habet lavari, sed est mun-

γνωση η μη ταυτα, & ταυτα εν μη νιψω σε,
 ουκ εχεις μερ μετ' εμας, ο μη βαλμενοι
 δευτερες αδα δεξαδωσδω τοιουτον ειδω
 τ διαγγελικων δεξασων η μη βαλμενοι δε
 κνυτωσδω πως διλογον εστι τον, ως αν ουκ εινοι
 λεγοιεν, δια σεβασμων ε ιησου επι τον α: ε μη
 νιψης με τους ποδας εις τον αιωνα, τα διδα-
 σκαλω αποκουσαι, ως αρα εχ' εξ η μερ μη ε
 υε ε δεε, ως δια μεγαλον αμαρτημα, τ μη
 νενιφθαι τους ποδας ιω αυτη: τ μη γαρ
 εαν τοδε τ' πλαισμα ποιησης, εχ' εξ η μερ
 μετ' εμοι, χωραν ειχε λεγομενων ουδε τ' απε-
 φανως αμαρτηματων τ' δε εαν μη νιψω σε,
 ουκ εχεις μερ μετ' εμοι, εδα μαως εχ' τ' δι-
 λογον η ε ισαμενης εν τα τους σωματικους
 ποδας μη ηθεληκεναι νιψασθαι τον πετρον τ' νι-
 πον αυτη τους ποδας ημερωτατα, α, οπτε ε
 θεμις λεγειν, ο διδασκαλ' δεξ' εδοκεν ελαθ
 τα πωριπ αυτον μαθητη, οπτε εν αυτο πωρι-
 τον: δια ετ παρεχωμεν τα ιησου τους πο-
 δας ημω και νω εγγελωμενω εν ε δειπνε, και
 πδεντ' α ιματια, ε λαμβανοντι λεπτον, και
 δια ζωνωμι εαυτον, ε βαλλοντι υδωρ εις τον
 νιπηρα, και δεχομενω νιπην τους ποδας η-
 μω ως μαθητη, και σμασον τα λεπτω,
 ε δε ημας χρομενω εν μεσω ημω ως δια-
 κονων δια ζωνωμι: εαν γρ μη ποιησωμεν ε-
 τ, ουκ εχομεν μετ' αυτη μερ, εδε ωρειοι
 εσον) οι ποδες ημω, και μαλιστα οτε ζηλον-
 τεσ α μειζονα χαρισματα θελωμεν εικατα-
 ταχθηναι τοις διαγγελικοιμοις τα αγαθαι
 πλω οτε απεπετις εις πετρον) αλκασαρ' εαν
 μη νιψω σε, ουκ εχεις μερ μετ' εμας, ατ' εμε-
 νω εν τα αρα ζειν τεσ ποδας τα ιησου, τα εσ-
 βαλλον εθελε α μετρα τ' αιησεως αυτη, και
 παρειχε νιπησομενες ιω ε ιησου ουκ επι τις
 ποδας μονες, αλλ ηδη ε τις χειρας, ας ουκ
 επι νιπασθ' ο ιησου ηθελεν, οταν αετον εδωτω-
 σι, και αφερον τω λεγομενων, οπ οι μαθηται
 σ' ε νιπον) τις χειρας, οταν αετον εδωτω-
 σι και απε τις χειρα τλω κεφαλω, λω
 εδε και αλυπηδεξ επι ιησου εβαλετο, εδ ης
 η εικων ε η δεξα ηδη λω εθεου' δε χει' γρ η-
 μιν, επαυ ελθωμεν εις ετολοις ε ιησου μαθη-
 ταις και ε, ε τους ποδας αυτη παρεχθη νιπω-
 ν, ε σμασοντι μονες: ο γρ λελεμενω ουκ
 εχ' χαρισαν νιψασθαι, αλλ εστι καθαρος ολ' ε
 δε τις μη εστι ολ' καθαρος, ουκ ελασσο-
 ζητησαι δε τις αυ' ε ο λελεμενω ουκ εχ' ε
 τλω χειρου νιψασθαι, αλλ εστι
 καθα-

Mat. 15, 2. Discipuli tui non abluunt manus, cum panem edant.

Nec d. Fer. vario pra. eorum missa suppl. i. u. u.

lavit pedes eorum, receptisque vestibus
 suis iterum accubuit, dixit eis: [Scitis, quid
 fecerim vobis?] Vos vocatis me magistrum,
 ac Dominum, & benedicitis, sum etenim; si
 ergo lavi pedes vestros Dominus, & magi-
 ster, vos quoque debetis invicem alii alio-
 rum lavare pedes: exemplum enim pra-
 bui vobis, ut quemadmodum ergo feci vo-
 bis, vos quoque faciatis. Probabile est eos
 qui considerassent magnitudinem po-
 tentiae Jesu, qui quae intellexissent quid
 factum fuisset à Jesu, qui lavit pedes
 Discipulorum, ut ultimas, ac viles ipso-
 rum partes, ac corpora humi versantia,
 quorum nota erant illa corpora, mun-
 daret, admiratos opus è lavatione pro-
 veniens, haudquamquam auferos fuisse
 rem talem etiam ipsos facere, tenuio-
 res se esse existimantes, quam qui pos-
 sent lavare pedes interiores, & oculi
 hominis, vel eorum qui hac ample-
 ctuntur DEI dogmata, nisi Jesus per
 ea quae exposita sunt, ad hoc adhorta-
 tus fuisset eos, figura cœnantis reasump-
 ta, quando docturus erat, ea quae di-
 cuntur ad eos qui jam cœnant. At-
 que summa quidem austeritate, oratio-
 neque ad admonendum maxime ac-
 commodata (quo agnoscerent quod
 actum fuerat) dictum est: Scitis, quid
 fecerim vobis? Scitis, autem verbum
 per interrogationem legendum est, ut
 ostendat rei gestae magnitudinem; vel
 imperantis modo, Cognoscite, ad exci-
 tandum illorum intelligentiam, qua il-
 lum cognoscerent perpendentes quid
 gestum fuisset. Summa autem magi-
 stri auctoritate, summaque animi in-
 tentione persuadendi illos, dictum est:
 Vos vocatis me magistrum, ac Dominum,
 & benedicitis, sum etenim; si ergo ego
 lavi pedes vestros magister, & Dominus,
 & vos debetis alii aliorum lavare pedes.
 Lavit quidem Jesus Discipulorum pe-
 des, quatenus eorum magister; pedes-
 que servorum, quatenus Dominus e-
 rat. Doctrina enim purgatur pulvis
 qui ex terra, rebusque mundanis con-
 tractus non ad aliud pertingit, quam ad
 extremas, infimasque partes Disci-
 pulorum. Dominatione vero princi-
 patum, & potestatem habentis, abjici-
 untur ea quae pedes inquinant eorum
 qui adhuc vel vulgare, ac qualecunque
 inquinamentum suscipiunt, quia etiam
 non habeant spiritum servitutis. Nec
 ullus cordatus dicturus est Iesum, qua-
 tenus ostium, vel quatenus pastor, vel
 quatenus medicus est, Discipulorum,
 & servorum, lavare pedes. Ego vero
 arbitror, quoniam Discipulorum pedes
 necessitatem recipiunt, ut à magistro la-

Αὐτοῦ πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν ἑαυτῶν
 ἑαυτῶν ἀπέπεσε, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετε
 τί πεποίηκα ὑμῖν; φωνεῖτε με, ὁ διδάσκαλος,
 καὶ ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε, ἐμὶ γὰρ
 εἰ ὄντως ἐγὼ ἐνὶ τοῦ πόδας, ὁ κύριος,
 καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείτετε ἀλ-
 λήλων ἄλλήλων τοῦ πόδας. ὑποδάσκαλος γὰρ
 ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν,
 καὶ ὑμεῖς ποίητε ἕκαστος τοῦ νοσήσαντος μέ-
 γεθος τῆ ἰσσοῦ δυνάμεως, ἕως οὗ ἵνα τί πε-
 ποιήσῃ, ἵνα φωνεῖτε τοῦ πόδας τῷ μαθητῷ, ἵνα
 καὶ τὰ τελειοτάτα, καὶ τὰ τυχεύοντα αὐτῶν κα-
 τὰ τὴν ἀποπνεύσας, καὶ τὰ τῆ γῆ ὀμιλῶντα
 σώματα, ὧν ἡ τὰ σώματα ἐκείνα συμβε-
 λον, θαυμασάστας τὸ ἐν τῇ νεκρῇ ἐργον, ὅτι
 ὁ ἑλμησῶς ἑαυτοῦ τὸ ἰλικκοδοτο πρᾶξι,
 μικροτέροις ἐναι νομίζοντας ἑαυτοῦ ἐν τῇ
 τοῦ πόδας ἔσσω, ἕως ἐν κρυπῆ ἀνδρώπε,
 ἢ τὰ αὐτὰ ἀσπασζομένων ἔσσω δόγμα-
 τῶν, εἰ μὴ ὁ ἰσσοῦς διὰ τῷ ἐκκεκρυμένον ἐπὶ
 αὐτοῦ ἀσπασζομένων, τὸ γῆμα ἔδραπέτω,
 ὅτι διδάσκων αὐτοῦ ἡμεῖς ἀπὸ πνεύματος τὰ
 λεγόμενα, ἀλαβῶν δυσωπηκώτατα ἡ
 γὰρ ἔδραπέτω ἡ γῆμα ἔδραπέτω ἀσπασζομένων
 τὰ ἀλάληκα) ἕως γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;
 ὅτι ἡ τοῖ ἐρωτηματικῶς ἀναγνωσῶν, ἵνα ἐμφα-
 ναῖε τὸ γῆμα ἔδραπέτω, ἢ ἀσπασζομένων,
 ἵνα αὐτῶν διεγένητον νοῦν εἰς τὸ διὰ ἔδρα-
 πέτω τὰ ἐργῶ λαβῶν αὐτῶν τῶν γῆμα διδά-
 σκαλικώτατα ὅ μὴ ἔδραπέτω ἀσπασζομένων
 τῶν ὑμεῖς φωνεῖτε με, ὁ διδάσκαλος, ἕως ὁ
 κύριος, ἕως καλῶς λέγετε, ἐμὶ γὰρ. εἰ ὄντως
 ἐγὼ ἐνὶ τοῦ πόδας, ὁ κύριος, ἕως ὁ
 διδάσκαλος, ἕως ὑμεῖς ὀφείτετε ἀλλήλων ἄλ-
 λήλων τοῦ πόδας. ὁ μὴ ἰσσοῦς ἐν τῷ τοῦ πό-
 δας τῷ μαθητῷ, ἢ διδάσκαλος αὐτῶν, ἕως
 πόδας τῷ δούλῳ, ἢ κύριος ἢ διδάσκαλος
 γὰρ ὁ ἀπὸ γῆς ἕως τῷ κοσμικῶν πραγμάτων
 κοινοστός, φθάνων ἕως ἄλλοις ἢ ἄλλοις
 τελειοτάτα, καὶ τὰ κάτω τῷ μαθητῷ, ἀσπασ-
 ζομένων), ἀλλὰ καὶ τῷ κυριότητι ἔδραπέτω
 ἔδραπέτω τῷ, διὰ τὸ ἐπὶ ἐχρῆν τὸ δα-
 λείας πιδύμα, καὶ τὸν τυχεύοντα μολυσμῶν
 ἐπὶ δεχομένων, ἀμολυμένων τοῦ πόδας ἀσ-
 πασζομένων). ἕως αὐτῶν διφροῶν λέγει, ἢ
 δύρα ἐστὶ τὸν ἰσσοῦν, ἢ ἡ ποιμνῶν, ἢ ἡ ἱατροῦ,
 ἢ ἡ τῶν πόδας τῷ μαθητῷ, ἕως ὄντως
 ἐγὼ ἐπὶ ἡ γῆμα ὅτι ἐπειδὴ ἐχρῆν τὸ δείξαι
 ἀπὸ τοῦ διδάσκαλος ἵνα φωνεῖτε τοῦ πόδας τῷ
 μαθητῷ

B V T

τῶν, ὅσον ἐδέξωτο εὐχρησάμενος, ἀλλ' ἐπιλείπειν εἰς τὸ δοκεῖν τῶ μαθητῆ, ἵνα γνήσιον ὡς διδάσκαλον αὐτῶ· καὶ τὸ τέλει εἰς τὸ πρὸς τὸν μαθητὴν ἔδιδασκαλε ἢ διδάσκαλον, ποιῶσαι τὸν μαθητὴν ὡς ἑαυτὸν, ἵνα μὴ κέπῃ δέησις ἢ διδάσκαλον, εἰ καὶ ἄλλως αὐτῶ δέησις ὡς γὰρ τέλει ἔϊατρον, ἔχρησεν μὲν οἱ κακῶς ἔχοντες, ἔχρησεν δ' ἔχοντες οἱ ἰσχυροὶ ἰατρον, τὸ πᾶσαι τὰς κακῶς ἔχοντας ἀπὸ τῶ κακῶς ἔχον, ἵνα μὴ κέπῃ αὐτῶ χρησῶσι, ἔτω τέλει διδάσκαλον ἀπειποιῶσαι τῶ μαθητῆ τὸ λεγόμενον δοκεῖν ἐν τῶ δοκεῖν τῶ μαθητῆ ἵνα γνήσιον ὡς διδάσκαλον αὐτῶ· πρὸς τὸ σωπῆρας οὐκ ἐκείν, αὐτὸθεν πλείονες ἐν εἰν πρὸς τὰς ἄλλας κύνεις, μὴ βελομήτες ἵνα γνήσιον ὡς διδάσκαλον, ὡς ὁ κύριος αὐτῶ· τὸ εἶπε δὲ ὁ πῆς πατερίης ἀγαθότητι, καὶ πῆς ἀγάπης αὐτῶ ὡς κύριος γὰρ ὡν, ἐνεργάζετο τοῖς δ' ἄλλοις τὸ χρησάμενος ὡς ὁ κύριος αὐτῶν, ὅτε ἐκέπῃ ἐξῆς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγαπῆς πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ λήψοντες τὸ πνεῦμα τῆς ἀγαπῆς ἐν ᾧ κηρύττον, ἀββὰ ὁ πατὴρ πρὸς οὐμ γένοντες ὡς διδάσκαλον, καὶ ὁ κύριος, δέοντες τῆς ἀγαπῆς τῶ ποδῶν, ὡς ἐν δέξωτο τῶ μαθητῆ, ὡς ἐπὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγαπῆς ἔχοντες εἰς φόβον· ἐπὶ δὲ πρὸς αὐτῶ τῶ δοκεῖν τῶ μαθητῆ, ἵνα γνήσιον ὡς διδάσκαλον αὐτῶ, καὶ ὁ δὲ ὡς ὁ κύριος αὐτῶ, γνήσιον ὡς διδάσκαλον αὐτῶ, καὶ ὁ κύριος αὐτῶ, τότε μὴ σαφῶς διδάσκει τὸν ἑαυτῶ τὸν πόδας τῶ μαθητῆ, καὶ ἵνα τὸν πόδας τῶ μαθητῆ ὡς ὁ διδάσκαλος, ὅν ὁ θεὸς ἐταξεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μὴ τοῖς πρῶτον χῶραν ἐν αὐτῇ εὐχρησάμενος ἀποστόλων, καὶ δὲ ἄλλοις ἀποστόλων· εἰ δὲ τῶ ἀδελφῶ σε ἀγαπῶσαι, φθάνειν διδάσκει τῶ πρὸς ἀγαπῆς, καὶ τῶ γινε κύριος ἔδελφός σε, ἵνα τοῖς ὡς ὁ ἰακώβ κηρύττοντας, δὴλον ὅτι γνήσιον ὁ δὲ ὡς ὁ κύριος ἵνα τὰς ποδῶν τῶ ἀγαπῶντων τῇ παρ' αὐτῶ διδάσκαλος· ἐπει τῶ ὑμεῖς φωνεῖτε με, ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος, ὡς καλῶς λέγετε, εἰμι γὰρ ὅτι ἀξίω μὴ εἶν ἔχον βαδύτερον, καὶ πρὸς τὸ ἵνα τῶ πολλῶν νεομάρτυρον· ἔπει πᾶσι γὰρ τοῖς λέγετε, κύριε, κύριε, λέχθησάν τῶ ἵνα τῶ ὑμεῖς φωνεῖτε με, ὁ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε· ἔκαλῶς οὐμ λέγετε, κύριε, οἱ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ φησόντες, κύριε, κύριε, ὅτι ἐν τῶ ὀνοματί σε

A ventur, nondum percepisse quod illis esset factis: sed etiamnum procul abesse ab illo dicto: Sufficit Discipulo, si sit si-
 milis praeceptori ipsius. Atque hic profecto finis est magistri erga Discipulum (quatenus magister est) facere Discipulum sui similem, ne in posterum egeat magistro: sed ut etiam ipse sit magister, quo alius egeat. Ut enim finis m-
 dici (quo egent qui male habent, non qui validi sunt) est sanare male habentes ab aegritudine sua, ne in posterum opera ejus egeant; sic finis magistri est Discipulo acquirere illud quod aegritudinem, [hoc est sufficiens] dicitur, ut cum Discipulus id habuerit, quod sibi sufficit, sit similis praeceptori ipsius. At vero quod ad Servatorem nostrum attinet existentem Dominum, cernere est eum ex se longe plus existere, quam alii Domini; nolentes Discipulos esse sicut magistros suos, vel servos sicut dominos. Talis igitur est ille filius paternae bonitatis, & charitatis ejus. Dominus enim cum sit, operatus est, ut sint servi sicut eorum Dominus; quando scilicet non amplius habebunt spiritum servitutis iterum in timore, sed accipient spiritum adoptionis, per quem clamabunt Abba pater. Attamen, antequam fiant sicut magister, & Dominus, opus habent perinde ac Discipuli indigi, ut sui laventur pedes. & quasi adhuc servitutis spiritum in timorem habentes. At vero simulatque aliquis ex his habens quae Discipulo sufficiant, ut sit sicut magister ejus, & servus sicut Dominus, eo pervenerit, ut sit sicut magister suus, & Dominus suus, tunc imitari poterit eum qui lavit pedes Discipulorum; Discipulorumque pedes lavare, sicut magister quem Deus in Ecclesia ordinaverit post Apostolos, qui in ea primum fortiti sunt locum, ac post Prophetas, qui secundum. Sin vero dictum hoc: Fratri tuo servies, referri potest ad eos quibus magis deest & illud: Esbo Dominus fratris tui, ad eos qui Jacob instar sunt praestantiores, perspicuum est servum qui factus fuerit sicut Dominus, lavare pedes eorum qui servant doctrinam, quam penes se habet. Quoniam non existimo dictum hoc: Vos vocatis me magistram, & Dominum, & bene dicitis, sum etenim, nihil omnino habere profundum, ac supra multorum intelligentiam, quandoquidem non omnibus qui dicunt, Domine, Domine, dictum fuerit a Jesu: Vos vocatis me Dominum, ac magistram, & bene dicitis. Neque enim bene dicunt illi, qui in die illa dicuntur; Domine, nonne nomine tuo

Pars II.

edimus? & nomine tuo bibimus? & nomine tuo daemonia ejecimus? & virtutes multas fecimus? proinde dicit Iesus: Discedite a me; nunquam vos novi, quia operarij estis iniquitatis. Quæ verba, nempe, Discedite a me, non illis dixit qui bene dicunt, Domine, Domine. **Matth. 7. 22, 23.** **Luce. 13, 26.** **27.** **Matth. 7, 21** Quin etiam hoc dictum? *Non quisquis mihi dicit, Domine, Domine, intrabit regnum caelorum,* palam docet non omnem dicentem, Domine, Domine, testimonium habiturum ab ipso, sicut nunc Apostoli, quibus dixit: *Bene dicitis; sum etenim.* Vere enim vitium non amplius eis dominabatur, sed λόγος [id est ratio:] & ut generatim dicam, Dominus, hoc est universa animata, & vivens virtus. **1. Cor. 12, 3** Quin etiam si *Nullus potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto,* & consideremus, quid sit dicere hoc in loco, Dominus Iesus; qui dicit, Dominus Iesus in Spiritu sancto, bene dicit. An vero qui bene dicit, is omnino dicat etiam in Spiritu sancto, tu quæres, propter illud: *Et bene dicitis,* quod nunc examinatur cum illo dicto: *Nondum erat Spiritus datus, quia nondum esset Iesus glorificatus;* illius itaque qui sincere, & ex animo servit filio Dei, officium est bene dicere, Dominus Iesus, cum ad Discipulum aequè pertineat hujus instar dicere, magister, ad quem ipse respondeat: Sum etenim id, quod alioquin dicitur non fuerat Iesus servienti peccato, & Discipulo mendaciorum. Contingit attamen sanctum quosque opus habere, ut sibi laventur pedes: quoniam requiritur etiam a vidua, quæ connumeratur in honorem Ecclesiasticum, an inter alia, Sanctorum quoque pedes laverit. Nam ridiculum existimo affigiliteræ, viduamque hæc omnia (ut ita dicam) habentem, quæ sanctam delincent viduam, hacque una re carentem, non conjungi honori Ecclesiastico, cum ipsa frequenter mediantibus ancillis, & vernis prudenter egerit tempore quo abundabat, habebatque opportuna, quibus beneficium conferret hospitibus, atque etiam his, ut generatim dicam, qui opus habebant, ut ab ea perciperent aliquid officij humani. Nec mireris, si tibi exponendum sit anagogico sensu hoc dictum: *Si Sanctorum pedes lavit,* cum anus jubentur pari ratione cum Presbyteris honesta docere. Vide vero, an non etiam operosum sit cuilibet Discipulo volenti implere mandatum dicens: *Et vos debetis alij aliorum lavare pedes,* si velit corporales, ac sensibiles fratrum pedes lavare, ceu opus debitum, ut fi-

A εφ' αγωγῶν; ἔν τῷ ὀνόματί σε ἔπιον; ἔν τῷ ὀνόματί σε δαίμονια ἐξεβάλομεν; ἔν τῷ ὀνόματί σε δυνάμεις πεποιήκαμεν; φησὶ γοῦν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς; ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ; ἐδ' ἔποτε ἔργων ἰμαῖς, ὅπ' ἐργαταί εἰς ἀδικίας. ὅσα αὐτῷ ἵλεγασιν αὐτοῖς καλῶς τῷ, κύριε, κύριε, εἶπε τῷ ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ; ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν λέγων μοι, κύριε, κύριε, εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, παύσασθαι ὅτι ἐπ' αὐτῶν λέγων, κύριε, κύριε, μαρτυρηθεὶς αὐτῶν αὐτῶν, ὡς νῦν οἱ ἀπόστολοι πρὸς ἑστέ εἶπε, καλῶς λέγετε, ἐμὶ γὰρ καὶ ἡ ἀληθὴς κακία μὴ αὐτῶν ὅτι ἐπὶ κύρια λέγει, ὁ λόγος δὲ καὶ ἀπαξ ἀπλῶς κύριε ἢ πᾶσα ἐμψυχος, ἔστω δροσὴ· ἀλλὰ ἔτι ἐπ' εἰς δυνάμεις εἰπεῖν κύριε ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν πνύματι ἀγίῳ, καὶ ἰσχυρῶς ἐν τῷ πνύματι ἀγίῳ λέγων, κύριε ἰησοῦς, καλῶς λέγει· εἰ ἡ ἑὸ καλῶς λέγων, πρῶτος ἐν πνύματι ἀγίῳ λέγει, ἡγήσεται διὰ τὸ νῦν ἑὸ καλῶς λέγετε, σιωπῶντες ἑστέ ἀπόστολοι γνησίως οὐκ ἀδελφόντες τῷ λόγῳ ἔργον ἐστὶ τὸ καλῶς εἰπεῖν, κύριε ἰησοῦς, ἔτι ἀνάλογον τῷ μαθητῷ τὸ καλῶς εἰπεῖν τῷ σωτηριῷ. ὁ διδάσκαλος πρὸς ὃν λέγοι αὐτὸ ἐμὶ γὰρ, ὅσα αὐτῷ λέγει ἰησοῦς, ἑὸν λόγον τὸ ἀδελφόντες τῇ ἀμαρτίᾳ τῷ μαθητῷ ὁμοῦς ἵνα ἴδωσιν ἡ ψυχαὶ· πλὴν καὶ ἀγίον ὄντα ἐνδεχέσθαι δὲ αὐτῶν τῶν ποδῶν· ἐπεὶ ἡ ἀκαταστάσιμος εἰς ἐκκλησιαστικῶν πηλῶν χηρὰ ἐξέσθαι μὴ τῶν ἄλλων καλῶν ἔν τῷ, εἰ ἀγίον ποδῶν ἐν ψυχῇ γέλοιον ἡ δὲ ἰσχυρῶς τὸ εἶναι ἑὸν ἑὸν ἑὸν, καὶ φέρεται εἰπεῖν τῷ ἔχουσαν πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀγίων χηρῶν, ἔτι τῷ μόνῳ ληθῆσαν, μὴ κατὰ τὴν ἑστέ ἐκκλησιαστικῶν πηλῶν, πολλὰς δια παιδικῶν καὶ οἰκτιρῶν φιλοφρονησασίμων, ἐν ᾧ καὶ ὁ ἀποστόλος, ἔτι εἶχε τὰ ἰσχυρῶς, τὰς ἑστέ, ἢ τὰς ἀπαξ ἀπλῶς δεομένους ἑὸν φιλανθρωπῶν ἔργων ἀπ' αὐτῶν παθεῖν· καὶ μὴ θαυμάσιος εἰ ἀγίον σε δεῖ τῷ· εἰ ἀγίον ποδῶν ἐν ψυχῇ, ὅσα ἐκείνου ἀνάλογον τοῖς πρεσβυτέρῳ, ὅσα ἑὸν καὶ ἐργῶδες ἐστὶ τὸ παντὸς ὄντιν ἐν μαθητῶν ὁμοῦς τῷ χηρῶν, θελοῦσα πηρῶν τῶν λέγουσαν ἐντολῶν· καὶ ὑμεῖς ὀφείτετε ἀλλήλων νύπην τὰς ποδῶν, ὡς ὀφθαλμοῦν ἔργον ἐθέλον ποιεῖν τὸ νύπην τὰς σωματικῶν ἀδελφῶν ποδῶν τῶν ἀδελφῶν, ὡς τὰς ἐν

1. Tim. 5. 10.

146. 46. 6.

146. 46. 6.

ἡ ἀμαρτίας· δὲ λέγει ὅτι ἡ ἀμαρτίας, ὅτι
 ἡ λέγει ὅτι θεοῦ δὲ λέγει, ἔτι ὅτι ἐδὲ δὲ
 εἰς τὸ ἐπὶ τὸ ἡδὲ γὰρ ὅτι διαβόλου ἐ-
 γονί, ἐβεληκότος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἵνα
 ἀφαιρῇ τὸν σωτήρα διὰ λόγου ἑαυτοῦ· αὐτὸν ἐ-
 ναυ δὲ λέγει ἑαυτῷ ὁ σωτήρ καὶ δὲ λέγει, εἶπε καὶ
 ὁ· ὅτι ἐστὶ δὲ λέγει μείζων ὅτι κυρία αὐτῷ, ἐ-
 δὲ δὲ λέγει ὅτι μείζων ὅτι πέμψαντος αὐτόν,
 * ὅτι ἐστὶ πᾶσι πᾶσι λέγει μὲν τὸ εἶδω-
 μῖν ὅτι· ἐγὼ οἶδα πᾶσι δὲ λέγει μὲν, ὅτι ἐ-
 πᾶσι ἐστὶν ἑαυτοῦ ἐστὶν ἐκαστος ὡς ἐξέ-
 λεξάμενος οἶδα· οἶδα ἐν ἡμῶν ἐστὶν ἰσθμῶν, καὶ
 ἐ λανθάνει με, τὸ διαβόλου ἢ ἢ ἐβεληκότος
 ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὅτι καὶ ἐμὲ καὶ τῶν ὅτι
 ἐχθρῶν δια πᾶσι τῶν γραφῶν ὅτι τὸ οἶδα, συν-
 ἦσαν, ὅτι τῶν ὁμοίων τῇ λέξει αὐτῶν ὅτι οἶδα
 ὅτι ἐγὼ φησὶ πᾶσι ὁ σωτήρ ἐρεῖν ὅτι λέγει· τῶν
 ὀνόματι ἐφάγομεν, καὶ ὅτι φησὶ, καὶ δαι-
 μόνια δὲ λέγει ὅτι φησὶ· ἐδὲ ποτε ἐγὼ ὡς ἡμῶν,
 καὶ ὅτι· ὅτι οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστὶ· ὅτι ἐστὶ
 ἀπᾶσι ἐστὶν ὅτι, ὅτι τὸ ἀξίωμα δὲ λέγει
 τῶν σωτήρ ὅτι λαμβάνειν· ἀλλὰ μὴ πόσι,
 ἐπεὶ ἐγὼ κυρία τῶν ὄντων αὐτῶν, τῶν μὴ ὄν-
 τας αὐτῶν ὅτι ἐγὼ, καὶ ὅτι φησὶ πᾶσι πᾶσι τὸ
 ἐδὲ ποτε ἐγὼ ὡς ἡμῶν, ἔτι οἶδα αὐτῶν καὶ ὅτι τῶν
 ἰσθμῶν, * ἐμὲ οὖν * ἐδὲ ποτε ἐγὼ ὡς ἡμῶν· ἐπὶ
 ὅτι φησὶ μὲν ἀπεπέπληκε, λέγει αὐτῶν αὐ-
 τῶν, ὅτι οἶδα σε πόθεν ἐστὶ· καὶ ὡς οὖν τῶν
 διαβόλου ἢ ἢ ἐβεληκότος ἐν τῇ καρδίᾳ
 αὐτοῦ ὅτι τῶν ἰσθμῶν· ὅτι οἶδα αὐτόν ὅτι ἰσθμῶν·
 διὸ ὅτι εἶπε· νῦν ἐγὼ οἶδα πᾶσι τῶν πα-
 ρούτων, ἀλλ'· ἐγὼ οἶδα πᾶσι δὲ λέγει μὲν,
 ὡς ἐπὶ ἐλεγε, τῶν ἐλεγε μὲν· ἐπὶ
 πάντων δὲ τῶν παρόντων φησὶ τὸ· ἐγὼ οἶ-
 दा πᾶσι δὲ λέγει μὲν, ὅτι τῶν ἰσθμῶν
 ὡς τῶν ἐνός δὲ ὡς ἡμῶν ἀφαιρῶντος με, ἵνα
 πληρωθῇ ἡ λέγουσα γραφή· ὅτι τῶν με
 τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπὶ ἐμὲ τῶν πῆρσαν αὐτῶν
 ὅτι ἀπέφρασα ὅτι τὸ ῥητόν ὅτι τῶν τεσσαρῶν
 ἐπὶ ἡμῶν ἔτι ἔχον· καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῶν
 εἰρήνης με, ἐπὶ ὅτι ἡμῶν, ὅτι ἐπὶ ἄρτους
 με ἐμὲ γὰρ ἐπὶ ἐμὲ πῆρσαν ὅτι· ὅτι
 ὡς ὁ σωτήρ τὸ ῥητόν ὅτι ὅτι ἰσθμῶν καὶ ἐπὶ
 τῶν φησὶ εἰρήνης· ἐπὶ ὅτι ἡμῶν πᾶσι ἄνθρωπος
 εἰρήνης ἰσθμῶν, ὅτι ἐπὶ αὐτόν ὁ σωτήρ ἡλ-
 πισε· διηγάς οὖν δια τῶν νομῶν ὅτι
 ἡμῶν ποτε ἐπεπισθίκα· ἐγὼ δὲ μὴ δὲ ποτε
 ὡς εἰρήνης ἡμῶν αὐτόν ὅτι δὲ λέγει μὲν·
 τῶν λοιπῶν, δὲ λέγει μὲν, ἐλεγε καὶ αὐτῶν τῶν γὰρ
 δὲ λέγει ἀναγέγραπται· εἰρήνην αὐτῶν· εἰ
 Pars 11.

A Servus autem peccati cum esset, non
 erat Dei servus: istoque modo, ne Je-
 su quidem amplius Apostolus erat,
 jam enim factus erat Diaboli, qui
 in cor ejus immiserat ut Servatorem
 proderet. Idcirco negans Servatorem
 cum esse servum suum, & Apostolum,
 cum dixisset; Non est servus major Do-
 mino suo, neque Apostolus major eo qui
 misit ipsum, addidit: Non de omnibus
 vobis dico. Post hoc videamus hoc di-
 ctum: Ego scio quos elegerim, quod sim-
 plicius tale est; Scio qualis sit unusquis-
 que eorum quos elegi: quomobrem
 scio etiam, qualis sit Judas, nec me
 clam est quæ Diabolus jam immiserit
 in cor ejus adversum me. Atque ta-
 lem habet intelligentiam propter
 quandam consuetudinem Scripturæ,
 cum utitur vocabulo, Scio, atque illi si-
 milibus: cujusmodi etiam est, Agnovi,
 Servatore alicubi dicente futurum ut
 dicat dicturis: Domine nonne nomine tuo
 prophetavimus, & nomine tuo demonia
 ejecimus? Nunquam novi vos: & illud:
 Nescio, unde sit is: quod simplicius si
 intelligatur, videbimur infra dignita-
 tem Salvatoris cogitare. Præterea vide,
 ne forte, quoniam cognovit Dominus
 qui sunt ejus, non agnoscat etiam qui
 non sint ejus; & quomodo de quibus-
 dam inquit: Nunquam novi vos, sic dicat
 etiam de Juda, si non est ipsius, Nun-
 quam agnovi te. Quod si cum esset
 Jesu Judas, & postea lapsus fuit, dictu-
 rus certe est illi Jesus: Non novi te,
 unde sis. Unde etiam nunc, quia immi-
 serit Diabolus in cor ejus hæc adversus
 Jesum, nescit illum Jesus: quomobrem
 non dixit, Nunc ego scio omnes præ-
 sentes, sed; Ego scio quos elegerim: tan-
 quam diceret, electos meos. Non de
 omnibus autem presentibus inquam:
 Ego scio quos elegerim: utque hoc eveniat,
 quod evenit, unus ex vobis est causa, qui
 me est proditurus: ut impleatur Scriptu-
 ra dicens: Qui manducat panem meum,
 sustulit contra me calcancum suum. Trans-
 latum autem est hoc a psalmo quadragesimo,
 sic habens: Homo pacis mea, in quo speravi, qui
 edebat panes meos, magnificavit adversum
 me supplantationem: quod dictum Serva-
 tor de Iudæa, ac seipso dictum fuisse in-
 quit. In quo quaeres quomodo homo pa-
 cis Iudæa fuerit, & quomodo Servator in
 eum speraverit. His verbis ergo declarari
 arbitror, Iudam aliquando sincere cre-
 didisse: neque enim, nisi aliquando fuis-
 set filius pacis, misisset eum Dominus
 cum cæteris Apostolis; eique dixisset
 quædam scriptum est eum
 D d d dixit.

Mat. 7.
 Luc. 23.
 Luc. 13, 27.
 Ps. 40, 10.

τις πως ειρη) τις μαθηταις, αν ενιεν τις
 ποδας ο ιησους, ως μηδπω πιστευσασι οτι
 αυτος ειη ο χριστος. & απ' αρα λεγω υμιν
 οτι ε γρηαδς, & δια ετ λεγω, ινα οταν
 ηχηται, πιστευσητε οτι εγω ειμι ο σω-
 φησθεεις χριστος. & ορα ει δυναμεθα κα-
 τηγορευντες τω πικρατων ιησε μαθητω, ως ε-
 δωπω πιστω δικωτων η ε βλημα σω εν ε-
 πωνθ. ινα πιστωντε οταν ηχηται, οτι εγω
 ειμι. ο παλαμβανων σοφιας θεωρηματα
 εδ' οτε η σωφρονης κηδη σοφιας εν αναλαμ-
 βανη δευτερα, εφ' ος ε σωφρονησωφρο-
 σοφωτερος εσ) καθως λεγει) & ε τωδε γδ
 ακεσας σοφιας, σοφωτερος εσ) ωσπερ ουν ει-
 ελεγε τω σοφω ταδε τινα, & επεφερετο,
 ταυτα σε ποιει σοφον, ε παντως αν εν ε-
 μη σοφω σοφον ενοησαμην, αλλα & εν σοφω
 σοφωτερον, ως απηγορευη ε σωφρονης, & ο-
 δωσσης επ' ην τω τελωσθη. ετω μοι νοει
 τον πιστευοντα δυναως πισωτερον ηρηαδς.
 & η οι δικωστολοι σωφρονηθοντες ποτε τω κυ-
 ριω, εχ' αυτω η κατηγορευντες ως απιστων, ελε-
 γον αυτω κυριε σωφρονησ ημιν πισω και γδ εν
 τω, σωφρονης, σωφρονης παριστα) οτι πισω ει-
 χον χωρως οταν σωφρονηω ειας ουν σινηκα-
 μεν ταυτα νοι μοι τις σωφρονης τω πισω-
 παστων, μελα ινα σωφρονησω ποιησωντα
 σωφρονησ ημιν τη πισωι. ωστε και τις μαθηταις
 σωφρονης ος ειχον πισω ποιησωντα, και ετ σωφρο-
 νησωντα ελεγει πηρησωντα τω λεγεσων
 γραφω. ο τρωγων μετ' η αετον επηρην επ'
 εις τω πηρην αυε, παριστανθ ε σωφρο-
 νησωντα οτι αυτω εσωφρονης ταυτα ετε-
 θεασθε και ακεσε, ινα πισω ης, ως ισον δυ-
 ναμωσ * τω ινα πισω ης, ενεργητε, σωφρο-
 μενοντες τω πισω ης, και μηδεμιαν αφορ-
 μω σωφρονης ε μεταπιθεωσ ιχοντες. και ει τω
 μη μεγαθει μεγαλη η πισω η, η πηθηει πολλη,
 εχ' αυ ελεγει ο παυλω ε. και εγω πασαν
 τω πισω, ωσπερ γδ ο τελωσθη και πασας εχων
 τις δωρεας, τελειαν εκαστην αυλαβων, τελει-
 αν εχει τω σοφια, και τελειω τω σωφρο-
 νησωντα ετω ε τω δικωσειδω, & ιας λοιπας *
 ετος αυ τις επετη ε πισω ης δωρετη τελειωσ
 τω πασων εχων τω πισω ταυτα ε εφημι ως
 ε κυριως αυ λεχθησωμενης ε αιτελες σοφιας, η
 σωφρονης, η δικωσειας, η τω λοιπων δω-
 ρη, αλλα κατα χρησικως, & τω εν εκαστη α-
 ρηη σωφρονησωντων ομωνυμωσ τη τελειω ονομα

Arat aliquis quomodo dictum sit Disci-
 pulis, quorum laverat pedes Iesus, per-
 inde quasi nondum credidissent ipsum
 esse Christum : *Nunc dico vobis ante-*
quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis me
esse Christum prophetatum. At vide,
 num possimus caventes accusare tales,
 tantosque Iesu Discipulos, quasi qui
 nondum credidissent, consilium etiam
 servare dicentis : *Et credatis, quia ego sum.*
 Qui recipit sapientia theoremata, in-
 terdum per priora, quibus jam sapiens
 est, percipit posteriora, in quibus antea
 non erat sapiens, sapientiorque erit :
 quemadmodum illud etiam dicitur : *Sa-*
pientis qui hac audierit, sapientior erit.
 Ut igitur si sapienti dicerentur qua-
 dam, & subungeretur, hac faciant sa-
 pientem, non omnino sapientem con-
 sideraremus ex non sapiente, sed ex sa-
 piente sapientiorum, tanquam profectu
 succedente, & tendente ad perfectio-
 nem; sic mihi considera credentem pos-
 se magis credentem fieri : Apostoli e-
 nim cum aliquando ad Dominum ac-
 cessissent, non seipfos incusantes tan-
 quam non credentes, dixerunt illi :
Domine, adauge nobis fidem; siquidem in
 vocabulo, Adauge, aperte ostenditur
 fidem habuisse Apostolos capientem
 additamentum. Quamobrem si hac
 intelleximus, mihi considera addita-
 menta rerum fidem facientium, post
 quaedam quae antea fidem fecerant, ad-
 didisse fidei; adeo ut Discipuli praeter ea
 quae habebant fidem facientia, etiam
 hoc assumperint, ut viderent Scriptu-
 ram dicentem : *Qui manducat panem*
meum, sustulit contra me calcaneum suum,
 impletam, ob oculos ponente eo qui
 prophetabatur se esse, de quo talia pra-
 dicta fuerant; videque ut intelligas hoc
 vocabulum, *Ut credatis,* perinde ac sit,
 ut operemini, permanentes in creduli-
 tate, nullam causam habentes qua mu-
 temini. At certe nisi magnitudine ma-
 gna fides esset, aut multitudine multa,
 haudquaquam dixisset Paulus : *Etiam si*
habuero omnem fidem. Ut enim perfe-
 ctus, & omnes habens virtutes, cum sin-
 gulatim unamquamque virtutem per-
 fectam perceperit, perfectam habet sa-
 pientiam, & perfectam modestiam, atque
 etiam sic pietatem, & ceteras; sic aliquis
 diceret perfectum in virtute credendi,
 eum omnem habere fidem. Haec autem
 dico, tanquam sapientia, modestia, pie-
 tas, ceteraque virtutes imperfectae non
 possint a nobis proprie nominari, sed
 abusive; cum etiam perfectus qui effi-
 citur in unaquaque virtute, nominetur
 aequivoce cum eo qui est virtute per-
 fecta.

22. 22

12. 22

12. 22

Pars 11.

D d d 2

fecta.

τα πασαν εχεν τω πισιν . τον δε λειποντα
 τη πασης πνα τω εκατον πισις , τη πασης τα π
 εδωκεν βασιλειαν διαφορας , μη πασαν
 εχεν τω πισιν , εκδησομεν σαφηνιας ενεκεν
 αυτα . * πρωτον τω πασι πισισιν οτι εις εστιν
 ο θεος ο τα πασα κτισας , και καταρτισας , και
 ποιησας εκ ε μη οντος εις τον ειναι τα πασα .
 και δε η πισιν οτι κλυος ιησους χριστος , και
 παση τη πασει αυτη τω θεοτητα , και τω
 ανθρωποτητα αληθεια . δε η και εις τον αγιον
 πισιν πνευμα . η οτι αυτεξετατοι οντες κολα-
 ζουμεθα μη εφ ος αμαρτωλορη , πνωμεθα
 η εφ ος ος παστωρη . φερε δυνα καθ απο-
 θεση , ει πασων πισιν εις τον ιησεν , μη *
 πισιν οτι εις εστιν ο θεος ο νομος , και διαγε-
 λια , ε τω δε εδωκεν , ως απο αυτη γενηθη
 μωροι διηγουμαι , ε το σερωμα αναγγελη
 τω ποιησι τω χριτων αυτη , ως εργον τω χριτων
 αυτων , ετος * *
 λαω . η παλι ει πα πισιν οτι επι πονησ π-
 λατε σωρωταις * ετερον η κρημα , ε σωτη-
 ριον πα κοσμο επιδεδημηκεν . αλλ εκ εκ
 παρθεν πας μαριας , και αγια πνευματος τω
 ηυεση ανεληφεν , αλλ εβιωση η μαριας , ε
 τετω αν λειποιεις το πασαν εχεν τω πισιν τα
 ανακαμωτα . παλι τε αυ ει τω μη θεοτη-
 τα πα αυτη αποδεχοιο , τη η ανθρωποτη
 πασης κτιστων μηδεν ανθρωπινον πα αυτην πι-
 σευοι γεγονεναι , η πασασιν εληφεναι . η τε-
 τω αν λειποι πασης πασαν τω πισιν ε τα τυ-
 χοντα . η ει αναπαλι τα μη πα αυτην αν-
 θρωπινα πασοιο . τω η πασασιν ε μονο-
 γυεις , και παστοκος πασης κτισεως αδετοι .
 και ετως αν ε δυναμο λεγην πασαν εχεν τω
 πισιν . και ετως καθεξης μοι νος , ινα θεωρη-
 σωμη οπιλικον εστι το ανελλιπως και βαβαιως
 πασαν τω πισιν εχεν , το εστον δυναμη η ο-
 τε πασα εστιν εκ ανθρωπου ψυχη , ωστε αιτια
 ποτε εστι τα ορη , μεδισ ανη αυ δυναδς . παρ-
 των μη η ανθρωπων δυναμων μεδισ ανη ε
 δεκνυμερον απο ε ιησ ορος , η τα δεκνυμερα
 αυτη . ει η λειποι πνα τη παση πισις , λειπην τη
 δυναμη ε μετατιθεναι ορη . η κρησομαι γε η
 τοι ετα ε εις αυτα παδειγμα . ωσπερ κα-
 θελκεσαν οι το ετοι ιοιαν δε δυναμη εχοντες ,
 πασως εις θαλασσαν τω ναυω . ει δε λειποιν
 ετοι καν ενι ε σωεργων , η τη δυναμη πασης , εκ
 δε καθελκοιτο η ναυς . ετως οιονει πολλοι με-
 ταπνετες εις τα ορη η πασα πισις . το εστον η
 λειπη τη δυναμη ε ε ορων μεταδεσεως , ο-
 Pars II.

dentem, omnem habere fidem; non ha-
 bentem vero fidem erga aliqua eorum
 centum, vel varie affectum firmitate er-
 ga ea quae creduntur, non habere om-
 nem fidem, explanationis gratia ex-
 ponemus talia: Ante omnia credito u-
 num esse Deum, qui omnia condidit, &
 perfecit: quique omnia fecit ut essent,
 ex re non existente: quin etiam creda-
 mus necesse est Jesum Christum esse
 Dominum, & omni veritati, quae de i-
 pso dicitur, tum juxta illius divinitatem,
 tum juxta illius humanitatem: in Spiri-
 tum etiam factum credendi necessita-
 tem habemus: & quod liberi arbitrii
 cum finis, punimur ob ea quae pecca-
 mus, honoremur vero ob recte facta.
 Age igitur ponamus, si quis se credere
 in Jesum putans, non credat unum esse
 Deum Legis & Evangelii, cuius glori-
 am caeli, tanquam ab ipso facti, enar-
 rant, & Firmamentum annunciat ope-
 ra manuum suarum, tanquam earum
 opus: huic profecto maximum deerit
 fidei caput. Vel rursus, si quis credat
 Jesum sub Pontio Pilato praefide cruci-
 affixum, sacram rem quandam, & salu-
 tarem mundo attulisse: non item cre-
 dens eum ex Virgine, & sancto Spiritu
 ortum assumptum: sed ex Joseph &
 Maria: huic etiam deerunt maxime
 necessaria ad habendam omnem fide-
 m; rursus e regione, si quis divinita-
 tem illius admittat, humanitateque
 ejus offensus nihil humani circa eum
 factum fuisse credat, vel hypostasin
 sumpsisse, huic quoque non vulgaria
 deerunt ad omnem fidem. E contra-
 rio denovo, si quis humanas de eo res ad-
 mittat, ipse hypostasi Unigeniti,
 & primogeniti omnis creaturae: haud-
 quaquam is dicere poterit omnem
 se habere fidem. Sicque mihi per
 ordinem considera: ut videamus, quan-
 ta res sit absque ullo defectu, &
 constanter habere fidem adeo poten-
 tem, quando est in hominis anima,
 ut vel montes (qualescunque sint il-
 li) transferre possit: cum omnes qui-
 dem homines loco dimovere valeant
 montem, vel montes quos Jesus
 ostenderit; sin vero quaedam de-
 fuerint perfectae fidei, desit etiam
 potentia transferendi montes. Ac
 profecto tali in hujusmodi rebus
 utar exemplo; ut enim tales, tot-
 que habentes vires, primum navim
 deducunt in mare: sin vero vel unus
 cooperarius, vel vires alicujus rei
 his defuerint, non deducitur navis;
 sic, verbi gratia, sunt multi transfe-
 rentes montes, omnis fides, in qua
 Ddd 3 qui

qui fuerit imperfectus, quo minus habuerit omnem fidem, aberit a potentia transferendi montes. Proinde vide, an non utiliter hæc indagata fuerint propter Discipulos, ad quos (cum lavisset Jesus eorum pedes) ut suspicari posset negligens lector, quasi ad nondum credentes, dixit: *Nunc dico vobis, priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis quia ego sum.* Pariter vero etiam explicata oratio, quanta res sit virtus omnem continens fidem ostendit, & quod raro inveniatur: ostendit præterea quam procul ablit quis nostrum, ut habeat illam omnem fidem, qua montes transferat. Cæterum non contemnenda res est quæ nos ad credendum inducit, juxta ea quæ nunc sunt proposita, quod Prophetæ vaticinati antea fuerint quæ ad Jesum pertinent, & quod juxta sermonem illorum Servatori responderint, quæ ab ipsis prædicta fuerunt. *Amen, amen dico vobis, qui recipit quemcumque misero, me recipit, qui autem me recipit, recipit eum, qui misit me.* Mittit Jesus non solum Sanctos, verum etiam & Sanctos, & Angelos; nominanturque hi quos mittit, eo quod ab ipso mittantur, Apostoli, [hoc est missi.] Jam vero horum Apostolorum alii sunt homines; alii virtute præstantiores: nec enim a vero aberravimus Apostoli nomen his Angelis etiam ponentes, de quibus scriptum est, quod *Omnes sint administratorii spiritus, qui in ministerium emittuntur, propter eos qui heredes erunt salutis:* Nam si *quædam* τὸ δόσολογία ἀποστολοὶ [hoc est a mittendo, missi] omnesque ab eo *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam,* in ministerium mittuntur administratorii spiritus, hi etiam Apostoli, [hoc est missi] dicentur ejus à quo mittuntur. Atque unusquisque profecto qui mittitur ab aliquo, Apostolus, [hoc est missus, est illius qui misit: juxta quod in superioribus est dictum post ea verba: *Non est servus major Domino suo, neque Apostolus major eo, qui misit ipsum.* Hanc ob causam non aberrabit a vero, qui Johannem etiam dixerit Dei Apostolum propter illud: *Erat homo missus à Deo, cui nomen erat Iohannes.* Quin Esaias quoque; Apostolus erit, propter illud: *Quem mittam, & quis ibit ad hunc populum? quando respondit dicens: Ego sum, mitte me.* Sed quid de hisce dico, quando & in Epistola ad Hebræos talis, tantusque Servator noster dictus sit Apostolus à Patre? scriptum est enim: *Habentes igitur Pontificem magnum, & Apostolum Jesum Christum.*

ἄσων λείπει: ὡς τὸ πᾶσαν τὴν πίσιν ἔχον, ὃ ἐπὶ κατ' αὐτὴν ἀτελής. Ἐὐχαίρει μὴ χειρισμῶς ὅλα ταῦτα δεξιᾶσαι διὰ τῆς μαθητῶν ὡς ἐν- ψενὸ ἰσθῆς τῆς πόδας, ὡς ἐξέπῳν, ὡς δὴ ἰσπλάβοι ὁ μὴ δεξιᾶσας, ὡς μὴ δέπω πισυ- σαῖτας, τὸ. ἀπάσπῃ λέγω ὑμῖν ὡς τῆ θη- δία, ἵνα πισεύητε ὅταν ἤχηται, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀμα δὲ καὶ ἀναπυσομόμος ὁ λόγος δὲ ἀνυσι- πηλική μὲν ἐστὶν ἡ κτ' τὴν πᾶσαν πίσιν δεσπῆ, ὅ- ὅτι ἁπαντῶς ἐνελοκομῆ. πόσω δ' ἕκαστος ἡ- μῶν διπλαίεται τῆ τὴν πᾶσαν ἔχον πῆν, ὡ- στε ὅρη μεδισάνην. πῶν ὅσα ἐκκαταφρονη- σῶς τὸν ποιῶν πισεύει ἐστὶ μὲν τῶν ἀσπεί- μῶν, τὸν τῆς ἀσπείρας μὲν ἀσπείρας πῆ- ναι τὰ ἀσπεί τῆ ἰσθῆ. κτ' δὲ τὸν λόγον αὐτῶν ἀπῶντικῆναι τῶ σωτήρι τῶ ἀσπείρα. ἀ- μῶν, ἀμῶν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἀντινα- πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψοντά με. ὁ ἰσθῆς πέμπει Ἐὐ μόνον ἀγγέλις, ἀλλὰ Ἐ ἀγγέλις, Ἐ ἀγγέλις καὶ πέμπει μὲν τῆς διὰ τὸ ἀποστέλλου ἀπο- σπείρας ἀποστολῆς ὀνομαζομένης. ἡ δὲ τῆτων, οἱ μὲν ἀνθρώποι εἰσιν. οἱ δὲ δὴ ἡμῶν κρέτ- τες. ἔ γὰρ ἀμαρτισόμεθα τὸ, ἀποστολῆς, ὀ- νομα τῶσωντες καὶ ἀσπεί τῆτων ἀσπεί ὡν γέγρα- πται. πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πῶν ματὰ εἰς διακονίαν ἀποστέλλου διὰ τῆς μέλλουσας κληρονομεῖν σωτηρίαν. ἐστὶν τὸ ἀποστέλλω- δὴ ἀποστολοὶ, πάντες δὲ εἰσιν ἰσπείρας πῆν τῆς ἀγγέλις αὐτῆ πνεύματα, Ἐ τῆς λειτε- ργῆς αὐτῆ πνεύς φλογα, εἰς ἀκονίαν ἀπο- στέλλου ὄντες λειτουργικὰ πνεύματα, Ἐ ἔτοι ἀν εἰεν ἀποστολοὶ τῆ ἀποστέλλου ἀν- τῆς. Ἐ ἕκαστος γὰρ τῆν πέμψοντά ἀπο- σπείρας, ἀποστολῆς ἐστὶ τῆ πέμψοντάς. κατὸ ὄν- τοῖς ἀνωτέρω λέλεκται μὲν τὸ. ὅσα ἐστὶ δὲ ἕλος μείζων ἔ κενεῖς αὐτῆ, ἔδὲ ἀποστολῆς μείζων τῆ πέμψοντάς αὐτόν. κτ' ἔτοι ἔ γὰρ ἀμαρ- τῆσαι Ἐ τὸν ἰωάννην ἀποστολῆν λέγων τῆς διὰ τὸ. ἔ γημετὸ ἀνθρώπος ἀπῆσα ἀμῶν ἀσπείρας, ὀνομα αὐτῶ ἰωάννης. Ἐ τὸν ἰσπείρας διὰ τὸ. ἵνα ἀποστέλλω; Ἐ πῆς πορεύσεται ὡς τῶν τὸν λαὸν τῆτων; ὅτε ἀπεκρῆναὸ λέγων. ἰδὲ ἐμὲ ἐγώ, ἀποσπείρον με. πῆ δὲ ἀσπεί τῆ- των λέγων, ὅτε Ἐ ἐν τῆ ἀσπείρας ἕσπείρας ὁ τη- λικῆτος ἡμῶν σωτήρι ἀποστολῆς ἔρηται τῆ πα- τῆρας; γέγραπται γὰρ. ἔχοντες ὄν ἕσπείρας μέγαν, καὶ ἀποστολῆν ἰσπείρας χριστόν. καὶ ἡμῶν ὄν

Job. 13. 19.

Job. 7. 20.

Heb. 1. 14.

Heb. 1. 7.

Job. 13. 16.

Job. 1. 6.

Isa. 6. 8.

Heb. 3. 1.

Job. 4. 14.

CONFESSIO
BVI
ZII

οὐκ ἔστιν ἀποστολὴ ἢ ὁ σωτὴρ διακονησάμενον
 τῆς πῶν σωτηρίας, ὁ ἀποστολὸς ἀποστολὸς
 ἐστὶν ἰησοῦς χριστοῦ. ἀλλ' ὁ ἀποστολὸς, ὡς περὶ τῆ
 ἀποστολῆς ἐστὶν ἀποστολὸς, ἕως οὗ
 παρὸς ἐξ ἀποστολῆς * μόνον ἐστὶν ἀποστο-
 λος. ὅπερ νοῶν ὁ παῦλος ἐλεγεν. ἐν ἡ ἀλλοίς
 οὐκ εἰμι ἀποστολὸς, ἀλλὰ γε ὑμῖν εἰμι ἢ γὰρ
 σφραγίς μετῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ὅν κυ-
 ρίω. ἐξέστω οὖν πᾶσι ἐνομοτολοῦν ἰησοῦ χρι-
 στοῦ ἐν μόνῳ δεξαποστελλέντα, εἰ ἐν μόνῳ,
 θεῶς ὡς νοῶν, τὸν λόγον διακονησάτω. Ἐταῦτά B
 φανερὰ πάλιν ἐλέπωμεν τῶν τῶν χημα-
 ποσῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἀποστολῶν ὑπεροχῆ.
 δεξιάς γὰρ φησὶ, ἐδωκαν ἑμοί, καὶ βαρναβᾶ κοι-
 νωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν
 Ἰερουσαλήμ. οὐκ εἶναι παῦλος ἐστὶν μόνος ἀπο-
 στολὸς ἢ καὶ πέτρος ὅλην τὴν Ἰερουσαλήμ. ἡμεῖς δὲ
 καὶ ἀξιωθῆμεν, ὡς παρεξησεν ὁ ἀποστολὸς, τῆ
 γενέσθαι ἐν περὶ, ἢ ὀλίγω πλείοσι, ἀποστολὸς
 γίνεσθαι. καὶ γενέσθαι δὲ, μὴ ἐπαίρεισθαι, μεμνη-
 μένος τῆς. ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονο-
 μοῖς, ἵνα πιστὸς τις εὐρεθῆ. καὶ γὰρ πρῶτος εἰ
 ζητεῖται, τὸ ζητεῖται δὲ εὐρεθῆ. ταῦτα διὰ
 τὸ. ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω. ὅσας * ἐάν
 δεχέσθαι πέμψαται ἑαυτὸν τῆ ἰησοῦ καὶ μὴ, ὡς
 εἰρηκαμῆρ, * ὀνομαζέτω ἀποστολὸς, τοῖς τοῖς ἴσιν,
 καὶ ὅτι οὐδέχεται καὶ τῆς ἀνθρώπων φύσεως
 κρείττονα ὄντα πέμψαται ἑαυτὸν τῆ ἰησοῦ. ὁ οὖν
 λαμβάνων ὃν πέμψῃ ὁ ἰησοῦς, τὸν ἐν τῷ ἀπο-
 σταλέντῃ ἰησοῦ λαμβάνει. ὁ δὲ λαμβάνων τὸν
 ἰησοῦ, πατέρα λαμβάνει. ὁ ἀρα λαμβάνων ὃν
 ἀν πέμψῃ ὁ ἰησοῦς, λαμβάνει τὸν πέμψοντα
 τὸν ἰησοῦ πατέρα. δὴ ἡμεῖς ἵνα τοῖς ὁ λό-
 γος εἴη, ὁ μὲν λαμβάνων ὃν ἐλθὲν ἐγὼ πέμ-
 ψω, ἑμε λαμβάνει, καὶ μέγιστος τῆ ἑμε
 δεξάμενος φανεί. ὁ δὲ μὴ διὰ τὸς ἑμε ἀπο-
 στολὸς ἑμε λαμβάνων, ἀλλὰ χωρὶν ἑμε οὐκ
 ἀπ' ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἀνθρώπων διακονέμενον,
 ἀλλ' ἐκδοθέντα ταῖς τῶν ἐντροπισθῶν
 ἑαυτὸς ὡς τῶν ἐμῶν δεξάμενος ψυχῆς,
 τὸν πέμψοντα με λαμβάνει πατέρα, ὡς μὴ
 μόνον ἑμε τὸν χριστὸν εἶναι ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ E
 τὸν πατέρα. ἐστὶν ἵνα τῶν καὶ κατέναντι
 * ὅτι ἡ νοῶν. ὁ γὰρ λαμβάνων ὃν ἐλθὲν πέμ-
 ψῃ ὁ υἱὸς τῆς πονηρίας, ἐκείνου τὸν ἀπὸ χριστοῦ
 λαμβάνει. ὁ δὲ λαμβάνων τὸν υἱὸν τῆς πονηρίας,
 καὶ δεξάμενος τὸν ἀπὸ χριστοῦ λόγον, ἑαυ-
 τὸν κρινόμενον ἐν αὐτῷ καὶ ψευδῶς ἐπαγγελ-
 μένον εἶναι δικαιοσύνης, ἕως αὐτὸν λαμβάνει τὸν
 πονηρὸν διὸ προσέχωρῶν ἡμεῖς καλοῖται ἵνα
 ποιῆται

Quamobrem si Servator aliquem mis-
 rit qui aliquorum salutem administra-
 rit, is qui mittitur, Apostolus est JESU
 Christi. Verum ut Apostolus, Apo-
 stolus est ejus qui misit; sic quibusdam fol-
 lis ad quos mittitur, est Apostolus: Hanc
 rem considerans Paulus dicebat: *Etiā 1. Cor. 9. 2*
si alius non sim Apostolus, vobis tamen sum;
nam signaculum Apostolatus mei vos estis in
Domino; proinde licet alicui esse Apo-
 stolo Jesu Christi ad unum solum misso;
 si, Dei providentia, uni soli sermonem is
 administraverit. Quæ quidem diximus,
 ut rursus videamus eorum, qui JESU
 Christi Apostoli fuerunt habitū, excel-
 lentiam: *Dexteræ enim societatis mibi, & Gal. 2. 9.*
Barnabæ, inquit, dederunt, ut nos in Gen-
tes, ipsi vero in Circumcisionem. Igitur
 Paulus Gentibus solis erat Apostolus;
 Petrus toti Circumcisioni. Quod si ex
 nobis habitus fuerit aliquis dignus, ut
 ostendit Apostolus, eundi ad aliquem,
 vel ad paulo plures, Apostolus is effici-
 tur. Nec extollatur factus Apostolus,
 illius dicti memor: *Quod superest au-*
tem, illud requiritur in dispensationibus, ut
fidus aliquis inveniat. Non enim si
 queritur aliquid, illud omnino inveni-
 tur. Cæterum propter hoc dictum:
Qui recipit, si quem misero, diximus quos-
 cunque contigerit à Jesu mitti, hos esse
 Apostolos, etiam si non nominentur A-
 postoli, ut consuevimus, Diximus etiam
 contingere, ut aliqua præstantiora,
 quam natura sit hominum, mittantur à
 Jesu Præterea, qui recipit, quæ miserit
 Jesus, Jesum in misso recipit; qui autem
 Iesum recipit, Patrem recipit: igitur qui
 recipit, quem Iesus miserit, Iesu Patrem
 recipit, qui misit ipsum. Potest etiam
 hæc oratio talis esse; qui recipit, quem
 ego misero, me recipit, eo usque pertin-
 gens, ut me recipiat: qui vero non
 recipit per aliquem meum Apostolum,
 sed me recipit, non ab hominibus, ne-
 que per homines administratum, sed ad
 animas advenientem eorum qui se
 ipsos diligenter præparaverunt ad
 mei receptionem; hi Patrem qui me
 misit, recipiunt; ita ut non solus ego
 Christus futurus sim in ipso, sed ipse
 quoque Pater. Possumus autem ex
 his repugnantia etiam considerare:
 qui namque recipit quem miserit filius
 Mali, ille Antichristum recipit, qui
 recipit filium Mali, & admittit sermo-
 nem Christo contrarium, fingentem se
 esse veritatem, falsoque promittentem
 se esse justitiam, is ipsum recipit Ma-
 lum. Quamobrem attendamus, ut tan-
 quam boni nummularii, eorum quidem
 quæ

quæ vera sunt, ministrum probemus, falsa vero administrantem reprobemus.

Ioh. 12, 45 Atque hoc quidem in loco, *Qui recipit, inquit, si quem misero, me recipit; qui autem me recipit, recipit eum qui me misit; Et qui videt me, videt eum qui misit me.* At vero non dictum est, qui credit in vos, credit in me; neque qui videt vos, videt me: ut enim recipiamus suos ipsius Apostolos vult quidem ille, non tamen ut in illos credamus: quamobrem recipiamus eos qui à Sermone mittuntur, ipsumque DEI Sermonem; haudquaquam tamen recipiamus Apostolum Antichristi, sermonemque falsum, *Cum hæc dixisset Iesus turbatus est spiritu, & testificatus est, & dixit: Amen, Amen dico vobis, quod unus ex vobis me proditurus est.* Superius dixerat: *Nunc anima mea turbata est; nunc vero Hæc cum dixisset Iesus, turbatus est spiritu;* & quero hunc in locum talia; cumnam scilicet dictum non fuerit, Spiritus Iesu turbatus est, perinde atque, *Nunc anima mea turbata est*, vel cur hoc dictum: *Nunc anima mea turbata est*, ad similitudinem illius dicti? *Turbatus est spiritus*, pronunciatum non fuerit. Quæ querere ausus sum, quod mediocriter per totam Scripturam diligenter observaverim spiritus, & animæ differentiam, mediumque quiddam viderim esse animam, capacemque virtutis, & vitii; spiritum vero hominis qui in ipso est, mala recipere minime posse; quippe cum res optimæ, fructus dicantur esse spiritus, & spiritus hominis, non Spiritus sancti: ut arbitraretur aliquis. Nam ad distinctionem huius spiritus hominis, opera carnis nuncupantur, ea omnia quæ sunt vituperabilia; quoniam nullum est carnis opus laudabile. Hastenus autem semel inveni spiritum hominis mali dictum à Deo. Hunc enim in modum scriptum est in Deuteronomio: *Noluit Sion ræpie agens præterire per ipsum, quod induraverat Dominus Deus spiritum ejus; & occupavit cor ejus, ut traderetur in manus tuas, ut in die hac;* quæ quidem accommodatius in Deuteronomio examinabuntur. Nunc propositum est nobis dicere, quomodo, quæ superius diximus, loquutus Iesus turbatus fuerit; & cur turbatus non fuerit in anima, neque propter animam, neque à spiritu, sed spiritu. Ne igitur quod observavimus, de spiritu prætereat; dicendum est, ubi nunc dicitur: *Anima mea turbata est*, illam turbationis affectionem fuisse animæ, ubi vero dicitur: *Iesus turbatus est spiritu*, affectionem huma-

κιμάζω μὲρ τὸν τ' ἀληθῶν διάκονον, ἀποδοκιμάζω μὲρ τὸν τ' ψευδῶν ἐπιθεδὲ μὲρ οὐκ ὡς λαμβάνων, φησὶν, ἐστὶ πνα τέμνω, ἐμὲ λαμβάνει, ὃ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν τέμνω μὲ ἐτε ἢ ἐρη, ὃ πῖσυν εἰς ἡμᾶς, πῖσυν εἰς ἐμὲ ἐτε, ὃ θεωρῶν ὑμᾶς, θεωρεῖ ἐμὲ λαμβάνει μὲρ γὰρ ὑμᾶς ἐξέλε, τες δόσοδες ἐαυτῶ, ἐ μὲν κ' πῖσυν εἰς αὐτῶς λαμβάνων μὲρ οὐκ τες ἴσθ' ἡμῶν δόσοδες ἡμῶν, κ' αὐτὸν τὸν λόγον τες θεῶς. μηδέποτε ἢ παραδεδώμεθα δόσοδον δόπη χειρῶν, καὶ λόγον ψυδῶν. ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰσθῶς ἐταράχθη τὸ πνεῦμα, ἔμαρτήθησεν, καὶ εἶπεν ἁμῶν, ἁμῶν λέγω ὑμῶν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν πᾶσα ὡσεὶ με δυνάτω εἶπε. νῦν ἡ ψυχὴ με τεταράχθη. νῦν ἢ λέγει, ὅτι ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰσθῶς ἐταράχθη τὸ πνεῦμα, καὶ (ἠρώτω αὐτὰ εἰς τὸν τόπον τί δήποτε ἐστὶ ἐρη) ἀλόγον τὸ νῦν ἡ ψυχὴ με τεταράχθη, τὸ πνεῦμα τὸ ἰσθῶς τεταράχθη. ἢ ἀλόγον τὸ ἐταράχθη τὸ πνεῦμα, τὸ νῦν ἡ ψυχὴ με τεταράχθη καὶ ταῦτα (ἠτεῖν ἐτόλμησα, μετρίως τηρησας ἐν πάσῃ τῇ γραφῇ διαφορὰν ψυχῆς, καὶ πνεύματος) καὶ μέσον μὲν π θεωρῶν ἐναίτην ψυχῶν, καὶ ἐπὶ δεχομένῳ δόσει καὶ κακίαν δυνάτω εἶπον ἢ τῷ χεῖρον τὸ πνεῦμα τὸ δυνάτω εἶπον τὸ ἐν αὐτῶ τα γὰρ κάλλιστα καρποὶ λέγον, ἐναίτη πνεύματος, ἐχ' ὡς δὲ οὐκ εἶπεν πῖ τες ἀγίς, ἀλλὰ τες δυνάτω εἶπον. ὡς ἀντιδιασολῶν γὰρ τες φησὶν λέγεται ἐναίτη ἐργα ἢ σαρκὸς, πάντα ληκτὰ πυχῶν, ἐπὶ μὲν ἐργὸν σαρκὸς ἐπαινετὸν ἀπαξ ἢ μὲρ τες δυνάτω εἶπον πνεῦμα φάσκει ἀκλήρωτες λέγοντες ἴσθ' ἡμῶν τες θεῶς γέγραπται γὰρ ἔτως ἐν τῷ δυνάτω εἶπον καὶ ἐστὶν ἰσθῶς σὲ * πᾶν ἐσπῆσεν * δυνάτω εἶπον παρελθὲν ἡμῶς * ἰσθῶς δι' αὐτῶ, ὅτι ἐσπῆσεν κυρεθ' ὁ θεός το πνεῦμα αὐτῶ, καὶ κατήσεν καρδίαν αὐτῶ, ἵνα παραδοθῆ εἰς τὰς χεῖρας σὲ, ὡς ἐν τῇ ἡμέρᾳ. Εταῦτη ἀλλὰ τὰ πᾶσι μὲρ τες, οὐκ ἴσθ' ἐν τοῖς εἰς δυνάτω εἶπον ἰσθῶς ἐταράχθη. νῦν ἢ πᾶσι λέγειν πᾶσι τὰ πᾶσι ἡμῶν ὁ ἰσθῶς ἐταράχθη, ἐστὶν ψυχῶν, ἐστὶ τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἐστὶ τες πνεύματος. ἀλλὰ τὰ πνεύματι ἵνω τὸ πᾶσι πνεύματος παρελθὲν ἡμῶς μὲν διαπίπτη, λεκτεῖν ὅτι ἐν μὲρ τῶν νῦν ἡ ψυχὴ με τεταράχθη, τὸ τες πᾶσι πᾶσι ψυχῆς ἵνω. ἐν δὲ τῶ ἐταράχθη τὰ πνεύματι ὁ ἰσθῶς, ὅτι ἐστὶ τὸ ἀνθρώπινον τὸ πᾶσι.

Ioh. 13, 21

Ioh. 12, 27

Deut. 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

* 2, 30

divinitate existens ruit, sic, & quibus A
 7. 81. 6. sermo ille inquit: *Ego dixi, Divestis, & si-
 lii Excelsi omnes.* Cum autem ceciderint
 à beatitudine, cum principaliter non es-
 sent homines, moriuntur quasi homi-
 nes, & quasi unus ex principibus cad-
 dunt. Existimo vero etiam cum admira-
 tione dicta fuisse hæc verba tali sensu;
 Quime proditurus est, non est alienus à
 Discipulis meis, ac ne unus quidem ex
 multis, & vulgaribus Discipulis, sed u-
 nus ex illorum Apostolorum numero,
 quos ego mihi honorando delegeram. B
 Atque multi quidem qui Jesum con-
 demnarunt, dicunt: *Crucifige, crucifige
 eum, & tolle hunc à terra;* at cum tradere
 opus illius fuit qui vidit, & cognovit
 eum; talium enim, tantarumque Disci-
 plinarum, quas seorsim cum Apostolis
 audierat, cum sciret eum præceptorem,
 ac Dominum cum agnovisset, prodens
 eum, magnitudinem illius, quam norat,
 prodidit, cum nullus qui magnitudi-
 nem illius non vidisset, acturus fuisset
 hoc. Nam prodens proderet ille qui-
 dem magni; at non in quantum est
 magnus, cum Jesum non noisset in quan-
 tum magni. At vero hic qui didice-
 rat, quomodo sit magnus, auditor factus
 magnitudinis sapientiae quæ est in eo, &
 rationis, & gratiæ, & prodidit eum, &
 prodidit totam, quam novit, magnitu-
 dinem. Hanc ob causam conducebat
 illinatum non fuisse, sive regenerationis
 ortu, ut profundius quis intelligeret; si-
 ve hoc communiore ortu, de quo ortu
 molestius se eximere quis volens, cum
 inquisierit etiam, quod quicquid utile
 est, utile sit ei, qui est, & considerans
 quod ei qui non sit, nihil conferat, & u-
 tile sit, ad secundam expositionem cum
 devenerit, illam magis suscipiet. *Aspicie-
 bant sese mutuo Discipuli dubitantes, ac
 quonam diceret.* Equidem si aperta fuis-
 set Judæ malitia Jesu Discipulis, agnitus
 etiam fuisset ille qui magistrum prodit-
 urus esset dicente Servatore: *Vnus ve-
 strum me proditurus est:* at nunc intuen-
 tur sese mutuo Discipuli, dubitantes de
 quo diceret. Judas enim ex his quæ
 antea recte egerat, persuaserat Aposto-
 lis, ut nihil de illo suspicarentur mali.
 Fortasse vero nondum Judas Simon
 Iscariotes profusus à malitia depende-
 bat, etiam si Diabolus immisisset in cor
 illius, ut proderet Jesum, reliquiis eti-
 amnum existentibus in ipso boni pro-
 positum, quibus cum perspexisset Jesum
 condemnatum, quando ligatum eum
 adduxerunt, & tradiderunt Pilato Præ-

ως γὰρ ἐκεῖν· ἐν θεότητι τυγχάνων πέπλωκεν,
 ἔτω καὶ ἄλλοις ἐς ὃ λόγ· ὅτι τὸ ἐγὼ εἶπα
 θεοῖς, καὶ ἡοὶ ὑψίστη πρῶτος, διποπασόντες
 τῆς μακαριότη· ἐσσηγουμένως ὄντες ἀν-
 θρωποι, διποπασόντες, καὶ ὡς εἰς τῶ δειχόντων
 πίπασα. νομίζω ὅ καὶ θαυμασιῶς εἰρηδαι
 τοῖς τὸν τὸ λεγόμενον, ὁ ἀδάδων με ἔσσι
 ἀλλοτε· τῶ ἐμῶ μαθητῶ ἐσιν. ἀλλ' εἰδὲ
 εἰς τῶ πολλῶν μαθητῶ, ἀλλ' εἰς τῶ ἐν ἐκ-
 λογῆ μοι τεπημενῶν διποπασόντων. πολλοὶ μὲν
 οὖν καταληφισόμενοι τὸ ἰσῆφασα, σωφρο-
 σαύρου αὐτόν, καὶ αἶρε δὲ τῆς γῆς τὸν τοῖ-
 τον. τὸ δὲ ἀδάδ' ἐναὶ αὐτόν ἔργον ἡ ἰσρα-
 κότος καὶ νενοκί· αὐτόν. διδάσκαλον γὰρ
 αὐτόν ἴπισαμῶς τῶ πικικοντῶνδ' ε, καὶ ὁ-
 σῶνδ' μαθημάτων, ἀ καὶ ἰδαν μὲ τῶ διπο-
 σῶν ἡκαστε, καὶ κύριον αὐτόν εἰδὼς, ἀδάδ-
 δ' εἰς αὐτόν, ὁ ἐγὼ μέγας αὐτὸς παρέδωκεν,
 ἔσσι ἀν ποῖσῶντ· τῆτό πιν· τὸ μέγας
 αὐτὸ μὴ τεθεωρηκότος. τὸν μὲν γὰρ μέγαν
 ἀδάδ' ἔδωκεν, ἐκαθὸ μέγας ἐσιν, ἐπει μὴ εἶδε
 κατὸ μέγας ἐσιν. ὁ ὅ καὶ μαθῶν πῶς μέγας
 ἡ, καὶ ἀκροατῆς χροῖμῶς τὸ μετῆδες τῆς
 ἐν αὐτῶ σοφίας, καὶ λόγ, καὶ χεῖλος, καὶ
 ἀρεδ' εἰς αὐτόν ἀρεδ' ἔδωκεν * ὁ λικας εἰδὲ * vid. 10.
 μέγας· διὰ τῆτο συνέθερον αὐτῶ εἰ μὴ
 ἐχρησῆθη, εἶτε τῶ τ' παλιχρησίας χημεσιν, ὡς
 δὲ βαθύτερον *
 εἶτε καὶ τῶ κοινότερον νομίζω, ἀεὶ ἡς
 πραγμάτων ἑαυτὸν ἀπαλλάξῃν θεῶν, καὶ
 ἱησίας ὅπ ὡ συμφέρῃ, ὅπ συμφέρῃ, ἐσπο-
 νοῖσας ὅπ ἔσσι δὲ μὴ οἷος αὐτῶ συνεφερῃ, ὅπ
 τῶ δ' αὐτέρον * θῶν δὴ γησιν, ἐκεῖν ἡ μάλ- * 10. 11.
 λον ἀδάδ' εἶσαι. ἐβλεπον δὲ εἰς ἀλλήλους οἱ
 μαθηταί, διπορέμῶν ἀεὶ πῶς λέγῃ. εἰ μὲν
 ἀρεφανῆς ἡ τοῖς ἰσῆ μαθηταῖς ἡ τὸ ἰσῆδα
 κακία καὶ ἐγνωσο, εἰπόντες τὸ σωτήρες ὅπ
 εἰς ὅς μὲν ἀδάδ' ὡσφ' με, τῆς ἡ ὁ παρὰ δ-
 σῶν τὸν διδάσκαλον. νυνὶ ὅ βλεπεσιν εἰς
 ἀλλήλους οἱ μαθηταί διπορέμῶν ἀεὶ πῶς
 λέγῃ. ἔ γὰρ ἰσῆδας τάχα μὲν ἐν ἀρετέρον
 χησιότερον ἐδωσῶπ' τες διποσῶντες ἀρετὸ
 μῆδ' ἐν ἰσπονοῖσῶν ἀεὶ αὐτῶ φαῦλον. τάχα ὅ
 ἔ τὸ διαβόλες ἡδη ἐβεληκότ· εἰς τῶ καρ-
 διαν, ἵνα ἀδάδ' αὐτόν ἰσῆδας σῶμων· ἰσκα-
 ριώπ' ἔσσι ἡ τῆς πονηρίας * ἴσῆλων. λειμμα * 10. 11.
 τ· γὰρ προαρεσῶς ἀγαθῆς ἰσῆρχοντ· δὲ
 αὐτῶ ἰδὼν ὅπ κατεκρίθη ἡνῆκα δῆσῶντες αὐτῶ
 ἀπῆ-

Joh. 13. 22.

10. 11.

10. 11.

10. 11.

ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν πλάτῳ τῷ ἡγε-
 μόνι, μεταμεληθεὶς ἔσπερε τὰ τριακοντα δερ-
 γύρια τοῖς δερχειροῖσι, καὶ πρεσβυτέροις λέγων,
 ἡμαρὸν ᾧ ᾤδασθε αἷμα αἰθῶν, ὅτε εὐπόντων
 αὐτῶν, πῶς ἤμας; οὐδ' ἴη. ῥίψας ὁ φιλάργ-
 γυρος ἰέδασθε τὰ δεργύρια, ἀπελθὼν ἀπήγατο,
 μηδὲ ἀειμείνας ἰδεῖν ἔπει τὸν ἱσπὲν ᾧ
 τῷ πλάτῳ κείματ'· τὸ τέλος, καὶ γέγονεν
 αὐτῷ ἔτε καθαροῦ διπλοῦ ἀμαρτίας μετάνοια,
 ἔτε ἀκρατοῦ πῶς καὶ χριστοῦ ἢ πονηρία.
 εἰ μὴ γὰρ καθαρῶς μετανόησεν, καὶ ὡς ὁ ληστὴς
 ἔπει· μὴ δὴν μὲ ἱσπὲν, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ
 βασιλείᾳ σε, πρὸς ἐλθὼν τῷ σωτήρι ἐποῖα τῷ
 παρ' αὐτοῦ, πρὸς τὸ ἐξελῆσθαι αὐτὸν ἐπὶ
 τῇ φθασάσῃ γεγονόσι πρὸς δόξην. εἰ δ' ἦ πρὸς
 τῷ τῷ καλῷ δύνοντι ἐξεληλακῶς ἰὺ τ' ἐαυτοῦ
 ψυχῆς, ἔτ' αὐ μετεμελήθη ἰδὼν ὅτι κατε-
 κέπη ὁ ἱσπὲς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπὶ αὐτῷ λόγος
 κατηγορῶν αὐτῷ συγγυεῖς τῇ πρὸς δόξην. ἀλλὰ
 καὶ διπλαῶν δὴ ὡς φιλάργυρος ὢν ἔλαβε
 τριακοντα δεργύριον, τῷ πλάτῳ ἔτε πημιλῶν,
 ἔτ' αὐ ἐξελθὼν ἀπὸ τῶν δεργύριον,
 ἔτ' αὐ ἔσπερεν αὐτῷ τοῖς δερχειροῖσι, καὶ πρε-
 σβυτέροις, ἔτ' αὐ ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐξωμολο-
 γήσας, αὐτῷ μὴ κατηγορῶν, τὸν διδάσκα-
 λον καὶ ἐγκωμιάζων ἐν τῷ. ἡμαρτον ᾧ ᾤδασθε
 αἷμα δίκαιον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπαγγεῖλαι αὐ-
 τῷ, ἔδεις ἄλλ' ἐποίησεν, ἢ ὁ βέλτικῶς αὐτῷ
 ἐστὼν καρδίᾳ, ἵνα ᾧ ᾤδασθε τὸν ἱσπὲν, καὶ τό-
 πον γε κατ' ἀμφοτέρω εἰδὼς τῷ διαβόλῳ.
 ταῦτα δ' ἡ κατὰ δυνάμιν ἐπεξήρασα μὲν, ἀ-
 μα μὴ παρὶς τοῖς οἰομένοις αὐτὸν φύσιν
 γεγονέναι ἀνεπίδεκτον σωτηρίας, ὅτι ἔτοι-
 ἔτος ἰὺ. ἀμα δ' ἡ διηγήθη ὅτι ἀλόγως οἰ-
 μαθηταὶ ἐπὶ τῷ ἔκνευς λόγῳ ἐδέλετον εἰς
 ἀλλήλους διπρόθυμοι πρὸς τίνος λόγῳ. δρκεῖ δ'
 ᾧ ᾤδασθε τῷ πρὸς φητικῶν λέξιν διπλῶν ἔτε-
 σαρκος ἔψαλμῶν, παρὶς ἄσθην ὅτι ἅγιος ὢν
 μεταπέπλωκεν, ἐπεὶ, ἔτ' ὁ ἀνθρώπος τῆς εἰ-
 ρηνῆς με, ἐφ' ὃν ἠλπῆσα, ἐδίῳν ἄστους με ἐ-
 μεγαλῶν ἐπ' ἐμὲ πρηνισμόν. ἀλλὰ καὶ τό-
 ἐι ἐχρῶς ἀνετίθε με, πρὸς ἡνεγκά αὐ, ἐπ' αὐ-
 τὸν ἀναστροφῶν διπλοῦ ὅτι ὅσα δεργύριον ἐ-
 χθρῶς ἰὺ. ἀλλὰ καὶ τό· εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμὲ
 ἐμεγαλῶν ἡμῶν ἡνεγκά, ἐκρύβην δὴ ἀπ' αὐτῶν
 παρὶς ἡνεγκά ὅτι ἔτ' ἡγάπα ποτὲ τὸν ἱσπὲν, φθά-
 σας ἐπὶ τῷ ἰσὸς ψυχῶν αὐτῶν πηγαίνῃ, ἐπεὶ
 γέγονε πῶν. πρὸς ἀνθρώπῳ ἰσὸς ψυχῶν καὶ ἡνεγκά
 με, καὶ γινώσκῃ με. καὶ ἄλλα δ' ἀνδρῶν μν-
 εῖα ἔτ' ὢν συνήσας ὅτι ἐκόςτως οἰ μαθηταὶ

A fidi, pœnitundine ductus retulit triginta ar-
 genteos Principibus Sacerdotum, & Se-
 nioribus dicens: Peccavi tradens sangui-
 nem innocentem, quando & dicentibus il-
 lis: Quid ad nos: tu videris, projecit ar-
 genteus, argenti ipse cupidus abiens laqueo
 se suspendit, ne videre quidem expec-
 tans iudicii finem de Jesu apud Pon-
 tium Pilatum, neque hic sincere à pec-
 cato resipuit, neque fuit hujus malitia
 ad aliquid boni impos: siquidem enim
 sincere resipuisset, atque perinde ac la-
 tro ille, qui dixit: Memento mei Domine,
 cum veneris in regnum tuum, fecisset
 quæ ad ipsam pertinebant, ut Jesum
 placatum redderet ob proditorem,
 quæ jam præcesserat. Quod si omni-
 no expulisset ab anima sua boni notio-
 nem, haudquaquam resipuisset videns
 Jesum condemnatum; immo illum ac-
 cufans addidisset sermones similes pro-
 ditioni; quin etiam fruens, ceu argenti
 cupidus, argenteis triginta, quos acce-
 perat pfcium appreciati, neque vol-
 uisset argenteos projicere; neque retu-
 lisset eos Principibus Sacerdotum, &
 Senioribus; neque coram illis ipsis pec-
 catum suum falsus fuisset seipsum accu-
 sans, & magistrum laudans dicendo:
 Peccavi tradens sanguinem justum. Quin
 etiam præfocare seipsum laqueo nemo
 alius fecisset, præter illum quin cor fu-
 um misisset, ut proderet Servatorem. Ac
 profecto in utrisque dedit Iudas locum
 Diabolo. Caterum hæc pro viribus ac-
 curate inquisivi; simul ostendens his
 qui Iudam existimabant salutis non ca-
 pacem esse natura, talem non esse; si-
 mul etiam exponens, quomodo merito
 intuerentur sese mutuo Apostoli ob
 Domini sermonem, dubitantes de
 quonam diceret: sed sufficiat ad ostend-
 endum eum corruisse, cum sanctus es-
 set, asserre in medium lectionem pro-
 pheticam ex Psalmo quadragelimo sic
 habentem: Homo pacis mea, in quo spera-
 vi, qui edebat panes meos mecum; magnifi-
 cavi super me supplantationem. Quin
 etiam illud: Si inimicus meus conviciis
 me incessisset, sustinuissem utique, decla-
 rat eum à principio inimicum non fuis-
 se. Illud etiam: Si is qui me oderat, ad-
 versum me mala locutus fuisset, abscon-
 dissem me forsitan ab eo, palam ostendit
 hunc aliquando dilexisse Iesum; eo us-
 que etiam amando pervenientem ut
 esset Iesu unanimis, juxta illud: Tu au-
 tem homo unanims, dux meus, & necessa-
 rius meus. Alioqui sexcenta alia in-
 venias, ex quibus intelliges merito
 Discipulos sese mutuo respexisse, du-
 bitans

Ecc 2

Pars II.

bitantes, de quonam diceret. Porro Lucas scriptit, cum dixisset Jesus: Veruntamen en manus me tradentis est mecum in mensa. & Filius quidam hominis vadit iuxta id, quod sibi definitum fuit, veruntamen va homini illi, per quem traditur, Discipulos accepisse inter se querere, quisnam esset hoc facturus. Querebant enim inter se de quo diceret. Jam vero secundum Lucam non apparet unumquemque se suspectum habere, perinde atque apud Matthaeum, & Marcum, qui palam hoc ostendunt. Inquit enim Mat-

thaeus: Et valde maesti ceperunt dicere: Numquid ego sum Dominus? At Marcus:

Capserunt maesti esse, & dicere illi singulatim, Numquid ego? & alius, Numquid ego?

Secum enim repetebant, opinor, se homines esse, & propositum adhuc proficientium mutabile esse, capaxque volendi repugnantia his quae antea proposuisset: fortassis etiam edocti contra quae sit nobis lueta, propter incertum rerum humanarum exitum, verentur ne quandoque victi admittant proditorem de Magistro; namque Petrus propositum quidem habebat, cum confirmatus dicebat: Etiamsi omnes offenderantur tua causa, ego tamen nunquam offendar, non negandi Jesum; at victus propter timorem Spiritus, ante galli cantum tecum negavit. Istiusmodi igitur rationibus edocemur, ut Qui existimat se stare, videat ne cadat, atque etiam Ne glorietur de die crastino, quando nescis quid superventura pariat dies: Fortasse vero etiam

illud: Intuebantur sese mutuo Discipuli, praeter id quod simpliciter intelligitur, tale quiddam declarat, quod unusquisque juxta vires humanae naturae in propositum alterius intueretur, addubitans an possit anima quae talia peregerit, & sic affecta erga veracem magistrum, qui vere testatus fuerit dicendo: Amen, amen dico vobis, quod unus ex vobis me proditurus est, in tantum immutari, & oblivisci doctrinarum magistri, ut ad Deum tradendum pervenirent: emphasin enim habet dictio de Discipulo dicens: Dubitantes de quo diceret, non enim habebant copiam cogitandi cui competeret quod praedictum fuerat; sed de hoc dubitabant, nihil apertum vel cogitare, vel dicere invenientes. Erat autem unus ex Discipulis Iesu recumbens in sinu ipsius, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, ut sciscitaretur, quis esset de quo loqueretur. Itaque cum recubisset ille super pectus Iesu, dicit ei, Domine quis est? Respondit Iesus; Ille

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

εβλεπον εις αλληλους, διαπορευμυροι ωει τινοσ λεγφ. ο δε λεκασ δωγρονεν οπι ειπονοσ τε σωπηροσ. πλω ιδε η χειρ τε αρα διδονοσ με μετ' εμε. Ipi tis τραπειησ. ο μρω υοσ τε αιδρωπε κτ το ωεισ μρωον αωτα πορωδετα, πλω εαυ τω αιδρωπω κεινω δι ε αρα διδοιαι, οι μαθηται ηρξαντο συζητειν αρωσ εαυτοσ, ησ αρω ειν δε αυτη η μελλων τετο πορωσιν. ου νεζητεν γω διαπορευμυροι ωει τινοσ λεγφ. αλλα κτ μρω τον λεκαν οσκ εμ φαινεται οπι εκασοσ ε εαυτον * νοφ. κτ η τον ματθαιον, και η in. τον μαρεκον, και τετο παρεισασαι. ο μρω γω ματθαιοσ φησι. ε λυπεμυροι σφοδρα ηρξαντο λεγων, μηπειγω εμι, κυρει; ο η μαρκω. οπι ηρξαντο λυπειδοσ, ε λεγων αωτα εισ καθενα, μηπειγω η αλλοσ, μηπειγω. εμμενινο γω, ομια, αιδρωποι οντεσ οπι τερεπη ενι η αρωσ μρωσ τρω επ αρωκοπιοντων, η επδεχρωμην τα αναντια θελιν* εισ αρωτερον αρωεθετο. ταχα* τα α. η κη μαθοντεσ αρωσ α ημιν ενι η παλη, διλα. κη α. εντο δια το εν ανρωποισ αδηλον, μηποτε νικηθεντεσ αρωσ δεξωται ε τιω τε διδασκαλω αρωδοσιαν, η γω ο πετρωσ αρωθεσιν μρω ειχεν, οτε διαβεβαιμυροσ ελεγεν, ει η παλιοσ σκανδαλιωθησονται εν σοι, εγω ε σκανδαλιωθησομαι, μη δενησται τον ιησεν. ονικηθεισ η αρω εησ δελειασ πωδι μαλω. αρω αλεκτεροφωνιασ τεισ αυτον ηρησατο. εν τρω τοιετων δι λεγων διδασκαλωμεθα. * οσηκων ελεπετω κη η πωση, και μη * ε γω οιδασ πετεξω η η ηησασα. ταχα η η το. ελεπον εισ αλληλοσ οι μαθηται, περω τω απησσερον νομωμω και τοιστον πι δηλοσ, οπι εκασοσ κτ το δωιατοι ανρωπινη φισφ ενεωρα εισ τιω αρωμωρεσιν ε ετερωσ, επαπορων ει δωιαται η τοιαυτα πεδεσασα ηυχη, και ετω περω τον ανευδη διδασκαλον διατεθεισα αληθωσ μαρωυθησασα εν τω ειρηκωμαι. αμω, αμω λεγων υμιν, οτι εισ δε υμω αρωσ αρωσ με, οπι τοσστον τεραπειηη η απλα θεωσ τρω τε διδασκαλω μαθηματων, εωσ και Ipi την πορωδοσιαν αυτω φησασαι. εμφαντικη γω η ωει η μαθητη η λεξις η, διαπορευμυροι ωει τινω λεγφ. ε γω δι πορωω ανοησασαι ωει τινω το πορωειρημενον ωω, αλλ ησαν ωει τετεσ διαπορευμυροι, η εδεν ετε νοειν, ετε λεγειν σαφωσ διεισκοντεσ η ακαιμυροσ εισ εν η μαθητη αυτω εν τω κολπω ε ιησε, οη ηγαπα ο ιησεσ. ιδωσ οω τουτω σιμων πετρω και λεγφ αυτω. ειπε τισ εσ ωει ε λεγει.

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

anapteson ekaino. Ipi to qhth. te inose legrei awta. kurele tis eni, dptkewo. oiw

ὅτι δὲ ποταμὸς αὐτῶν εἰς τὴν φύσιν, ὅτι ὕ-
 δωρ τέτω αἵμα γίνεται, γέγραπ' ἔστι γάρ. ἔστι
 εἰ μὴ πιστεύσωσι σοι τοῖς δυοῖσιν σημείοις τέτοις
 μὴδ' εἰς ἀκρόσωσιν τῆς φωνῆς σου, ληΐει δὲ τὸ
 ὕδωρ τῆς πόταμης, ἔστι γὰρ ὅτι τὸ ξηρὸν,
 ἔστι γὰρ ὕδωρ ὃ ἐὰν λαβῆς ἀπὸ τῆς πόταμης,
 αἵμα ἔστι τῆς ξηρῆς. ἔστι γὰρ ὅτι τῆς τέ-
 τω σημείου οὐκ ἐπιλέγεται τὸ ἡπισθῆσαι σοι,
 ἢ ἐπισθῆσαι διδασκῆσαι γὰρ τὸ μὴ πισθῆ-
 σαντι τοῖς δυοῖσιν σημείοις τὸ λαμβανόμενον
 ἀπὸ τῆς ποταμῆς ὕδωρ αἵμα γίνεται, διὰ π-
 ροῦ ἰσχυροῦ ἀπολαύειν ἐδωκεν ἡμῶν λόγου
 ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ ἀπολαύειν, πλείονα δὲ δέον ἔστι διὰ
 τὸν κόλπον ἔστι πρὸς ἀπολαύειν εἰς τὸν ὅπου
 ἔστι τὸ ἀνακείμενον, ἔστι μαθόντες ὅτι ἐν ἡγάπα
 ὁ ἰσχυρὸς, ἢ ἀνακείμενον ἐν τῷ κόλπῳ ἔστι ἰσχυρὸς,
 πάντως πρὸς τὸ ἀνακείμενον τὸ ἐπιβλέπειν τῆς ἡγα-
 πῆς αὐτῆς ἀγάπῃ, ἔστι γὰρ καὶ αὐτοὶ ἀνακεί-
 μεθα ἐν τῷ κόλπῳ ἔστι ἰσχυρὸς ἢ τῆς ἀγα-
 πῆς μαθητῆς σίμων πέτρος, ἔστι μὴ δὲ κέ-
 κειμενον τὸν ἀνακείμενον φησὶν αὐτῷ, εἰπέ τίς ἐστὶ σοὶ
 ἔλεγε, ἐπὶ οὗ τὸ νεύει ἐν ταῖς παρεμίαις
 εἰς διαβολῆν λαμβάνεται, ὃ γὰρ φαῖν ἔ-
 στί τὸν μὴ ὀφθαλμῶν, σημαίνει ὅτι ποδὶ, διδασκῆ
 ἢ νεύμασι δακτύλων, ἔστι διεστραμμένη καρδιά
 * τὸ κενεῖν κακὰ ἢ ὁ ἐνεύειν ὀφθαλμοῖς
 μὴ δόλε, σημαίνει ἀποδοῦναι λύπας, λέγει δὲ ὅτι
 φαῖν ἔστι τὸ νεύειν, ἀλλὰ τὸ νεύειν ὀφθαλμῶν
 τετέστι, πλαγιάζει τὸν ὀφθαλμὸν, ἢ μὴ ὀρθῶς
 εἰδέσθαι, ἔστι τὸ νεύειν μὴ δόλε, ἐστὶ τὸ ψεύδον νεύειν
 ἢ φιλομαθῆς, πέτρος ἔργον ἡ, ἔστι ἀκολούθως
 τῷ ποιεῖν νεύματι λέγειν τῷ συμφορητῆ ὡς
 παρρησίαν πλείονα ἔχοντι πρὸς τὸν διδάσκα-
 λον, εἰπέ τίς ἐστὶ σοὶ ἔλεγε, ἐβέλετο γὰρ ἰσχυρὸς
 τὸ κτλ τὴν πρὸς ὁσίαν ἡ πρὸς διδασκῆ ἰδέσθαι
 τὸν ἰσχυρὸν μυστήριον ἰδεῖν, ὅτι ἵνα μάθῃ ὁ πέ-
 τρος, ἰωάννης πρὸς τερῶν ἀνακείμενον ἐν τῷ
 κόλπῳ ἔστι ἰσχυρὸς ἐπὶ ἀνακείμενος, ἔστι ἀπέπε-
 σεν ἔστι τὸ εἶθ' ὅτι τῆς ἰσχυρῆς, ἀπέπεσεν ἔστι
 ἔστι, ἀλλὰ μείνοντι ἔστι ἀνακείμενος ἐν τῷ κόλπῳ, ἔ-
 στί καὶ παρέδωκεν ὃν ἐπόθει μεθάνειν ἰωάννης,
 ἢ πέτερον λόγον. Εἰ ἔστι ἀνακείμενον ὅτι πρὸς
 τερῶν μὴ ἡ ἐν τῷ κόλπῳ ἔστι ἰσχυρῆς ὅτι ἀ-
 πέπεσεν ἔστι τὸ εἶθ' ὅτι τῆς ἰσχυρῆς, ἀπέπε-
 σεν ἔστι τῆς ἰσχυρῆς, ἀπέπεσεν ἔστι τῆς ἰσχυρῆς
 ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς βασιλείας χαροακπρί-
 ζῆ, ὡς μείνοντι ἔστι διαφύροντι, ὅ τῆς ἰσχυρῆς
 ἰσχυρῆς μαθητῆς γέγραπ' ἔστι γὰρ ὅτι ἔστι πρὸς
 ὁ πέτρος ἐλέπει τὸν μαθητῆ ὃν ἡγάπα ὁ ἰσχυρὸς
 ἀκολούθως, ὅς καὶ ἀπέπεσεν ἐν τῷ δέπτῳ
 ἐπὶ τῷ εἶθ' αὐτῆς, ἔστι εἰπέ κύριε τίς ἐστὶ ὁ σοὶ

Acundo, quia eam restituit in natu-
 ram suam, aqua huic efficitur san-
 guis; scriptum est enim: *Et erit, si* ^{Exod. 49.}
non duobus his signis crediderint, neque
audierint vocem tuam; accipies de a-
quis fluminis, & effundes in siccam hu-
mmum; eritque aqua illa quam de flu-
mine acceperis, sanguis in siccam hu-
mmum. Et mentem adhibe, quod in hoc
 signo non amplius dicatur, Si credent,
 vel, Si non credent tibi. Innuitur
 enim, quod non credenti duobus si-
 gnis; aqua de flumine sumpta fiat
 sanguis, nequeunti propter infideli-
 tatem frui ratione potabili. Sed rede-
 amus, unde aberrat oratio, cum plu-
 ra, quam praesens locus postulet, de
 sinu Iesu assumpserimus. Cumque
 didicerimus eum quem amat Iesus, re-
 cumbere in sinu Iesu, nihil non aga-
 mus, quo praecipuo ipsius amore digni
 judicemur: hunc enim in modum re-
 cumbemus etiam ipsi in sinu Iesu. At
 annuit dilecto Discipulo Simon Petrus,
 nec annuisse contentus inquit illi:
sciscitare, quisnam sit ille, de quo lo-
quitur. Quamobrem quoniam annue-
 re in Proverbiis assumitur in calumni-
 am, nam malus *Annuit oculo, annuit* ^{Prov. 6.}
pede, docetque nutibus digitorum corde
per verso mala machinans; & Qui annuit ^{Prov. 10.}
oculis, cum dolo aggregat viris mærores,
 dicendum est, malum non esse annue-
 re, sed oculo annuere; hoc est, o-
 culo transverfa tueri; & non recte vi-
 dere; & annuere cum dolo, vitupe-
 rabile etiam est ei; at amanter annue-
 re, Petri officium esse, & huic con-
 sequenter nutui dicere discipulo,
 tanquam majorem erga magistrum li-
 bertatem habenti, ut sciscitaretur, de
 quo loqueretur. Volebat enim for-
 tallis mysterium quod erat in proditio-
 ne qua Iesum Judas prodit, nosse,
 quod ut discat Petrus, Johannes qui
 prius recubuerat in sinu Iesu, supera-
 scendit, & recubuit super pectus; &
 fortassis non recumbenti super pectus,
 sed perseveranti in sinu recumbere
 haudquaquam reddidisset Iesus, quem
 Petrus, & Iohannes desiderabant, ser-
 monem. Quamvis igitur antea re-
 cumberet in sinu Iesu, deinde vero re-
 cubuerit supra pectus Iesu, notatur tam-
 en germanus Iesu Discipulus Evan-
 gelii, non quia in sinu, sed quia su-
 pra pectus recubuerit, quasi hoc ulti-
 mum excellentius sit, ac praestantius;
 scriptum est enim: *Conversus Petrus vi-*
dit Discipulum, quem diligebat Iesus, se-
quentem, qui & recubuit in carna super
pectus eius, & dixit, Domine quis est,
 qui

χ. 21.

Prov. 6. 13. 14.

Prov. 10.

Ioh. 21. 20.

qui tradit te? non enim scriptum est: *Qui recubuit in sinu Iesu.* [Quid vero etiam respondens Dominus dixerit, videamus.] Ille, inquit, est, cui ego offulam intinxi. Dixit igitur hoc Iesus; cumque intraxisset offulam, eam sumit, & porrigit Iudæ Simoni Iscariotæ. Statim etiam post offulam intravit in illum Satanus, qui neque antea valuerat intrare, neque etiam mox cum misisset in illius cor, ut eum proderet. Necessè enim erat, opinor, ob dationem offulæ, ut Iesus reaciperet donum ab indigno. *Matth. 13.* quod se habere credebat; quandoquidem ab eo qui non habet, & id quod videtur habere, auferetur ab eo. *Marc. 4.* Privatus ergo Iudas veluti indignus ab excellentiori qui precatus fuerat pacem, recepit ingressum Satanæ in se. Exempli autem gratia, ut intelligatur, quomodo Iudæ quidem dederit Dominus offulam, ille autem tunc illum à se repulit quod in se eximium habebat, & fortasse pacem revertentem ab eo qui audivit, & non admisit, dicentem: *Si manserit illic filius pacis, pax vestra super illum requiescit; sin minus pax vestra ad vos revertetur, in medium adducemus quæ in secundam ad Corinthios epistolam hunc in modum sunt scripta: Vestra copia illorum inopia succurrat, ut & illorum copia vestra inopia.* Si enim consideraveris retributionem in hisce rebus rerum terrenarum ad spiritualia, scire poteris quomodo ei qui indignus erat pane, distribuerit offulam, ut per eam à Iuda auferret pacem, tanquam indigno qui amplius audiret: *Etenim homo pacis mee; nam Sordidus sordescat adhuc; qua ablata ille qui observabat occasionem ingrediendi in animam illius, & in dantem sibi ingrediendi locum, in Iudam ingressus est.* Pariter observa Satanam antea non ingressum fuisse in Iudam, sed tantum misisse in cor ejus, ut magistrum proderet; juxta ea vero quæ nunc accurate exquisivimus, post offulam introiisse in eum. Quamobrem caveamus & nos, ne quando Diabolus in cor nostrum jaciatur qualemcunque sagittam sui ipsius ignitam; nam si jecerit, mox etiam observat tempus ingrediendi. Sed quærat aliquis, quare scriptum non fuerit; Ille est, cui ego offulam dedito, sed cum adjectione hac, *Intingam: Intingam enim, inquit, & porrigam offulam; & cum intraxisset buccellam, sumit, & dat Iudæ Simoni Iscariotæ.* In similibus autem locis mentem adhibe, an possis di-

διδως σε· ε γδ γεγραπ, δς λω ανακειμεν
 εν τω κοιλπω * τι η και δαταρενω *
 μνη εειπεν ο κυριω, θεωρησωμεν κεινω,
 φησιν, εστιν ω εγω εαυω τ ψωμιον, και δωσω
 αυτω εειπεν οσω ετ ο ιουδας, και εαυω το ψω-
 μιον λαμβανει δ διδωσιν ιεδα σιμωνω ισκαριω-
 ωτε, και μη τ ψωμιον τε εισηλθεν εις κεινον
 ο σατανας, ε δυνηθεις πατερον εισελθειν, εδ
 διθεως αμα τω εβληκειναι εις τλω καρδιαν
 ινα παδαω αυτω ιεδασ σιμωνω ισκαριωτης
 χελω γδ, ομαι, δια τ * δος ε ψωμιε αυτω
 λαθειν αυτω δποτε αι αξιε εχην τ κρειττον ενω.
 δ εδ κει εχεν δπο γδ τε μη εχοντω, και ο δο-
 κει εχην, δεθησε απ αυτε αφαιρεθεισ οσω
 ιεδαε, ως δυαξειτω τε κρειττον τε επον-
 τω * κεχωρηκε τλω εις αυτον τε σαταναι ε-
 οδον. παδα ειγματω η ενεκεν ινα νοθη πωε
 ψωμιον μνηδωκεν ο κυριω τω ιεδα κεινω
 δε τοτε απεθεε κρειττον π ενυπαρχον εν αυτω,
 και εχα τλω ειρηνη ιωσφρεσσαν δπο τε
 ακεσαντω, και μη παρεδ εξαυτεσ δπ τον
 εποντα, κ * τ εν εροδωμοι οπ εση μνη η κει
 υδσ ειρωηε, η ειρωη υμω επ αυτον διαπαυ-
 σε. εδ η μη η κει υδσ ειρωηε, η ειρωη υμω
 εφ υμασ ανακαμψ, παθησ μεθα εδπο τ
 πατεσ κοενθιεσ δδ τερεσ επωλιεσ ταυτα εως
 γεγραμμενα, τ υμω παεισδμα εις τ κει-
 νων υσερημη, ινα ε τ κεινεσ παεισδμα γ-
 νη εις τ υμω υσερημα κατανοησας γδ τλω
 εν τ ετοισ αυτιδσον χιτωνω πατεσ πωδματικα,
 δνηση ιδειν πωε τω μη αξιω αξιε ψωμιον επ-
 δεδωκεν, ινα δια τε ψωμιε αφηη αυτε, ως α-
 ναξει επ ακεσ, ε γδ ο ανθρωποσ τ ειρωηε με,
 τλω ειρωηε, ο ρυπαροσ γδ ρυπανθητω επ, ηε
 αφαιρεθεισ, ο επτηρων ε ρωυεσ εις τλω ψυ-
 χλω εισοδε αυτε, ε τον διδοντα αυτω επον ει-
 ελθειν εις τον ιεδαν αμα η παδα τω πα-
 τερον μνηδω εισηλθεν ο σαταναι εις τον ιε-
 δαν, αλλα εβληκει μονον εις τλω καρδιαν ινα
 παδαω ιεδαε σιμωνω ισκαριωτησ τν διδα-
 σκαλον κ * τανω εξεταζουμεν τ ψω-
 μιον εισελθειν εις κεινον. διοπε ε ημεισ φυ-
 λαθωμεθα μη ποτε ο διαβολω εαλη εις τλω
 καρδιαν ημωσ οποτε εν τω πεπρωμενον αυτε
 εελων αυ γδ εαλη επηρημεν τε τ εατοσ
 εισελθειν ζησησ α αυτεσ δια π ε γεγραπ,
 κεινοσ εστω ω εγω δωσω τ ψωμιον, αλλα μη
 παδαθηε τ, εαυω, εαυω γδ, φησι, το ψω-
 μιον, ε δωσω ε εαυωσ το ψωμιον λαμβανει,
 ως εν ετατοισ δη ετοισ πατερεσ ει δωσσαι
 τον

διδωσιν ιεδα σιμωνω ισκαριωτη

τὸν ἐπιμενῆ ἄρτον ἀβαφῆ φάσκειν εἶναι, καὶ
καθ' αὐτὸν τρεφόμενον. τὸ δὲ τῶν ἰεδὰ ἐπιδο-
μῆρον καὶ σὰ ἀβάφης τὸ ἑωμίον, ἔστι ψω-
μίον ἀβαφῆς, ἀλλὰ βεβαμῆρον τὸ δινα-
μῆρον ἀποσάσαι πῆς ἑωμῆς ἀπὸ τῆς
λογῆς ἐπιποσὸν ἐξομομῆρον βαφῆς, ἵνα μὴ τὸ
ἑωμίον εἰσέλθῃ εἰς σατανᾶς. ἐγὼ δὲ
ἐπιπῆσαι μ' ἀνωσ * τῆς τῶν συγγῆς τὸ δὲ τῆς
καὶ ματθαῖον. ὁ ἐμβαψαστὴν χεῖρα μετ' ἐ-
μῆ ἐν τῷ τευβλίῳ, ἔτος μετ' ἀβαφῆς, καὶ τὸ
δὲ τῆς μάρεον. ὁ ἐμβαπομῆρος μετ' ἐμῆ
εἰς τὸ τευβλίον, καὶ τὸ δὲ τῆς ἑωμῆς, εἰ καὶ
μὴ ὀνομάζει τὸ ἐμβαψας, ἀλλ' ἢ φησί γε.
πῆς ἰδὲ ἡ χεῖρ ἐβαφῆδόντ' με μετ' ἐμῆ
ἐπι τῆς τευβλίῳ. ὁ μῆρ ὅσω ἀπὸ τέτε ἀλη-
θῆς λογῆς ἀπὸ τοῖς ἐμῆς ἀρεθεῖν ἀπὸ πολλῶν
σφωτέρους. ἐγὼ δὲ σοχάρομαι μῆποτε καὶ τὸ
αἰαδῆς ἰεδὰ καὶ ἐπι τῆς ἐμῆς μῆποτε μὴ π-
μῆρ τὸν διδασκαλὸν ἐν τῷ συνεδίῳ, μῆ-
δὲ ἀβαφῆς ἀπὸ τῆς εἰς τὸ τευβλίον ἐμ-
βαψῆς, ὡς παρεχόμενος οἱ λοιποῖ. διόπερ ἐμῆ
νον μῆρ ἐδῆς ἐπέδαπῆ τῆς χεῖρα εἰς τὸ τυ-
βλίον μετ' αὐτῆς. ἔστι δὲ σὰ ἀβάφης μετ' αὐ-
τῆς ἐμβαψῆν με μετ' αὐτῆς ἐπέδαπῆ, τῆς ἰ-
σότητα ἑλῶν ἐχῆν ἀπὸ αὐτῶν, δέον ἀπὸ
ἀβαφῆς τῆς ἀρεθῆς. τάχα ὅσω τῆ
αὐτῆς ἐχέαι καὶ τὸ. πῆς ἰδὲ ἡ χεῖρ ἐβαφῆ-
δόντος με μετ' ἐμῆ ἐπι τῆς τευβλίῳ καὶ χα-
ριεπιζόμενος δὲ ποτε εἰς ἀρεθῆς νεοῖς
καὶ τῆς ἐπέδαπῆς πῆς τῆς πῆς ἐπι τῆς
ρητῆς, ἵνα μὴ σιωθῆσῃ τῆς χεῖρα τῆς πῆς
ἐπι τῆς. γέγραπται γὰρ ἐπι τῆς. μὴ σιωθῆσῃ
μετ' αὐτῆς ἐν τῷ τευβλίῳ. σὰ ἀβάφης δὲ
δὲ τῆς ἀρεθῆς ζητήσεως, καὶ πῆς μὴ δινα-
μῆς τὸν ἀρεθῆς ἀπολογίας ἀποφῆραται
ἀπὸ τοῖς τέτων ἀβάφης, αὐτῆς ἐτολμῆσαι μῆρ,
κρείπῃον εἶναι νομίζοντες τὸ πῆς βασιλείαν,
καὶ παρῆθεν πῆς βασιλείαν τῆς γεγραμῆρον.
εἰσελθόντος μῆρ τοῦ σατανᾶ εἰς τὸν ἰεδὰ *
λέγει, φησὶν ἀπὸ ὁ ἰσῆς, ὁ ποιεῖς, ποῖ τῆς
ον. πῆς, αὐτῆς, ἀμφοῖσιν, ἐπεὶ δυνάσαι *
τοι τῶ ἰεδὰ, ἢ τῶ σατανᾶ ἐρηκῆναι ὁ κύριος,
ὁ ποιεῖς, ποῖσιν τῆς, ἀρεθῆς τὸν
αὐτῆς ἀρεθῆς ἐπι τῆς * πόλις, ἢ τὸν ἀρεθῆς
τῆς ἐπι τὸ διακονῆσαι τῆς σωτηρῆς κόσμῳ ἐ-
σομῆς οἰκονομῆς, καὶ σὰ ἐπι μέλλῃ, ἐδὲ ἀρεθῆς
δυνῆς, * ἀλλ' ἢς ἡ δύναμις ἰσῆς ἢ θελεῖν, ἐ-
δὲ τῆς, ὡς οἰονταί πῆς μὴ νοσηδῆτων ἵνα
τῆς ἐπι τῆς. πατῆρ, εἰ δυνατὸν παρελθῆτω
τὸ ποτῆριον τῆς, ἀλλὰ ἀρεθῆς τῆς

A cere sincerum panem non esse tinctum,
sed ex se esse nutritivum [hoc est nutriens;]
illud vero quod iudæ dabatur, non fuisse
panem, sed offulam; & non offulam
absque immersione, sed tinctam, & im-
mersam ab eo qui poterat ab anima ipsi-
us avellere omnem tincturam à ratione
aliquantulum infusam, ut post offulam
ingrederetur in illum Satanas. At ego
adhuc quærerem quod in Matthæo scribitur
huic loco affine, sic habens:
*Qui intinxit mecum manum in catino, hic
me proditurus est;* item illud, quod scribit
Marcus: *Intingens mecum in catino;* rursus
etiam, quod Lucas: etiam si non dicat,
*Intinxit, sed tantum: Veruntamen en manus
me prodentis est mecum in mensa.* Atque
verus quidem hinc debet sermo inveniri-
atur apud eos qui me longe sapientia præstant;
ego autem conjector, ne forte impudentia
Iudæ appareat hac quoque in re, non hono-
rantis magistrum in convivio, dum una
comederet; neque deferentis illi, dum in
catino immergeret, ut ceteri defererebant.
Hanc ob causam cum nemorum ita immergeret
cum Iesu, ipse æqualitatem volens cum illo
habere, cum ipso immergebat, cum cedere
debisset excellentiæ ipsius. Quamobrem
huic fortasse proximum est illud: *Veruntamen
en manus me prodentis mecum est in mensa.*
Ac profecto quisquis urbane aliquando
juvenes admoverit, ut senioribus in con-
vivio deferant, hoc dicto utetur, ne manum
comprimant duorum seniorum. Scriptum est
enim & hoc quoque: *Ne comprimas cum eo
in catino.* Ceterum non ignorantes propter
opinionem curiosæ quæstionis, & persuadere
auditori non valentis, à defensione procul
esse apud eos qui hæc audiunt, hæc ausi sumus,
melius esse ratum omnia explorare, quam
aliquid quod scriptum sit, prætereire intactum.
Cum vero ingressus fuisset Satanas in Iudam,
dixit illi Iesus: *Quod facis, fac ocyus;* sed
cui dicat dubium est; nam vel Iudæ, vel
Satanæ potest dixisse Dominus: *Quod
facis, fac ocyus,* invitans vel antagonista-
m ad pugnam; vel proditorem ad subminis-
trandum dispensationi quæ toti orbi salu-
tifera futura erat; quam non amplius retar-
dare, sed pro viribus accelerare volebat;
non metuens, ut quidem existimant, male
intelligentes, quomodo dixerit Dominus;
Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste,
sed confidentissime ad certamen (ut ita lo-
quar) exutus. Proinde arbitror vigesimum
Fff simum

δεν τῶα δόξει τ' λεχθῆσιν ἂν τοῖς προειρημέ-
 νοις, γυμνάσωμεν αὐτῶν τοὺς τόποι, κενῶν τ' ἔ-
 στω δὲ ἡμεῖς ὁπόσοι αὐτῶν ἔσονται τ' λε-
 γομένων βαφασ. ὅσοι τὸ νόμιον ὀπίσθες, καὶ
 ἄλλοι ὅτι εἰσὶν ἀπὸ ἐν τῷ τρυβλίῳ λαμβά-
 νει· ἔτω γινώσκῃ τ' βαφασ ὅτι τὸ νόμιον,
 ἵνα μὴ παρέλθῃ τ' λαβῆν αὐτῶν λέγει· ὅτι δι-
 δωσιν ἰσδα ἄμεινον ἰσκαριώτης, καὶ τὸ νό-
 μιόν τὸ εἰσῆλθεν εἰς σκηνὴν ὁ σατανᾶς· καὶ τὸ
 νόμιον ὅτι ἔτω μὴ ἐρωθῆν ἰσδα τῶν ἰσδα
 προλαβόντ' τῶν εἰσελθόντων εἰς τὸν ἰσδα σα-
 τανᾶ τῶν χῆσαν τῶν νόμιον, ἵνα μὴ ὄντ' ὁ
 ἰσδα τ' ἀπὸ τῶν ἰσδῶν τῶν νόμιον τῶν
 μὲν γὰρ ἄρα δυνάμειν ὠφελτικῶν τῶν χησῶ-
 μένων· ὁ δὲ ἀπαξ βαλὼν αὐτῶν εἰς τὴν καρ-
 διάν, ἵνα τῶν δὲ τὸν διδασκαλόν, φεβέμε-
 νῶν τ' ἐβλημένον ὀπίσθη τῶν εἰσῆλθόντ'
 διὰ τῶν νόμιον χησῶν, προλαβὼν ἄμα
 τῶν λαβῆν τὸν ἰσδα τὸ νόμιον, εἰσῆλ-
 θεν εἰς αὐτὸν, ὅτι καὶ εἰρημὴν τῶν ὁ
 ποιῆσαι ποῖσσι τῶν λαβῶν τῶν νόμιον ἰσδα
 εἰσῆλθεν διδῶν καὶ ἔτω ὅτι ἂν ὄντ' ἀπιδανῶν
 εἰς τὸν τόπον λεγόντ', ὡς ἔτω ὁ ἀναξίως ἐδῶν
 τὸν ἀξίον τῶν κενῶν ἢ πινῶν αὐτῶν τῶν ποτήριον,
 εἰς κρῖμα ἐδῶν τῶν πίνει, τ' μίαν ἐν τῶ ἀρτῶ
 κρένην τῶν δυνάμειν, καὶ ἐν τῶ ποτηρίῳ, ἰσο-
 κειμένη μὲν διαθεσῆν κρένην ἐνεργῶν ὁμῶν τῶ
 βέλτιον, χησῶν δὲ ἐμποῖσσι τῶ κρῖμα· ἔτω
 τῶ δὲ τῶ ἰσδῶν νόμιον ὁμογενῶν ἰσδα τῶν δὲ
 τῶ καὶ τῶς λοιποῖς διποσῶν, ἐν τῶ λαβετε,
 φάγετε, ἀλλ' ἐπιπέσσι μὲν εἰς σωτηρίαν, τῶ
 δὲ ἰσδα εἰς κρῖμα, ὡς καὶ τῶ νόμιον εἰσελ-
 λυθέναι εἰς αὐτὸν τὸν σατανᾶν· νοῦν δὲ ὁ
 ἀρτῶ, τῶ ποτήριον τῶ μὲν ἀπλεστέροις καὶ
 τῶ κοινοτέροις αὐτῶν τῶ διχαριστίας ἐκδοχῶν·
 τοῖς δὲ ἐαυτέροις ἀκῆν μεμαθητοῖς, καὶ τῶ
 θεοτέροις αὐτῶν τῶ τροφῶν τῶ ἀληθείας λό-
 γῶν ἐπαγγελίῳ, ὡς ἐν τῶ δὲ ἰσδα ἐλεγον
 ὅτι καὶ ὁ τῶ σωματικῶν τροφῶν αὐτῶν ἀρ-
 τῶν πυρετῶν μὲν ἰσοκείμενον αὐτῶν, εἰς ἰγῆαν
 ἢ καὶ διέξῆν ἀνάγει διὰ πολλῶν κέντ' ἀληθείας
 ἡσυχῆ ἰσοσση ἐδεομένη τῶ αὐτῶν τροφῶν διδῶ-
 νῶν τῶ ἐπιπέσσι αὐτῶν, καὶ προσφῶν αὐτῶν χη-
 σῶν γινῶντ' ὅτι ἔτω καὶ ἀληθῆ λέγειν κινδύ-
 νῶδες ἐστ' αὐτῶν δὲ μοι εἶπῃ· νόμιον, ὁ
 ἐμβαφῶν διδῶν ἰσδα ἄμεινον ἰσκαριώτη,
 καὶ κενῶν μεν λογοντῶν εἰς ἑκάτερα, ἔτω καὶ χη-
 σῶν αὐτῶν ἐβρωκῆναι λαβόντ', ἔτω κενῶ-
 λυτῶν δὲ τῶ εἰσελθόντ' εἰς τὸν ἰσδα σατανᾶ.

A cūri sumus, convenire non videantur
 cum superioribus, explanabimus in
 presenti loco, judicante lecturo, utrum
 oporteat admittere quæ dicuntur. *Cum
 intinxisset*, inquit, *Iesus offulam*, & di-
 mittillet eam, scilicet in catino; ne
 vacet vox, accipit; deinde dicitur:
*Dat tunc Iude Simoni Iscariote, & post offu-
 lam, tunc ingressus est in illum Satanas.*
 Post offulam igitur fortasse à Iuda non
 comestam, anticipante Satana, qui in-
 gressus fuerat in Iudam, offula utum,
 ne Iudas adjumentum perciperet ex
 B data à Iesu offula, (hab. t enim hæc
 quidem vim adjuvandi ea ulurum, sed
 acceperat jam semel in suam cor Iudas,
 ut magistrum proderet) timens ne te-
 lum in Iudam emissum aberraret, si
 Iudas usus offula fuisset, anticipans
 mox atque Iudas sumit offulam, ingres-
 sus est in illum; tum scilicet, cum di-
 xisset illi Servator: *Quod facis, fac ocy-
 ms*, accepissetque offulam Iudas, ingres-
 sus est statim. Proinde haud absur-
 dum in presenti loco diceretur, quod
 C ut quipañem Domini comedit, vel ca-
 licem ejus indigne bibit, in iudicium
 manducat, & bibit, in una virtute præ-
 stantiori operante bonum, in bono
 affectu supposito, panem & calicem;
 in affectu vero malo operante condem-
 nationem; sic offulam à Iesu datam
 eiusdem generis fuisse cum ea, quam
 Iesus dedit cæteris Apostolis; dum di-
 ceret: *Accipite, & comedite*, sed il-
 lis quidem ad salutem, Iudæ vero ad
 condemnationem; ita ut post offulam
 ingrederetur in illum Satanas. Cæte-
 rum consideretur hic panis, & hoc po-
 culum à simplicioribus juxta commu-
 niorē intelligentiam de gratiarum ac-
 tione: atqui altius hæc intelligere
 didicerint, considerent hoc dictum fu-
 isse juxta diviniorem promissionem eti-
 am de *levo*, & Verbo veritatis alimen-
 tum uberius præstante: tanquam si ex-
 emplo dicerem panem, quod ad corpus
 attinet, alimentum uberrimum præ-
 stantem febri subjectam augere, cum
 E contra bonam corporis habitudinem
 ad sanitatem reducat, Quam ob causam
 plerumque sermo verus agrotanti ani-
 ma, & non indigenti tali cibo datus il-
 lam conteret, illi ut pejus se habeat,
 causa existens. Atque etiam sic sequi-
 tur, ut vera dicere periculosum sit. Hoc
 autem mihi dictum est propter offulam,
 quam intinctam dedit Iuda Iesus Simo-
 ni Iscariotæ. Movimusque rationem
 in utramque partem; sive necesse sit di-
 cere Iudam acceptam offulam come-
 disse; sive à Satana, qui in ipsum ingres-
 sus fuerat, prohibitum fuisse. Sin
 Fff 2 vero

vero perpendere etiam illud oportet: A

erat autem nox, tanquam non temere affignatum ab Evangelista, dicendum est symbolice tunc noctem fuisse sub sensum cadentem, quae imago existeret noctis facta in anima Judae; quando quae ferebantur super abyssum, illae tenebrae (nempè Satanas) ingressa sunt in eum; vocavit enim Deus tenebras, noctem; quare noctis, inquit Paulus, non sumus filii, neque tenebrarum, di-

1. Thes. 5. 5. cens: Ergo fratres non sumus noctis, neque tenebrarum filii, & illud: Nos qui diei

1. Thes. 5. 8. filii sumus, sobrii simus. Quamobrem nox non erat his quorum pedes laverat Jesus, sed dies, eaque splendidissima, ut qui jam mundati essent, abjecissentque sordes quas in pedibus animae suae habebant: excellentiori etiam modo nox non erat recumbenti in sinu Jesu, quod Jesus amore quo illum prosequeratur cunctas solvisset tenebras. Ac ne Petro quidem nox erat confitenti id, quod sibi caelestis ille Pater revelarat,

Matth. 16. 15. nempe: Tu es ille Christus, ille Filius Dei vivens; cui tamen neganti nox confestim fuit. Etiam nunc igitur cum egressus est Judas sumpta offula, mox sibi

Zach. 6. 12 egresso nox fuit: nec enim illic ille vir aderat, cui nomen est Oriens; scilicet reliquerat, dum egrederetur, justitiae Solem. Ac Jesum quidem persequeratur Judas tenebrarum plenus; sed tenebrae, & qui ipsas receperat, non apprehenderunt eos qui persequerantur lucem. Quocirca cum dixisset tan-

Matth. 27. 4. quam justitiae sermonem: Peccavi tradens sanguinem justum, profectus laqueo se praefocavit; Satana nimirum qui in ipso erat, eum usque ad laqueum adducente, & in hoc ipsum praefocante; quando & animam ejus Diabolus attigit, quippe qui talis non esset, ut de eo diceretur à Domino, quod de Job est dictum ad Diabolum: At illius animam

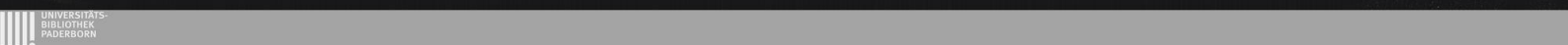
Job. 1. 12. & 2. 6. ne attingas. Cum ergo exisset, Jesus dicit: *Job. 13. 31.* Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus est per eum, & Deus glorificabit eum. Tunc glorificari cepit Filius hominis post gloriam quae ob signa, & prodigia contigerat, & post gloriam Transfigurationis, cum Judas cum Satana in ipsum ingresso, à loco ubi erat Jesus, exivit. Quocirca dixit Domi-

Job. 12. 32. nis: Præterea illud etiam: Si ego exaltatus à terra fuero, omnia traham ad me ipsum, dictum est à Servatore significante, quali morte glorificatus esset Deum.

εί δὲ χηὼς μὴ εἰκὴ παρέρριμνον ὑποῖ *
διαγγελίαις ὁξετάσαι ἐ το, ἡ δὲ νύξ, λεκτέον, καὶ ἡ
ὅτι συμβολικῶς τότε ἡ ἀειδιτὴ νύξ ἡ δίκαιῶν
πύχλαστα πῆς χρομῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἰεῖδα
νυκτός, ἡνίκα τὸ ἄπρωροῦρον σκότῳ ἐπῆλυ
πῆς ἀβύσσου ὁ σατανας εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν.
ὁ καλεσε γὰρ ὁ θεός τὸ σκότῳ νύκτα. ὥστε
νυκτός, φωνῶν παύλος, εἰς ἐμὲ τένα, εἰδὲ
σκότας, λέγων. ἀρ' οὐ, ἀδελφοί, εἰς ἐμὲ
νυκτός, εἰδὲ σκότας, καὶ τὸ. ἡμεῖς δὲ ἡμερας
ὄντες ἡφωμεν. εἰ μὲν οὖν νύξ τοῖς ὑπομῆροις
τῆς πόδας ὑπο τῆς ἰσῆς, ἀλλ' ἡμερας λαμ-
πρότατι, καὶ ἀμεροῦροι, καὶ ἀπορριπόμενοι
τῆς ἐν τοῖς ποσὶ πῆς ψυχῆς αὐτῷ ρύπος, καὶ
κατ' ἕξοχῶν εἰς ἡμὲν νύξ τῶν ἀκακῶν ἐν τῷ
κόλπῳ τῆς ἰσῆς, ἡγάπα γὰρ αὐτὸν ὁ ἰσῆς, καὶ
τῇ ἀγάπῃ ἐλυε πᾶσι τὸ σκότος. ἀλλ' εἰδὲ πῆ-
τῶ ὁμολογοῦμεν τὸ. οὐ εἶ ὁ χριστός ὁ υἱὸς ἔ-
θεῦ ἔξ ἁντῶ, ἀποκαλύψῃ αὐτῷ τῆς ἐξα-
νίς πατρὸς, νύξ ἡ, ἀλλὰ νύξ ἅμα τῶν ἀρη-
σις ἡ. Ἐν τῷ τοῖνυν ὅτε λαβὼν τὸ ὑμῖον ὁ
ἰεῖδας ἐξῆλθεν διδύς, τότε ἐξελθὼν αὐτῷ
νύξ ἡ. ἔ γὰρ παρῆν αὐτῷ ὁ ἀνὴρ ὁ ὄνομα ἀνα-
τῆν, καταλιπόντι ἐν τῷ ἐξελθῆναι τὸν πῆς
δικαιοσύνης ἥλιον. ἔ εἰδὼκε μὲν τὸν ἰσῆν ὁ
ἰεῖδας πῆς σκοτίας πεπληρωμένῳ. ἀλλ' ἡ σκο-
πία, ἔ ὁ ἀντῆρας αὐτῷ ἔ κατέληκε τὸν
διωκόμενον φῶς. διὸ ἔ ὅτε εἶπεν ὡς δικαιοσύνης
λόγον τὸ. ἡμερατον ὡσαύτως ἅμα δικαιοῦ, ἀ-
πελθὼν ἀπηξάτο, τῆς ἐν αὐτῷ σαταναῖ μέχει
πῆς ἀρχόντης αὐτὸν χρεαγωγῆσθαι, ἔ ἄπ
αὐτῷ αὐτὸν ἀναρτήσθαι, ὅτε κ. πῆς ψυ-
χῆς αὐτῷ ὁ διάβολος ἤφατο. ἔ γὰρ ἡ τῆς ὡς
λεχθῆναι πῆς αὐτῷ ὑπο κρείς, ὅπως εἰρηλαί πῆς
τῆς ἰσῆς πῆς τὸν διάβολον. ἀλλὰ πῆς ψυχῆς
αὐτῷ μὴ ἄπ. ὅτε οὐ ἐξῆλθεν ὁ ἰσῆς λεγῆ.
νῦν εἰδοῦσα ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου, ἔ ὁ θεός εἰδο-
ξάθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεός εἰδοῦσα ἐν αὐτῷ, ἔ ὁ
θεός δοξάσθη αὐτὸν ἐν αὐτῷ, ἔ διδύς * δοξάσθη
αὐτόν. ἀρχῆς τῆς δεδοξάσθαι τὸν ἕν τῆς ἀνθρώ-
που μὴ τῆς ἀπῆ τοῖς σημείοις ἔ τέρασι δοξάσθη,
ἔ τῷ ἀπῆ τῆς μεταμορφώσθαι, τὸ ἐξελθῆναι
τὸν ἰεῖδα, μὴ τῆς εἰσελθόντος εἰς αὐτόν σατα-
ναῖ, ἀπὸ τῆς τότε ἐντα ἡ ὁ ἰσῆς. διὸ εἶπεν ὁ
κρείς τὸ. νῦν εἰδοῦσα ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου.
ἐπ' ἔ τὸ. εἰ μὲν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας
ἐλεύσω πῆς ἐμαυτὸν, εἰρηλαί ὑπο τῆς σω-
τήρης σηματοντος ποῖω θανάτῳ δοξάσθη τὸν
θεόν. εἰδοῦσα γὰρ ἔ ἐν τῷ ἀποθνήσκῆν τὸν θεόν.
διὰ

δια τὸ ὅτι ἡ δόξα τῆς οἰκονομίας ἔμελλεν ἀ-
 ποθησκῆν τὸν ἰσθῆν ἐνηργάτο, ὁ δὲ ἐλθόντος μὲν
 τῆς ψομίον ἔβδα ἵνα παραματῶσιν) κτ' τὴν
 ἰσθῆν, εἰρη) τῆς νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου
 εἶπ' ἐπεὶ οὐκ ἐνεστὶ δόξα ἀδυνατῶν χριστὸν μὴ ἐν-
 δοξάζωμεν ἀπὸ τῆς πατρὸς, διὰ τὸ τῆς πατρὸς
 τῆς νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου τῆς
 καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ πλὴν ἢ διὰ τῆς
 ὑπερ ἀνθρώπων θάνατον δόξα ἔτε μὴ πε-
 ρουκοτῶ δαποθήσκων μονοχρῆς λόγος, καὶ
 σοφίας, καὶ ἀληθείας, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι λέ-
 γεται ἐν τῷ ἰσθῆν θειωτέρων, ἀλλὰ τῆς ἀνθρώπου,
 ὅς ἡ καὶ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου, ἡρώμην ἐν
 σπέρματι δαβιδ τὸ κτ' (Carnā) διότις ἀνω-
 τέρω μὲν εἶπε νῦν ζητεῖτε με ἀποκτείνει, ἀν-
 θρώπων ὅς τῆν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα. ἐν
 οἷς λέξαται ζωοποιεῖ τὴν λέγει τῆς νῦν ἐδοξάσθη
 ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπου: τῆτον δὲ διματῶ ὁ θεὸς ὑπε-
 ρνύσας ἡρώμην ὑποήκουον με χριστὸν θανάτου, θα-
 νάτου ἡ σαυρῆ: ὁ γὰρ λόγος ἐν δόξα τῆς
 θεὸν ὁ θεὸς λόγος οὐκ ἐπὶ δόξα τῆς ὑπερ-
 νύσας ἡ ἡ ὑπερνύσας ἔχει τῆς ἀνθρώπου
 ἡρώμην ἀπὸ δόξασθαι τὸν θεὸν ἐν τῷ εἰωθ
 θανάτου, αὐτῷ τὸ μικρὸν ἕτερον αὐτὸν εἶναι
 τῆς λόγος, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν αὐτῷ: εἰ γὰρ ὁ κολ-
 λώμην τῷ κυρίῳ ἐν πύματι εἶ, ὡς καὶ
 ἐπὶ τῆς κατῆ πύματι μικρὸν αὐ λέγει-
 οὗ τῆς δύο εἶσι, πῶς ἐχ' μάλλον τῆς ἀνθρώπων
 τῆς ἰσθῆν μὲν τῆς λόγος λέγομεν γεγονέναι
 ἐν ὑπερνύσας μὲν τῆς μιάς παραμῶν ἡ ἡ
 σαμῆν τῆς εἰναι ἴσα θῶ, μόνον τῆς ἐν τῷ ἰσθῆν
 ὑφεί, * ἐ δὲ ἀποκατισαμῆν ἐπ' αὐτὸ τῆς λόγος,
 ὅτις πάλιν ἡ τῆς τῆς θεὸν θεὸς λόγος ὡν ἀν-
 θρώπων εἰ τῆς θανάτου τῆς ἰσθῆν δόξασαν τῆς
 τὸν θεὸν, τότε ἀπεικονισάμην τῆς δόξας, καὶ
 οἷς ἔξασίας ἐδοξάσθη ἐν παρρησία θεία μ-
 βύσας ἐν τῷ ἔνυλῳ, ὅς ἐπὶ ἡρώμην τῆς δόξας
 ἀματῶ τῆς σαυρῆ αὐτῆς, εἶπε τῆς ἰσθῆν τῆς ἰσθῆν
 ἡ ἐν οἷς θρανοῖς ἐν τῆς γὰρ πᾶσιν ἐδοξάσθη ὁ
 υἱὸς τῆς ἀνθρώπου, καὶ τῆς θεὸς δόξασθαι ἐν
 αὐτῷ: ἐπεὶ ὁ δόξασθαι μὲν τῆς ὑπο πνῶ δό-
 ξασθαι, (ζητήσας ἐν τῷ ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τῆς
 ἀνθρώπου, τῆς ὑπο πνῶ; ὁμοίως δὲ καὶ ἐν
 τῷ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ: ὑπερ δὲ τῆς τῆς
 ἡρώμην σαφηνείας ἐπὶ μελῶς τῆς ὁμοίως μὲν πρῶτω
 μὲν λεγομένου τῆς νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τῆς δι-
 θρώπου, δεύτερῳ δὲ τῆς καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη
 ἐν αὐτῷ, τρίτῳ δὲ τοιαύτω συνημμένῳ: εἰ ὁ
 θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δόξασθαι αὐ-
 τὸν ἐν αὐτῷ, τετάρτῳ δὲ ὁ δὲ υἱὸς δόξασθαι αὐ-

Hanc ob causam, quoniam initium dif-
 pensationis morituri JEsu perficieba-
 tur; egreffo post offulam Juda, ut contra
 JEsu negotiaretur, dictum est: *Nunc
 glorificatus est Filius hominis*: deinde quo-
 niam non liceat glorificari Christum,
 non glorificato per ipsum Patre, pro-
 pterea his verbis: *Nunc glorificatus est
 Filius hominis*, adduntur hæc: *Et Deus
 glorificatus est per ipsum*. Veruntamen
 gloria contingens ob mortem pro homi-
 nibus non pertinebat ad unigenitum,
 qui natura mori aptus non erat, ne-
 que ad sapienciam, & pietatem, & qua-
 cunque aia esse dicuntur in JEsu divi-
 niora: sed ad hominem, qui erat etiam
 Filius hominis genitus, ex semine Da-
 vid secundum carnem. Quocirca su-
 perius quidem dixit: [*Nunc queritis me
 interficere, hominem qui veritatem vobis
 locutus sum*: in iis autem quæ nunc
 consideramus & tractamus, hæc ait:] *supplevi-
 mus*. *Nunc glorificatus est Filius hominis*. Nunc
 etiam, opinor, Deus exaltavit, factum
 obedientem usque ad mortem, mor-
 tem autem crucis. Nam illud verbum
 quod erat in principio apud DEUM,
 Deus, non recipit exaltari. Caterum
 exaltatio Filii hominis sibi facta glori-
 ficanti Deum per suam ipsius mortem,
 hæc fuit, ut non amplius ipse aliud ef-
 fet à Verbo, sed idem cum ipso. Nam
 si qui adhæret Domino, unus est spi-
 ritus, ut de hoc & de spiritu non
 amplius dicatur quod duo sint; quo-
 modo non magis diceremus id quod de
 JEsu est humanum factum fuisse unum
 cum Verbo, exaltato quidem illo qui
 Non rapinam arbitratus est esse se æqualem
 Deo, sed Verbo manente in sua altitudi-
 ne, vel etiam restitudo ad id, ubi erat pri-
 us, apud Deum, Deus Verbum existens,
 & homo: Altera vero glorificatio JEsu,
 Deum per mortem suam glorificantis
 tunc fuit, cum *Exspoliatus principatus, ac
 potestates ostentavit palam triumphans de
 illis per lignum, pacificatus per sanguinem
 crucis ejus, sive que in terra sunt, sive que
 in caelis*. In his enim omnibus glorifica-
 tus est Filius hominis, Deo etiam glori-
 ficato. Caterum quoniam qui glorifi-
 catur, ab aliquo glorificatur; quæres in
 his verbis: *Glorificatus est Filius hominis*,
 à quo glorificatus fuerit: similiter etiam
 in his facies: *Deus glorificatus est per eum*.
 Pro quorum verborum explanatione
 diligenter adhibeamus animum ad pri-
 mum dictum, scilicet: *Nunc glorificatus
 est Filius hominis*; item ad secundum:
Et Deus glorificatus est per eum; & ad
 tertium: *Glorificabit eum per se*; demum
 ad quartum: *Et continuo glorificabit eum*.
 Fff 3 Nifi

πρὸς τοὺς κρείττους πνεύματι καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα· εἰ δὲ καὶ ἐστὶ κεκαλυμμένοι τὸ διαγ-
 γελιον ἡμῶν ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκα-
 λυμένοι, ἐν οἷς ὁ θεὸς ἔαυτὸν τέτρα ἐπό-
 φλωσε τὰ νοήματα τ' ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ κα-
 ταγγράσαι τὸν φωτισμὸν τῆς διαγελίας τῆς δόξης
 ἔχεισθε, ὅς ἐστιν εἰκὼν ἔθεός. καὶ πάλιν μετ'
 ὀλίγα· ὅσι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκκόπησθε φῶς λάμ-
 ναι, ὃς ἐλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς
 φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης ἔθεός, ἐν
 προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ· ἕκαστον δὲ τῶν ἀκε-
 βῶς νῦν διηγήσατο· ὅτι ἐπειτὴ ἡ προκει-
 μένη τῆς διαγελίας λέξεως διηγήσας· πλὴν
 ὡς διὰ βραχέων τοιαῦτα λεκτικόν· ὅσον μὲν
 καὶ τὸ σωματικὸν θεοτέρας πρὸς γέγονεν ἐπιφά-
 νεια ἐν τῇ σκηνῇ καὶ ἐν τῇ ναῷ συντελεσθεῖσαι,
 καὶ ἐν τῷ προσώπῳ μωϋσέως τῆς θεῆς φύσει
 ὁμιλήσαντος· ὅσον δὲ καὶ τὴν ἀναγωγὴν τῶν
 σφαιδρῶν ἀκριβῶς γνωσκόμενα, καὶ τὴν ἐπιπ-
 δεῖαν δι' ὑπερβολὴν καταρτήσας τὴν θεωρη-
 μένα, ὁ δὲ ἀποστολὴν τὴν ἐν αὐτῷ θεῷ φέουσα· ἐπεὶ
 ὁ κεκαλυμμένος καὶ ὑπερβαρῶς πρὸς ἡλικί-
 ας, ἵνα ἀκριβῶς τὴν θεωρίαν ἔθεός, ἐν οἷς
 θεωρεῖ, θεοποιεῖ· λεκτικόν τὸ ἐπὶ τῷ εἰπῶν τὸ
 ἐξάσας τὸ προσώπον ἔθεός, ἡ δὲ ἐπὶ τὸν θεόν,
 καὶ ὁμιλήσαντος· αὐτῶν, καὶ συνδιατρέψαν-
 τος τῶν θεῶν, ὡς ἔθεός ἐν αὐτῷ τροπικῶς· ὁ δὲ
 ἐξάσας τὸ προσώπον ἔθεός, ἡ δὲ ἐπὶ τὸν θεόν
 ἡμῶν δὲ πρὸς ἀνακαλυμμένον προσώπῳ
 τὴν δόξαν κρείττων καταπτειζόμενοι, τὴν αὐ-
 τῶν εἰκόνα μεταμορφόμεθα ὡς πρὸς τὴν ἔννοι-
 ας τῆς φωτὸς λαμψέως ἀνατάλαντος τῶν
 ἡλικίαι ἀμαυρῶν, ἔτι ἡ ἀποστολὴς δόξα ἔθεός
 τῶν ἐν χριστῷ· σύγκλητον γὰρ εἶχεν ἡ ἐν
 χριστῷ ὑπερβολὴ ὡν γνώσκων τὸν πατέρα
 ἐδόξασε αὐτὸν πρὸς τὰ ὑπο μωϋσέως
 γνωσθέντα, καὶ δόξασαντα τὸ προσώπον τῆς
 ψυχῆς αὐτοῦ· διὸ κατ' ἀργαμένη ἐρημῇ ἡ ἐπι-
 μωϋσέως δόξα ἀπὸ τῆς ὑπερβαρῶς ἐν χρι-
 στοῦ δόξης· τῶν δὲ ἡμῶν καὶ δυνάμει ἐν
 βραχέων, εἰς ἀπαρεθέμεθα, λελογμένων, ἐ-
 πὶ ἀνελθάνοντες ἐπὶ τὸν νῦν ἐδόξασθη ὁ υἱὸς τῆς
 ἀνθρώπων, καὶ ὁ θεὸς ἐδόξασθη ἐν αὐτῷ· γι-
 νώσκει αὐτὸν τὸν πατέρα ὁ υἱὸς, αὐτῶν τὴν γνώ-
 σκει αὐτὸν ὄντι μεγίστῳ ἀγαθῷ, καὶ ὅποιον ἀν-
 ἰστῶν τελευτῶν γνώσκει, ἡ δὲ γνώσκει ὁ υἱὸς τὸν
 πατέρα, ἐδόξασθη ὁμοίως καὶ αὐτὸν γνώ-
 σκων, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐ μακρὰν ἀποδοῖ τῶν προ-
 κτεῖν, ἐδόξασθη ἐν ἑαυτῷ ἐν ἑνωμένῳ· εἰ δὲ

Amiri spiritu. Rursumque post pauca:
 Si adhuc velatum est Evangelium nostrum: 2. Cor. 4.4.
 in his velatum est qui percunt: in quibus
 Deus hujus seculi excacavit sensus incre-
 dulorum, ne illucesceret illis Evangelium
 gloriae Christi, qui est imago Dei: & ite-
 rum post pauca: Deus est qui jussit è tene- 2. Cor. 4.6.
 bris lucem illucescere: qui lux in cordi-
 bus nostris ad illuminationem cognitionis
 gloriae Dei, in facie Iesu Christi. Quo-
 rum singula quamvis accurate non po-
 stulet proposita enarratio textus Evan-
 gelici, tamen paucis hæc dicenda sunt.
 Quantum ad sensum humilem, & cor-
 poralem attinet, divini quædam ma-
 nifestatio in tentorio, & in templo
 completo facta fuit, & in facie Moïsi,
 qui cum divina natura conversatus fu-
 erat. Quantum vero ad anagogen, &
 altiorē intelligentiam ea quæ de Deo
 accurate agnoscuntur, quæque acie
 mentis dispiciuntur, apte propter ex-
 cellentiam puritatis dicentur esse glo-
 ria Dei conspecta. Quoniam mens mun-
 dificata, & quæ materialia cuncta trans-
 scenderit, ut accurate intueatur visio-
 nem Dei, ob eam quæ intuetur, edificatur.
 Dicendum est etiam ejusmodi esse glo-
 rificari faciem ejus qui Deum intuitus
 fuerit, & cum ipso conversatus, quique
 cum hujusmodi visione consuetudinem
 habuerit, ut tropice glorificata fuisse
 Moïsi facies intelligatur, quia mens il-
 lius edificata fuerit. In hanc senten-
 tiam Paulus quoque dicebat: Nos au- 2. Cor. 3. 18.
 tem retectâ facie gloriam Domini in spe-
 culo representantes, ad eandem imagi-
 nem transformamur. Ut autem no-
 æternæ lucis splendor ex oriente Sole
 offuscatur, sic Moïsi gloriae tenebras of-
 fundit gloria quæ est in Christo: cum
 alioqui excellentia quæ est in Christo
 comparisonem non habeat, quæ agnos-
 cens Patrem Christus, longe magis
 glorificatus fuit, quam fuerit Moïses
 ex his quæ à se cognita fuere, & quæ
 glorificaverunt faciem animæ ejus. Id-
 circo gloria in Moïse existens dicta est
 destrui à supereminenti gloria quæ est
 in Christo. Verum enim vero cum hæc
 pro virili paucis differuerimus in his quæ
 in medium protulimus, redeamus ad il-
 lud: Nunc glorificatus est Filius hominis,
 & Deus glorificatus est per ipsum. Agnos-
 cens Patrem Filius glorificatus est ipsa
 Patris agnitione, quæ est maximum bo-
 num, & tale, ut Filius glorificetur in per-
 fecta cognitione existens, quæ agnoscit
 Patrem. Arbitror vero etiam quo sei-
 psum agnoscens (quæ ipsa res non pro-
 cul à priori,) glorificatus sit, eo quod
 seipsum agnovit. An vero etiam
 uni-

* 7. 1.
 4. 10.

4.
 univerforum cognitio magnitudinem gloriae ipsius compleat, quae sunt occulta, quaeque aperta cognoscentis, quares; & vide. ne forte hanc glorificationem Filius hominis habeat, quia unitus sit Sapiientiae, cum ipse sit *αὐτὸς σοφία*, vel ut vocant *αὐτὸς υἱὸς* [hoc est Sapiientia ipsa, vel Filius ipse.] Hac autem gloria, qua glorificatus est Filius hominis, à Patre, qui hoc illi donavit, glorificatus fuit. Multaque cum sint gloriam omnem hominis quae compleant, his omnibus praestans est Deus, qui non simpliciter à Filio, dum cognoscitur, glorificatur sed per Filium glorificatur. iuxta quod, audax quidem facinus, supraque captum nostrum nosmetipsos permittere horum inquisitioni, sed tamen audendum est suggerere, quod hoc in loco in quaestionem adduci possit. Quæro autem, an liceat glorificari Deum, præterquam glorificari per Filium, ut assignavimus. Et dicendum est necessarium cum, quando in sua est specula, propter suam ipsius cognitionem, ac iuam ipsius contemplationem, majorem contemplatione illa, quae est in Filio, ut opus est talia de Deo cogitare, oblectari indicibili quadam hilaritate, & iucunditate, & gaudio, in seipso libenter acquiescentem, & gaudentem. Quibus vocabulis ego quidem utor non tanquam proprie convenientibus Deo, sed indigus indicibilium (ut ita loquar) verborum, quæ solus ipse unigenitus Filius ejus cum ipso propria locutione effari potest, vel cogitare de eo. Cæterum quoniam in hunc locum devenimus, ubi Deus per Christum glorificatur, apposite quaeremus, quomodo etiam per Spiritum sanctum glorificetur, & per omnes à quibus conspecta fuerit, vel conspiciatur gloria Domini. Atque arbitror ego quidem totius gloriae Dei splendorem esse Filium, ut à Paulo traditum est, dicente: *Qui cum sit splendor gloriae*; pervenire tamen particulares splendores ab hoc splendore totius gloriae ad reliquam naturam rationis capacem. Alioqui non arbitror percipere aliquem posse omnem splendorem totius gloriae Dei, nisi Filium Dei.

Ebr. 1.3.

Hec à Per-
trario pra-
termissa
Peritio
supplevi-
mus.

Ebr. 2.9.

Luc. 10. 22.

Math. 16.
17.

[Steo addas etiam ejus Spiritum, optime tu quidem certe & absolutissime de Deo & dices & senties.] Nunc autem quando œconomia, & mysterium passionis Filii hominis pro omnibus fit non sine Deo, (*Quam ob causam Deus illum super exaltavit*) glorificatus est, inquit, *Filius hominis*, non solus; Deus enim per ipsum etiam glorificatus est. Ad hujus loci similitudinem exponere quis poterit illud: *Nemo agnovit Filium, nisi Pater, & illud: Beatus*

Αὐτὸς τῶν ὀντων * γνώσιν συμπληροῦ τὸ μέ- * γνη. γελθῶ τὸ δόξης αὐτῆς, ὅσα ἐστὶ κενυτὰ καὶ ἐμ- * φανῆ γνώσκοντῶ. ἤπισησιν, καὶ μήποτε ἐστὶ τὸ ἔναυ αὐτῆς σοφία ἢ τὰ λεγομένη * αὐτῶ * τῆς ἡδῶ ἡδῶ ἀνθρώπων, τὸ δεδοξάσθαι ἐν τῷ ἡνώσθαι τῆ σοφία. Ἐπιτῶν ἡ πᾶσιν τῶν δόξαν, ἡ δὲ ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς ἑ ἀνθρώπων, δωρησαμένη τῷ πατρὶ ἐδοξάσθη πολλῶν ἡ ὄντων τῶν συμπληροῦντων τῶν δόξαν πᾶσαν ἑ ἀνθρώπων τὸ κατ' ἐξοχῶν τέτων ἀπάντων ὁ θεὸς ἐστίν, ὃς τὰ γνώσκουσα δὲ τὸ ἕ, ἐχ' ἀπὸς ἐστὶ δόξα-ζόμενος, ἀλλ' ἐν ἡδῶ δόξαζόμενος καθὸ ἐτολμηροῦν μὲν, καὶ μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς ἐστὶ τὸ εἰς δεξιάσιν ἐαυτῆς ἐπιδ' ἐναυ πηλικυτε λόγος ὁ μὲν ἡ ἑλμητέον ἐποβήλλειν ἑ ἐν τὰ τόπω ἡπὶ τῶν δυνάμων. ἡπὶ τῶ ἑ ἐνεστὶ δόξα-ἀπῆναι ἑ θεόν, πρὸς τὸ δόξαζέσθαι ἐν ἡδῶ, ὡς δὲ ποδεδωκαμένη, * μείζον ὡς αὐτὸν ἐν ἐαυτῶ δόξαζόμενος, ὅτε ἐν τῇ ἐαυτῶ γνώσῳ ἑ ἐπι-ωπῆ, ἡπὶ τῇ ἐαυτῶ γνώσει, ἡ τῇ ἐαυτῶ θεω-εἰα ἐστὶ μείζον * ἐν ἡδῶ θεωρίας, ὡς ἡπὶ θεῶ * χηνοῦν τὰ ἑαυτῶ, δὲ λέγειν ὅτι ἑφραίνῃ ἀφ' αὐτὸν πνα διαρέσιν, ἡ δὲ φροσῶν, ἡ χαρῶν, ἐφ' ἐαυτῶ διαρέσμεν ἡ χαρῶν χεῶμα ἡ τῶ τῶς ὀνομασῖν, ἐχ' ὡς κυρία ἀν λεχθησομένης ἡπὶ θεῶ, ἀλλὰ δωρῶν τῶ, ἡ ἑ τῶς ὀνομασῶ, ἀρρητῶν ρημάτων, ἀ μόν-ν ἑ αὐτὸς δυνά, ἡ * μετ' αὐτὸν ὁ μόν- ἡπὶ αὐτῶ ἐν κυρία λέξῃ λέγειν, ἡ φροσῶν τῶ ἑ αὐτῶ ἐπὶ τῇ ἐν τὰ τόπω γερόναμεν τῶ τὸν θεόν δόξαζέσθαι ἐν χησῶ, πρὸς ἀκεμήρους ἀν ἡπὶ σῶμεν πῶς δόξαζοιτο ἡ ἐν τὰ ἀχῶ πνὸς ματι, ἡ ἐν πᾶσιν ὡς ὡφθῆ δόξα κυρία, ἡ ὡφθῆσῃ ὀλης μὲν ἐν ὀμαί τὸ δόξης τῶ θεῶ αὐτῶ ἀπαύγασμα ἐναυ τὸν υἱόν, ἡ τὸν ἐπὶ ὄνα παύλον, ὡς ὡν ἀπαύγασμα τὸ δόξης φθάνειν μῆτοιγε δὲ τὸ ἑ ἀπαύγασμα τῶ τῶς τὸ ὀλης δόξης μερικὰ ἀπαύγασματα ἡπὶ τῶ λοιπῶ λογικῶ κῆπῳ. ὅτι ὀμαί γάρ πνα ἑ παύ δυνάσθαι χωρήσῃ τὸ ὀλης δό-ξῆς τῶ θεῶ ἀπαύγασμα, ἡ τὸν υἱὸν αὐτῶ ἐι πρὸς τῶ ἡ τὸ πνὸς μα τὸ αὐτῶ ἀρεῖα σοι δὲ ἐθεολογῆτο, ἡ τελεῶτατα. νῦν ὡν ὅτε ἡ ὀνονομία ἡ ἑπὶ πάντων παθόντῶ ἡ ἡδῶ ἑ ἀνθρώπων γίνε) ἡ χωρῆς θεῶ, διὸ ὁ θεὸς αὐτὸν ἑπὶ ἐρύψωσεν, ἐδοξάσθη, φησιν, ὁ υἱὸς τῶ ἀνθρώπων ἐ μόντῶ, ἡ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῶ. ἡ ἑ τῶς ὀ δὲ τὰ κῆ τὸν τόπον πῆς δι-γῆσῃτο. γέγραπται. ἐδ' εἰς ἐγνώ τὸν υἱόν, ἐι μὴ ὁ πατήρ, καὶ ἐξηται. καὶ μακάριος

τὸς ἡδῶ
τὸς ἡδῶ
τὸς ἡδῶ

εἰ ἡμῶν βαρῆνα, ὅτι (ἀρεῖ καὶ αἷμα ὅτι
 ἀπεκαλύφθησαν, ἀλλ' ἢ ὁ πατήρ μου ὁ ἐξαίνε-
 ὄσον ὄντω ὅσα ἔγνωσεν ὁ ὅσος τῶ κόσμῳ, ἐν τῷ κόσ-
 μῳ γὰρ, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτῆς ἔγνωσεν, ὅ
 κόσμος αὐτὸν ὅσα ἔγνω, ἐδέξω, ἐν κόσμῳ
 ἐδέξατο, καὶ ἡ ἡ (ἡμῶν τῆ μη δεδ-
 ξασθαι αὐτὸν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι μη δεδ-
 ξασθαι, ἀλλὰ τῆ μη δεξάσθαι αὐτὸν κόσμῳ
 ὅτι ἀπεκαλύφθη ὁ ἐξαίνε πατήρ ὁ ἀπε-
 κάλυψεν διὰ τῆ κόσμῳ ἐπὶ τῆ ἡσθε γνῶ-
 σιν, ὅτε ἐδέξατο ὁ ὅσος ὁ ἀνθρώπος ἐν τοῖς
 ἔγνωσαν αὐτὸν ὅτι γὰρ ἀνακαλυμμένῳ πα-
 σῶσι τῶ δόξῳ κυρίου καλοῦται ὁ ἄριστος, τῶ
 αὐτῶν εἰκόνα μετὰ μορφῆν. ὅρα ἡ πόθεν ἀ-
 πό δόξης φησὶ, καὶ πῶς εἰς δόξαν διὰ δόξης
 τῆ δόξαζομένης εἰς δόξαν τῶ δόξα-
 ζόντων ἡνικα ὄντω ἡλθεν ἐπὶ τῶν οικονομῶν,
 ἀφ' ἧς ἐμελλεν ἀνατελεῖν τῶ κόσμῳ, καὶ γι-
 νοσκόμενος δόξασθαι ἐπὶ δόξῃ τῆ δόξαζόν-
 των αὐτὸν, εἶπε τῶ νῦν ἐδέξατο ὁ ὅσος τῆ
 ἀνθρώπος καὶ ἐπεὶ εἰδὲς ἔγνω τὸν πατέρα,
 εἰ μὴ ὁ ὅσος, καὶ ὡς ὁ ὅσος ἀπεκαλύφθη, ἐ-
 μελλεν ἡ εἰ τῆ οικονομίας ἀπεκαλύφθη τὸν
 πατέρα ὁ ὅσος, διὰ τῆ ὅτι ὁ θεὸς ἐδέξατο ἐν
 αὐτῶ ἡ ὅτι. ὅτι ὁ θεὸς ἐδέξατο ἐν αὐτῶ, σιω-
 πῶν ὡς τῶ ὅτι ὡρακῶς ἐμὲ, ὡρακε τὸν πα-
 τέρα τὸν πῶν ἡμῶν (ἀ μὲν θεοῦ) γὰρ ἐν τῶ
 λόγῳ ὄντι θεῶ, καὶ εἰκόνα τῆ θεῶ ἀοράτου
 ἡμῶν αὐτὸν πατῆρ, τῆ εἰκόνα τῆ εἰκόνα
 τῆ ἀοράτου θεῶ ἀϊθέρος ἐνοῦν διωαμένε καὶ
 τῶ πῶν ὄντω τῆ εἰκόνα τῶ πατῆρ. ἐπὶ δὲ
 καὶ ἔως σαφῆσθαι αὐτῶ τὸν ὅτι ὅτι ὅτι ὅτι ὅτι
 βρανοῖς. ὡς διὰ τινος τὸ ὄνομα τῆ θεῶ ἐλα-
 σφημῆ) ἐν τοῖς ἔγνωσιν, ἔτω διὰ τῆς ἀγίας,
 ὡν ἐλεπέ) τὰ καλά ἔργα λαμπερῶν ἐμ-
 πορῶν τῆ ἀνθρώπων, δόξασθαι τὸ ὄνομα
 τῆ πατῆρ τῆ ἐν τοῖς βαρῆνα, ἐν τῶν ὄντω ἐδ-
 ξάσθαι τῶ ὄντω ὅσον ἐν τῶ ἡσθε, ἐπεὶ ἀμαρτίαν
 ὄντω ἐποίησε, μὴ δὲ ἀμαρτίαν ἐν τῶ ὄντω
 ἐπὶ αὐτῶ, μὴ δὲ ἔγνω ἀμαρτίαν, ὅτι ἐπὶ ὄντω
 ὡν ὁ ὅσος ἐδέξατο, καὶ ὁ θεὸς ἐδέξατο ἐν
 αὐτῶ. εἰ δὲ ὁ θεὸς ἐδέξατο ἐν αὐτῶ, ὡς ὅτι
 δαξάσθαι αὐτῶ πατῆρ τὸ μᾶλλον ὅτι ὁ ὅσος τῆ
 ἀνθρώπος πεποίηκε μᾶλλον γὰρ τῶ δόξα-
 σάντι τῶν θεῶν, ἐλάττω τῶν διαφερόντων,
 ὅτι πατῆρ ὁ πῶν ἡμῶν μᾶλλον με ἐπὶ,
 ὅτι δόξαζομένη τὸν ὄντω ἀνθρώπος τὸν ἐλάτ-
 τω ἐν τῶ κρείων ἡ πολλῶν ὡς ὡρακῶς ἡ
 δόξα ἐν τῶ ὡρακῶς, ὅτι δόξασθαι αὐτὸν ὁ πατήρ, ἡ

A es Simon Bariona, quia caro & sanguis non
 revelavit tibi; sed Pater meus qui in cae-
 lis est. Quatenus enim Filius non erat
 mundo agnitus (In mundo enim erat, &
 mundus per ipsum factus est, & mundus
 eum non cognovit) nondum glorificatus
 erat per mundum, etiam si, quod per
 mundum glorificatus non esset, dam-
 num non erat Christi non glorificati, sed
 mundi Christum non glorificantis.
 Cum vero Pater caelestis revelavit his
 qui è mundo erant, Jesu cognitionem,
 tunc glorificatus est Filius hominis per
 illos, qui eum cognoverunt. [Et per
 eandem gloriam, qua glorificatus fuit
 inter os, qui eum cognoverunt, acqui-
 sivit gloriam cognoscentibus ipsum.]
 Qui enim relecta facie gloriam Domini
 repraesentant, ad illius imaginem trans-
 formantur. Vide vero, unde à gloria di-
 cat, & ubi ad gloriam; nimirum à glori-
 a glorificati, ad gloriam glorificantium.
 Cum igitur venit ad œconomiam, à
 qua & mundo illucescere, atque etiam
 cognitus glorificari debeat, propter glo-
 riam glorificantium eum, nunc dixit:
 Glorificatus est Filius hominis; & quoniam
 nemo cognovit Patrem, nisi Filius, & cui
 Filius revelavit, revelaturusque erat Pa-
 trem Filius ex œconomia; hanc ob cau-
 sam etiam Pater per Filium glorificatus
 est. Vel illud: Et Deus glorificatus est per
 ipsum, examinabis simul cum illo dicto:
 Qui vidit me, vidit Patrem, qui misit me.
 Videtur enim in Sermone existenti Deo,
 & imagine invisibilis Dei Pater qui ip-
 sum genuit: cum is, qui inspexit in
 imagine invisibilis Dei, statim inspicere
 etiam possit in Patre qui est primum ex-
 emplar. Ad hæc hunc in modum aper-
 tius etiam interpretari potest hic locus;
 cum enim per sanctos, quorum videntur
 bona opera splendidissima coram homi-
 nibus, glorificetur nomen Patris in cœ-
 lis, quemadmodum etiam nomen Dei
 per quosdam blasphematur inter Gen-
 tes, in quoniam perinde glorificatus est
 Pater, atque in Jesu, quandoquidem
 Peccatum non fecit, nec inventus fuit dolus
 in ore ejus, neque cognovit peccatum?
 Talis igitur cum esset Filius, glori-
 ficatus est: & DEUS glorificatus
 per ipsum est. Quod si Deus glori-
 ficatus est per ipsum, Deus illi vicissim
 donat, quod majus est re illa, quam fecit
 Filius hominis. Majus est quod Filius
 hominis glorificat° fuerit per Deum, in-
 ferior per præstantiorem, quam quod
 inferior glorificaverit Deum præstan-
 tiorē; juxta illud: Pater qui misit me,
 major me est. Atque profecto longe
 excellentior gloria est in Filio, quando
 glorificat ipsum Pater, quam sit in

* ὁ πατήρ ὁ πῶν ἡμῶν μᾶλλον με ἐπὶ,
 ὅτι δόξαζομένη τὸν ὄντω ἀνθρώπος τὸν ἐλάτ-
 τω ἐν τῶ κρείων ἡ πολλῶν ὡς ὡρακῶς ἡ
 δόξα ἐν τῶ ὡρακῶς, ὅτι δόξασθαι αὐτὸν ὁ πατήρ, ἡ

Pars 11.

Ggg Pa

Patre, quando glorificatus fuerit per A
Filium. Decebatque profecto, ut ma-
jor vicissim rependens gloriam, qua
glorificaret eum Filius, gratificaretur
filio glorificando eum in se Patre.
Deinde quoniam haec jam futura erant;
dico autem glorificari Filium hominis
per Deum; idcirco subjungit: *Et con-
tinuo glorificabit eum.* Nec vero igno-
ramus haec longe inferiora esse his qua
praesens requirit locus, quem nunc
examinamus revelante Deo, & praes-
ente existente Verbo suo ad demon-

*Hac à Per-
vario pro-
termissa à
Peritio
supplevi-
m.*

Ioh. 13, 33.

Matt. 9, 2.

Matt. 9, 22.

Ioh. 20, 17.

Ioh. 13, 13.

ἐν τῷ πατρὶ, ὅτε ἐδοξάσθην ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ·
καὶ ἐπέπεσε γὰρ τὸν μείζονα ἀμειβομένον τῷ
δοξῶν, ἢ ἐδοξάσεν αὐτὸν ὁ υἱός, χαρισάσθαι
τῷ υἱῷ τὸ δοξάσαι αὐτὸν ἐν αὐτῷ, ἢ ὁ υἱός ἢ
ἐν τῷ θεῷ δοξάζομεν· ἐπὶ ἐπει ὅσον ἐδο-
ξάσθαι τὸν υἱὸν ἐν τῷ θεῷ, διὰ τοῦτο ἠπαύσατο
τὸ καὶ διὕτως ἐδοξάσαι αὐτὸν· αὐτὰ ἴσα ἀ-
γνωστῶν πολλῶν ἐναγέλασθαι τὸν χωρεῖσθαι τῷ
δοξάζομεν, ἀποκαλύπτου τῷ θεῷ, καὶ
ἐπισημαίνου τῷ λόγῳ αὐτῷ εἰς τὸ καθάρισθαι
τῷ δοξῶν τῷ θεῷ, καὶ ὁ δυνάμει δωρησάσθαι
ὁ πατήρ δωροῦμεν· γνωστῶν τῷ πᾶσι
δοξῶν τῷ θεῷ· διὸ ὡς βραχυτέρως καὶ πολλῶν ἁ-
πενότερος τῆ ἀξίας τῶν λόγων, καὶ ἵππῶν
ἐκτεθέσθαι χάριτας ὁμολογοῦμεν τῷ θεῷ εἶ-
πολλῶν μείζον τῆ ἡμετέρας ἀξίας τεκνία, ἐ-
τι μικροῦ μετ' ἡμῶν ἐμὶ· ζητήσατέ με, καθὼς ἔ-
εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, ὅπως ἐγὼ ἐμὶ, ὑμεῖς ἐ-
δυνάσθε εἰλθεῖν· καὶ ὑμῖν λέγω ἀπὸ σινα-
C γαγῶν ἐν τῷ διαγγελίῳ τῶν, ὡς ἑαυτοῦ πα-
τρός λεγομένης ἔσωθησθε ἡμῶν ἀπὸς τεκνα,
Φωνάς, ἀρρῆρι λέγειν ὅτι πᾶν ὁ σάτηρ πατήρ
ἐστὶν· τῷ μὲν γὰρ καθάλυψαι φησὶ· ἀρρῆρι
τέκνον, ἀφέντα ἑσὶ αἰμαρτία· τῆ ἡμῶν
ρόση· θυγατέρες, ἢ πῆρι σε σέσκασι σε· ἐν
τοῖς μαθηταῖς λέγει τὸ· τεκνία, ἐμφανίοντο,
οἰμαὶ πικρῆς ὑποκοικῆς, καὶ διδάσκου
τῷ ἐπὶ βραχυτέρως πῆρι τῶν ἀποστόλων· ὑμῶν
τοτε· ἐὰν δὲ πῆρι ζητή, ἀρρῆρι ὁ καθάλυψαι
ἀκέρως, τέκνον, ἐντελέσθους ἡμῶν ἀπὸς ὁλό-
γῳ φησὶ, τεκνία, ἀκούσεσθε ὅτι ἐγὼ μὲν ἐστὶ
τεκνίον, πάντως ἐστὶ τέκνον· διὸ ἐκ κεκάλυ-
C τῶν καθάλυψαι λεγόμενον τέκνον, εἶνα ἡ τεκ-
νίον· ὡσεὶ ἐκ ἀνάγκη τὸν ὀνομασθέντα τέκνον
τὸν καθάλυψαι, εἶνα ἐντελέσθους τῷ πῆρι ἐ-
ὁ λόγῳ εἶπε τὸ τεκνία· καὶ ἡ εἰδέναι ὅτι ἐ-
ὡσπερ ἵππῶν τῶν ἀνθρώπων ἐ δυνάμει τὸ τέκνον
γῆρας ὑπερὸν ἀδελφός· ἐφθασεν ἐναγέλασθαι,
E ἔτος ἀδυνάτων μεταβαλεῖν ἐν τῶν ἡμετέρας πῆρι
τῶν γῆρας αὐτῶ ἀδελφόν· εἶποι γὰρ πῆρι ἐ-
εἶπε, τεκνία, μὲ τῶν ἔσωθησθαι ἀνάσσειν,
ὡσπερ ἐμὶ ἀπομείνεται· διὰ τὸ ἀνάσσειν ἡ-
σε, γίνου· ἔπερῶν ἐπίπῳ, τεκνία, ἀ-
δελφοί· διὸ γέγραπῳ· πορεύεσθε πῆρι τῶν ἀ-
δελφός, καὶ εἶπε αὐτοῖς, ἀναβάντω πῆρι
πᾶσι με, καὶ πᾶσι ὑμῶν· καὶ θεὸν με, τὸ
θεὸν ὑμῶν· καὶ ἁπλῶς ὡσπερ ἐμὶ μεταβαλεῖν ἐν
δὲ ἡμετέρας, δὲ ἡμετέρας ὅτι μαθηταὶ πῆρι
εἶνα τεκνία, ὡς δὴ ἡμετέρας ἐμὶ· ὑμεῖς φωνήσε
με,

Quando vero post offulam ingressus est A
 in Iudam Satanas, multo minus erat cum
 illo Iesus, abducente procul seipsum
 a Servatore: *Quæ enim convenientia*
Christi cum Beliar? Quamvis attamen,
 paulisper cum Filiolis futurus esset Ie-
 sus, ipsorum Pater, sciamus oportet
 illud, paulisper, magnum esse. Nam
 etiam si cum illis non erat Iesus, ni-
 hilominus quaeritur Iesum: quem-
 admodum Petrus post negationem a-
 mare fleuit, quaerens (opinor) Iesum.

Nunc igitur illud: *Filioli adhuc paulis-*
per vobiscum sum [dictum est: paulo au-
 tem post ait:] *Pausillum, & non vide-*
bitis me, & iterum pusillum, & vide-
bitis me: quando dicentibus Discipulis:
Quid est hoc, quod dicit, Pusillum: ne-
scimus, quid loquatur. Cum intellexisset ergo
Iesus qui vellens eum interrogare, dixit il-
lis: De hoc queritis inter vos, quod di-
xi: Pusillum, & non videbitis me; &
iterum pusillum, & videbitis me: Amen,
amen dico vobis, plorabitis, & lamenta-
bimini vos, mundus autem gaudebit; vos
autem mærore afficiemini, sed mæror ve-
stis vertetur in gaudium. Illo enim pu-
sillo tempore, quo non videbant eum,
 quarebant Iesum. Quocirca plorabant,
 & lamentabantur, sed mærore com-
 mutato illis in gaudium, implebatur
 tunc illud: *Rursum pusillum, & videbi-*
tis me. In quibus perferutaberis, an non
 videns eum paulisper, & viturus eum
 post hoc pusillum tempus, postea vi-
 furus sit ipsum omnino non multum;
 considerantibus nobis illud: *Rursum*
pusillum, & non videbitis me. Caterum
 quaerere Iesum, est quaerere sermonem,
 sapientiam, & potentiam Dei, quæ
 omnia est Christus. Quarunt vero qui-
 dam eum his qui signa viderunt, qui-
 que cum ipso videre, nupserunt ab eo
 panem, & comedunt: habentibus illis
 quaerendi causam, eo quod nutriti fue-
 rint à λόγω, & Filio Dei. *Queritis*
enim me, inquit, non quia signa videri-
tis, sed quia comederitis ex panibus, & sa-
turati sitis. Deinde quoniam antea Ju-
 daeis dixerat: *Ego vado, & quaeritis me,*
& in peccato vestro mori minui. Et quo
ego vado, vos non potestis venire; ad
 illud referens id, de quo agimus, in-
 quit: *Et sicut dixi Iudæis, Quo ego ab-*
eo, vos non potestis venire, ita etiam vo-
bis dico nunc. Ut enim illis, inquit, hoc
 dixi, sic etiam vobis. Sed vobis etiam
 hoc dico non de multo tempore. Sic
 enim ego intelligo illud: *Etiam vobis*
dico nunc, quæ non idem sonant, ac
 si dixisset; Et vobis dico, absque ad-
 ditione vocabuli, Nunc, Iudæi enim,
 quos praveriderat morituros in peccato

ψωμίον, ὅτε ἦλθεν εἰς ἐκείνων ὁ σατανᾶς,
 πολλῶ πλεον ὄσα λῶ χριστός μὴ ἔἰδα, μα-
 κρωδύτῳ ἑαυτὸν ἀπὸ ἑσώπρητος: τίς γὰρ συμ-
 φωνήσις χριστοῦ πρὸς βελιάρ; εἰ ἂν μικρὸν δὲ
 ἐπιμὴ τῆ τεκνίων ἐμελλεν εἶναί ο πατήρ αὐτῶν
 ἰσοῦς, καὶ εἰδέναι τὸ μέγα τὸ μικρὸν ἐκείνο,
 εἰ καὶ μὴ λῶ μὲν αὐτῶν, ἔδον ἠπὸν ἐκείνοι
 (ἦτέον ἐμελλον τὸν ἰσοῦν, ὡς ὁ πῆτρος μὴ τὸ
 δροῦσαδὺς πικρῶς ἐκλαυνε, ὁμοίᾳ, (ἦτέον τὸν ἰ-
 σοῦν: νυνὶ μὲν ὅμως τὸ ἐπιμικρὸν μετ' ὑμῶν εἰ-
 μι, λέλεκ') ὀλίγω ὑστερον, μικρὸν, φησί, ἂν
 ὄσα ἐπὶ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν ὄσα
 δέ με ὅτε λεγόντων τῆ μαθητῶν ἢ ἐπὶ τῆτο
 ὁ λέγει: μικρὸν; ὄσα οὐδαμῶς τὴ λαλή: γὰρ
 ὁ ἰσοῦς ἂν ὅτιν θελον αὐτὸν ἐρωτῶν, εἴπαι αὐτοῖς:
 πῶς τῆτε (ἦτέτε με) ἀλλήλων, ὅτι εἶπον,
 μικρὸν, καὶ θεωρεῖτέ με, ἂν πάλιν μικρὸν, ἂν ὄσα
 δέ με ἀμύλι, ἀμύλι λεγὼ ὑμῖν, ὅτι κλαυσε
 ἂν θελω ἴσῃε ὑμῖς, ὁ κόσμος ὁ χαρήσει ὑμῖς, καὶ
 ἡ λύπη θῆσεδε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὴν
 γρήσει. τὸ γὰρ μικρὸν ἐκείνο, ἐν ᾧ ὄσα ἐθεωρεν
 αὐτὸν, ἔ(ἦτεον ἰσοῦν, διὸ ἐκλαυνε, καὶ ἐθελων,
 τὴ λύπησ αὐτῶν εἰς χαρὴν μεταβαλλήσῃ, ὅτε
 ἐπληρῆσῃ τὸ καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄσα δέ
 με ἐν οἷς ἔθεωρεσῃ εἰ ὁ μὴ μικρὸν μὴ θεω-
 ρῶν αὐτὸν, εἰ μέλλει μὴ ἔτε ὄσαδ αὐτὸν
 μετ' ἔ πολὺ πῶς ὄσα αὐτὸν, νοεῖτων
 ἡμῶν τὸ καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄσα δέ με
 τὸ ἦ(ἦτεον τὸν ἰσοῦν, ἦ(ἦτεον ἐπὶ τὸν λεγον, καὶ
 τῶν σοφίᾳ, ἂν τῶν δικαιοσύνην, καὶ τῶν ἀ-
 λήθειαν, ἂν τῶν δυνάμει τῆ θεῶ, ἀπὸ παι-
 τα ἐπὶ ὁ χριστός: τινες δὲ ἦ(ἦτεον αὐτὸν τ
 ἐωρακότων σημεῖα, ἂν σὺν τῶ ἐωρακῆναι λα-
 βόντων ἀπ' αὐτῆ ἀξῶν, καὶ φαιρόντων, αἴπει δ
 ἦ(ἦτεον αὐτοῖς γρηορῶν ἔ τεθεράσθαι διὸ ἔ
 λόγῃ: ἦ(ἦτετε γὰρ με, φησὶν, ἐν ᾧ οὐ εἶδετε
 σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγγελῃ ἐκ τῆ ἀξῶν, καὶ
 ἐγγράσθαι. * εἴτε ἐπεί πῶς ἔτερον, τοῖς ἰσ-
 δαίοις εἰρηκα: ἐγὼ ἰσάγω, καὶ ἦ(ἦτετε με,
 ἂν ἐν τῆ ἀμαρτία ὑμῶν διαθανῆσθε: ὅπερ ἐγὼ
 ἰσάγω, ὑμῖς ἔ δυνάσθε εἰλθεῖν, ἐπ' ἐκεί-
 νο δυνάσθῃν τὸ πῶς ἐκείνῳ φησὶ: καὶ καλῶς
 εἶπον τοῖς ἰσδαίοις, ὅτι ὅπερ ἐγὼ ἰσάγω, ὑμῖς εἰ
 δυνάσθε εἰλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἀξῶν, ὡς γὰρ
 ἐκείνοις, φησὶ, ἔ(ἦτε εἶπον, ἔ(ἦτε ἂν ὑμῖν ἀλλὰ
 καὶ ὑμῖν ἔ(ἦτε λέγω, ἔ(ἦτε πλείον τὸ χριστός, ἔ-
 τῶ γὰρ ἀξῶν ἔ(ἦτε καὶ ὑμῖν λέγω ἀξῶν, ὅπερ ὄσα ἐπὶ
 ταυτὸν τῶ ἂν ὑμῖν λέγω χωρὶς τῆ ἀξῶν, καὶ
 ἀξῶν ἰσδαίοι μὲν γὰρ ἔ(ἦτε πῶς ἔ(ἦτε ἐν τῆ
 ἐαυ-

Fac à Fer
 r. r. pra
 u. missio
 per. nis
 supplevi.
 n. n.
 Job. 16. 16.
 18. & 19.

1. 1000
 2. 1000
 3. 1000

1. 1000
 2. 1000
 3. 1000

1. 1000
 2. 1000
 3. 1000

1. 1000
 2. 1000
 3. 1000

εαυτῷ ἀμαρτία ἀποθανεῖν, οὐκ ἔστιν ἐργασίαν
 χυμῶν χρόνον οὐκ ἐδύνατο ἦκειν, ὅπως ὑ-
 πὴγειν ὁ ἰησοῦς· οἱ δὲ μαθηταί, μετ' ἂν ἐμελλε
 μικρὸν χρόνον μετὰ εἶσθαι μετ' αὐτῶν, διὰ
 τὸ ἀπερὶσθῆναι, οὐκ ἐδύνατο ἔπειτα τῷ
 λόγῳ ἀποῖναι ἐπὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας· καὶ εἰ
 μὴ * πῶς ἐστὶν ἔτι ὅτι ἐγὼ ὑμῶν
 ἰσχυροῦμαι εἰ δὲ ἔλθω κατὰ * εἶπε τοῖς
 ἰουδαίοις, καὶ ἀπλῆξερν ἐδοκεν ἡρ τῷ αἰ-
 ρῶνι, ἀναφερέσθαι ἐπὶ τῷ δότῳ βίβ
 ἐξ ὁδοῦ τ' ἰησοῦς ἡρ τῷ νῦν· εἰ ἔτι καὶ οἱ ἰουδαῖοι
 ἀποθνήσκον ἐμελλον, ὅ οἱ ἰησοῦς ἀποθανόν * κα-
 ταβαίνων εἰς αἰδῶ, πῶς ὅτι οἱ ἰησοῦς ὑπὴγειν,
 ἐκεῖνοι οὐκ ἐδύνατο ἀπελθεῖν; ἀλλ' ἐρεῖ πρ,
 ἐπὶ αἰδῶ τῷ ἀραδείῳ ἐμελλε γίνεσθαι τῶ
 θεῷ, ἵνα οἱ μὴ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν ἀπο-
 θανεῖν γίνεσθαι οὐκ ἐμελλον, οἱ δὲ τῶ ἰησοῦ
 μαθηταί τότε μὴ οἶον οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ χρε-
 ὄν, ὅτερον δὲ διὰ τῶ πῶς μὴ τῶς ἐν ταῖς
 ἀμαρτίαις αὐτῶν ἀποθανεῖν ἰουδαῖος λέ-
 κει τῶ, ὅτι ἐγὼ ὑμῶν, ὑμεῖς εἰ δὲ ἔλθω
 ἐλθεῖν πῶς ἔτι τῶ μαθηταί, ὅτι ἐγὼ ὑμῶν
 γὰρ, ὑμεῖς εἰ δὲ ἔλθω ἐλθεῖν ἀρπ· τ' γὰρ ἐξ ἡς
 τ' λέξω εἰς τοῖς ἐτον· κατὰ εἶπον τοῖς ἰ-
 ουδαίοις, καὶ ὑμῖν λέγω, ὅτι ἐγὼ ὑμῶν ὑ-
 μεῖς εἰ δὲ ἔλθω ἐλθεῖν ἀρπ· καὶ ἔτι δὲ, οὐκ
 ὀλίγον ἔχει ἕτησιν ὁ πῶ, διὰ τῶ· ὁ γὰρ
 ἔτι ἀρπῶς ἐν τῇ καρδίᾳ τ' γῆς ποιήσει τρεῖς
 ἡμέρας, ὅ τρεῖς νύκτας· πῶς γὰρ τρεῖς ἡμέρας
 καὶ τρεῖς νύκτας ποιήσει ἐν τῇ καρδίᾳ τ' γῆς,
 ἀμα τῇ ἔξῳδῳ ἐν τῷ ἀραδείῳ * ἐμελλον ἐ-
 σεσθαι τῶ θεῷ, καὶ τ' σήμερον μετ' ἐμῶ ἔση
 ἐν τῷ ἀραδείῳ τῶ θεῷ· ἔτι ἔτι ἔτι π-
 νας ὡς ἀσύμφωνον τ' εἰρημένον, ὡς τολμῆ-
 σαι αὐτῶς ὑπονοῆσαι πῶς ἐστὶν τῶ δια-
 γελίῳ δότῳ τῶν ῥαδιεργῶν αὐτῶ τῶ· σήμερον
 μετ' ἐμῶ ἔση ἐν τῷ ἀραδείῳ τῶ θεῷ· ἡμεῖς
 δὲ φανερὸν ἀπλῆξερν μὴ, ὅτι ἔτι πῶς ἀ-
 πελθεῖν εἰς τῶ λεγομένῳ καρδίᾳ τ' γῆς ἀπε-
 κείσθαι εἰς τῶ ἀραδείῳ τῶ θεῷ ἐν εἰπόντῳ
 αὐτῶ· μνησθῆναι, ὅτι ἔτι πῶς ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ τῶ· ἐαυτέρῳ ἔτι, ὅτι πολλὰ ἔτι, σήμε-
 ρον, ἐν τῇ γραφῇ καὶ ἐπὶ ὅλον ἀρατείνε-
 τῶ ἐνεσθῆναι αἰῶνι· ὡς πῶς ἔτι ἐν τῷ ἐση-
 μίῳ ὁ λόγῳ· ὅτι ἀρὰ ἰουδαίοις μέχει τ'
 σήμερον, καὶ ὅτι πατρὸς μωαβιτῶν μέχει
 τ' σήμερον ἡμέρας, καὶ σήμερον ἐν τῷ φωνῆς
 αὐτῶ ἀρπῶς, καὶ μὴ δότῳ τῶ ἐν τῇ σῆ-
 μερον ἡμέρας ἐπαγγελίᾳ· αὐτῶ ἀρπῶσαντι μνησθῆναι αὐτῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶ θεῷ τ'
 ἐν τῷ ἐνεσθῆναι αἰῶνι πῶς τῶ μέλλῳ τῶ ποιῆσαι αὐτῶν χρεῶς * αὐτῶ ἐν τῇ βα- * γρ. ἐν

suo, ire non poterant, nec ad breve
 tempus, quo abibat Iesus: at vero Dis-
 cipuli post illud pusillum tempus, in
 quo non amplius futurus erat cum eis,
 propter ea quae superius diximus, po-
 terant sequi Sermonem abeuntem ad
 suas ipsius dispensationes. Et nisi his
 verbis: Quo ego vado, vos non potestis
 venire, praeposita fuissent haec, sicut
 dixi Iudaeis, simplicius existimassemus
 haec etiam dicta fuisse, referentes ver-
 bum, nunc, ad id tempus, quo anima
 Iesu e vita decebat. Caterum si Iu-
 daei perituri erant, & Iesus periturus,
 descensurusque ad inferos; quomodo
 ire non poterant, quo Iesus abibat?
 Sed dicit aliquis, quod in Paradiso Dei
 etiam futurus erat Iesus, ad quem, qui in
 peccatis suis moriebantur, proficisci
 non poterant; Discipulos vero Iesu cum
 tunc ire non possent, postea potuisse: id-
 circo Iudaeis in peccato suo morientibus
 dictum fuisse: Quo ego abeo, vos non
 potestis venire; Discipulis vero: Quo
 ego abeo, vos non potestis venire nunc. Elo-
 quutionis enim talis est ordo; Sicut di-
 xi Iudaeis, etiam vobis dico: Quo ego
 vado, vos non potestis venire nunc.
 Quamquam fictiam non parum quaes-
 tionis habet hic locus, propter hoc:
 Filii hominis aget in corde terra tres dies,
 & tres noctes. Nam quomodo tres dies
 & tres noctes egit in corde terra, qui
 simulatque cum decessisset e vita, fu-
 turus erat in Paradiso Dei, juxta illud;
 Hodie mecum eris in Paradiso? Sic autem
 perturbavit hoc dictum nonnullos, ceu
 absonum, ut suspicari ausi fuerint haec
 verba: Hodie mecum eris in Paradiso Dei,
 addita fuisse Evangelio ab aliquibus il-
 lud adulterantibus. At vero nos juxta
 simpliciolem quidem sensum intelli-
 gimus, eum fortasse, antequam abiret in
 cor terra, ut vocant, restituisse in Pa-
 radiso Dei dicentem sibi: Domine me-
 mento mei, dum veneris a regnum tuum;
 juxta vero profundiolem sensum dici-
 mus plerumque vocabulum, hodie, in
 Scriptura extendere praesens tempus in
 totum saeculum: ut in illud: Divulga-
 tum est hoc verbum apud Iudeos usque ho-
 die; &: Hic est pater Maobitarum usque in
 hodiernum diem; &: Hodie si vocem ejus
 audieritis, ne recedatis a Domino: Itaque
 oranti latroni ut sui memoria habeatur
 in regno Dei, promittit Christus in vo-
 cabulo, hodie, se facturum, ut latro
 ipse secum sit in regno Dei in praesenti

Matth. 12. 40.

Luc. 23. 43

Luc. 23. 42

Matth. 28 15.

Gen. 19. 37 15. 94. 8.

Pars II.

Ggg 3 secu.

seculo ante futurum Sed hoc per inter-
vallum sit dictum in id de quo agimus.
At vero Discipulis volentibus sequi Ie-
sum, non ut simpliciores rentur corpo-
raliter, sed ut significat illud: *Qui non
tulerit crucem suam, & me subsequutus
fuerit, non est dignus meus esse Discipulus,*
inquit nunc Dominus: *Quo ego abeo, vos
non potestis nunc sequi.* Nam etiam si sequi
volebant Verbum Dei Filium, & confi-
teri eum non offensi causa ipsius, non-
dum poterant tamen hoc facere: *Non-
dum enim erat Spiritus, quod nondum esset
Iesus glorificatus; Et nullus potest dicere,
2. Cor. 12. 3 Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* Cæ-
terum abit λόγος [id est, Filius Dei] per-
gens ad sua itinera, quem quidem sequit-
ur qui λόγος, [hoc est rationem] sequit-
ur: non potest vero sequi, qui seipsum
non preparaverit pro dignitate illius
ad suum ipsius Patrem, adducentis eos
qui nihil non agunt, ut possint illum se-
qui: & sequuntur eum, donec, ut Chri-
sto dignum est, dicant: *Adhæsit anima
mea post te.* Verum cum secundus &
trigesimus tomus Explanationum in
Evangelium à Iohanne traditum suffici-
entem descriptionem acceperit, illius ser-
monem hic finiemus.

A. Ath. 10.
38.
1. b. 7. 35.
2. Cor. 12. 3
1. s. 61. 9.

αλλά τὸ θεὸς· ἀλλὰ ἔτι μὴ διὰ μέγεθός
παρεμβάσει εἰς τὸ παρερημύρον εἰρησῶ· τοῖς
ᾧ μαθηταῖς ἀκολουθεῖν ἐξελθῶν οἰς τὴν ἰσθμὸν
ἐξ ἧς ὡς δὴ οἱ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἰσθμοῦ
πρὸς ἀλλήλους ὡς δηλοῖ τὸ· ὅς δὴ μὴ ἀρῆ τὸν σω-
τῆρα αὐτῶν, ἀκολουθήσει ὀπίσω μου, ὅτι ἐστὶν με-
τέξουσιν ἐμοῦ μαθητῆς, φησὶν αὐτὸς· ὅτι, ὁ-
πε ἐγὼ ὑποάγω, ὑμεῖς δὲ διώκατε ἐλθεῖν ἀρ-
πύ· εἰ γὰρ ἐθέλοντες ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ, καὶ
ὁμολογῆναι αὐτὸν μὴ σαλευσάμενοι ὅτι ἐστὶν ἀπὸ
ἀλλ' ὅτι ἐδυνάτω τὸ πᾶν τὸ ποιῆν· ἐπὶ γὰρ τῷ
πνεύματι, ὅτι ἰσθμὸς ἐπὶ ἐδοξάσθη, καὶ ἐδοξεί
δύναμις· εἰπέτω, κύριε ἰσθμὸς, εἰ μὴ ἐν πνεύματι
ἀγίῳ· ἀπεισὶ δὲ ὁ λόγος τῶν ἐκείνων προφῆτας, ἐ-
ἀκολουθεῖ μὴ αὐτῶν ὁ λόγος ἐπιόμνη· εἰ δὴ
να δὲ ἡ ἀκολουθεῖν ὁ μὴ ὀπίσω μου ὡς δι-
τόνως κατ' ἴχνη βαίνει· ἔτι λόγος ὁδηγῶν τῶν
ἁγίων τὸν ἑαυτῶν πατέρα τῶν πατέρων, καὶ
ἵνα καὶ δύναμις αὐτῶν ἐπέσῃ, καὶ ἀκολουθήσων
αὐτῶν, ἕως εἰπωσὶ τῷ κυρίῳ· ἐκολληθήσονται ὀπί-
σω σε ἡ ψυχή μου· ἀλλ' ἀκνητὸν ἀεὶ γραφῶν ἐ-
ληφότῃ· ἔτι γὰρ τῷ εἰς τὸ κτ' ἰωάννου διαγέ-
λιον Ἰζηγητικῶν, αὐτῶν περὶ κατὰ παύσασθαι τὸν
λόγον·

Ambrosius idem Lectori S.

Lector amice; Scito me in hoc libro vertendo summa usum esse fide, ac diligentia, ut nihil
profus sit immutatum ab eo, quod scribit Author. Scito præterea me nihil in hoc invenisse li-
bro, quod videatur decretis sanctæ matris Ecclesiæ adversari; nam si invenissem, aut librum
non vertissem, aut locum signassem suspectum. Tamen omnia iudicio subiecta esse velim fan-
tissimæ matris Ecclesiæ, & quilibet caute & cum iudicio legat.

EX EK ΤΩΝ
ORIGENIS ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ
 COMMENTARIIS
 IN ACTA APOSTOLORUM
 E quarta Homilia in Acta Apo-
 stolorum.
 ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ
 ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.
 Εκ τῆς εἰς τὸς πρῶτας ὀμιλίας αὐτῶν.

Interprete JOHANNETARINO.

A. 1. 16. **O**Portebat impleri quod prædixerat Spi-
ritus sanctus per os David de Iuda. In
quo Psalmo de Iuda scriptum est. Dix-
rit fortasse quispiam Spiritum S. non
1. s. 108. 2. loqui, Servatoris enim sermo est: Deus,
laudē meam ne retineris, quia os peccatoris

ΕΔει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ἢ πρὸς
εἴπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος
δαβὶδ· ὅτι ἐξέτα· ἐν ᾧ ψαλμῷ τῷ περὶ τῆς
ἰσθμῶν γέγραπται· εἰποι τις ἀντί τῶ πνεύματι
τῶ ἁγίου λαλεῖ· σαφῶς γὰρ ἔστω τῆς
ἐστὶν αὐτῶν λόγῳ